

คู่มือ

องค์ความรู้การบริหารและการจัดการการท่องเที่ยวลุ่มแม่น้ำสุพรรณบุรี

ภายใต้โครงการ

โครงการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการความรู้การวิจัยลุ่มแม่น้ำสุพรรณบุรี

Project to Promote and Support the Knowledge Management

to Suphanburi River Resesarch

โดย

อาจารย์ ดร.ชัยณรงค์ ศรีรักษ์ และ คณะ

คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กำแพงแสน

ได้รับทุนอุดหนุนการทำกิจกรรมส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัย

ภายใต้โครงการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการความรู้การวิจัยเพื่อการใช้ประโยชน์

ประจำปี 2563

จาก สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

คู่มือ:

องค์ความรู้การบริหารและการจัดการการท่องเที่ยวลุ่มแม่น้ำสุพรรณบุรี

ภายใต้โครงการ:

โครงการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการความรู้การวิจัยลุ่มแม่น้ำสุพรรณบุรี

Project to Promote and Support the Knowledge Management

to Suphanburi River Resesarch

โดย:

อาจารย์ ดร.ชัยณรงค์ ศรีรักษ์ และ คณะ

คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กำแพงแสน

Tel: 097-112377 Email: yaravee.add@gmail.com

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัย:

ภายใต้โครงการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการความรู้การวิจัยเพื่อการใช้ประโยชน์
ประจำปี 2563 จากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

คำนำ

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) ถือเป็นกระบวนทัศน์ใหม่ของการท่องเที่ยวในปัจจุบัน (New Travel Paradigm) ที่นักท่องเที่ยวมุ่งให้ความสนใจกับการเรียนรู้วัฒนธรรม (Cultural Tourism) ใส่ใจสิ่งแวดล้อมและความยั่งยืน (Sustainable Tourism) ของในพื้นที่ท่องเที่ยวมากขึ้น จึงกล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่คำนึงถึงการเรียนรู้และความยั่งยืน ของแหล่งท่องเที่ยวเพื่อการพักผ่อนและเรียนรู้ที่เน้นย้ำความผูกพัน (Engaged) ระหว่างนักท่องเที่ยว/ผู้มาเยือน (Visitor/Guest) กับเจ้าบ้าน (Host) ผ่านกิจกรรมสร้างประสบการณ์แท้ในพื้นที่ (Active Participation) เพื่อสร้างการจดจำและประทับใจอย่างลึกซึ้ง เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับเรื่องราวประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชุมชน และเอกลักษณ์ของพื้นที่นั้น ๆ ที่มากกว่ากิจกรรมสร้างรายได้ แต่เน้นการสร้างคุณค่าเพื่อเพิ่มประสบการณ์ที่แท้จริงให้แก่ผู้มาเยือน (Authentic Experiences) ด้วยว่าทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีทุกประเภทล้วนมีข้อจำกัดและยากที่จะอนุรักษ์ให้คงอยู่ได้ การใช้ประโยชน์ให้ยั่งยืนจึงต้องได้รับความร่วมมือกันจากผู้มีส่วนได้เสีย ดังนั้นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จึงเป็นรูปแบบการพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวโดยใช้ฐานทรัพยากรท้องถิ่นเพื่อเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้มาสัมผัส “ชุดความรู้” พื้นที่โดยคำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรมของพื้นที่ในการจัดการการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมให้มากที่สุด นำไปสู่การตระคุณค่าและใช้ประโยชน์ทรัพยากรท่องเที่ยวท้องถิ่นให้ยั่งยืนต่อไป

คู่มือ องค์ความรู้การบริหารและการจัดการการท่องเที่ยวลุ่มแม่น้ำสุพรรณบุรีชุดนี้ เป็นการถอดบทเรียนความสำเร็จของชุมชนต้นแบบและสังเคราะห์เป็นชุดความรู้เพื่อถ่ายทอดให้แก่ชุมชนอื่นในลุ่มแม่น้ำสุพรรณบุรี เพื่อเปิดโอกาสให้ชุมชนที่มีทรัพยากรและภูมิสังคมที่มีศักยภาพความพร้อมที่โดดเด่นได้รับโอกาสพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนลุ่มแม่น้ำรองรับนักท่องเที่ยวให้ไปเรียนรู้คุณค่าของระบบนิเวศวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำ ตลอดจนเชื่อมโยงเครือข่ายชุมชนท่องเที่ยวลุ่มแม่น้ำจังหวัดสุพรรณบุรีให้พัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวภายใต้ขีดความสามารถการรองรับและบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างถูกทิศทางเพื่อความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืนของพื้นที่ท่องเที่ยวและสังคมตลอดไป

คณะผู้จัดทำ

อาจารย์ ดร.ชัยณรงค์ ศรีรักษ์

(หัวหน้าโครงการฯ)

สารบัญ

ตอนที่		หน้าที่
1	บทนำ	
	1.1 ที่มาและความสำคัญ	1
	1.2 วัตถุประสงค์	4
2	แนวคิด ทฤษฎี และการระดมองค์ความรู้	
	2.1 แนวคิดนิเวศวิทยาวัฒนธรรม	5
	2.2 แนวคิดทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว	7
	2.3 แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	12
	2.4 แนวคิดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	19
	2.5 แนวคิดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน	23
	2.6 หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการจัดการการท่องเที่ยว	25
3	ระบบนิเวศวัฒนธรรมชุมชนลุ่มแม่น้ำสุพรรณบุรี	
	3.1 ระบบลุ่มน้ำแม่น้ำสุพรรณบุรี	29
	3.2 ภูมิศาสตร์ลุ่มน้ำสุพรรณบุรี	31
	3.3 พัฒนาการเชิงประวัติศาสตร์ลุ่มน้ำสุพรรณบุรี	32
	3.4 สภาพสังคมและวัฒนธรรมชุมชนลุ่มน้ำสุพรรณบุรี	34
	3.5 ระบบเศรษฐกิจของชุมชนลุ่มน้ำสุพรรณบุรี	38
	3.6 มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมชุมชนลุ่มน้ำสุพรรณบุรี	42
	3.7 ทรัพยากรท่องเที่ยว/แหล่งท่องเที่ยวลุ่มน้ำสุพรรณบุรี	51
	3.8 คุณค่าของระบบนิเวศวัฒนธรรมชุมชนลุ่มน้ำสุพรรณบุรี	62
4	ถอดบทเรียน : การบริหารและการจัดการแหล่งท่องเที่ยวชุมชนบ้านแหลม	
	4.1 บริบทพื้นที่อำเภอบางปลาม้า	64
	4.2 บริบทพื้นที่ชุมชนบ้านแหลม	68
	4.3 ทรัพยากรและแหล่งท่องเที่ยวชุมชนบ้านแหลม	71
	4.4 ความเป็นมากลุ่มท่องเที่ยวชุมชนตำบลบ้านแหลม	78
	4.5 เส้นทาง/กิจกรรมท่องเที่ยวของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนบ้านแหลม	79

สารบัญญ (ต่อ)	
ตอนที่	หน้าที่
5 บทสังเคราะห์องค์ความรู้การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวชุมชนลุ่มแม่น้ำสุพรรณบุรี	
5.1 องค์ความรู้ด้านมรดกวัฒนธรรมชุมชนลุ่มน้ำสุพรรณบุรี	85
5.2 องค์ความรู้การบริหารและจัดการแหล่งท่องเที่ยวชุมชนบ้านแหลม	86
5.3 แนวทางการจัดการแหล่งท่องเที่ยวชุมชนลุ่มแม่น้ำสุพรรณบุรียั่งยืน	92
5.4 การพัฒนาเส้นทาง/ กิจกรรมการท่องเที่ยวตลาดเก่าวิถีลุ่มแม่น้ำสุพรรณบุรี	95
5.5 ข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนลุ่มแม่น้ำสุพรรณบุรียั่งยืน	104
เอกสารอ้างอิง	106
ประวัติผู้วิจัย	109

สารบัญญตาราง		
ตารางที่	หน้าที่	
2-1	ตัวชี้วัดศักยภาพเชิงการท่องเที่ยวของมรดกวัฒนธรรมและพื้นที่เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	16
2-2	ประเภทและพฤติกรรมนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม	21
2-3	เกณฑ์กำหนดระดับผลกระทบช่วงชั้นขีดความสามารถในการรองรับได้	27
3-1	ประเภทมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมชุมชนลุ่มแม่น้ำสุพรรณบุรี	44
3-2	ประเภทแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ ลุ่มแม่น้ำสุพรรณบุรี	51
3-3	แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ ลุ่มแม่น้ำสุพรรณบุรี	52
3-4	แหล่งท่องเที่ยวศิลปวัฒนธรรม ลุ่มแม่น้ำสุพรรณบุรี	56
3-5	แหล่งท่องเที่ยวมนุษย์สร้างขึ้น ลุ่มแม่น้ำสุพรรณบุรี	59
4-1	วัฒนธรรม ชนชนธรรมนิยม ประเพณี อำเภอบางปลาม้า	66
4-2	สถานที่สำคัญทางศาสนา อำเภอบางปลาม้า	67
4-3	สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ อำเภอบางปลาม้า	68
4-4	แหล่งโบราณคดีประเภทจิตรกรรมฝาผนังในพื้นที่ อำเภอบางปลาม้า	74
5-1	มรดกภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชนตำบลบ้านแหลม อำเภอบางปลาม้า	85
5-2	กิจกรรมท่องเที่ยวของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยววิถีชุมชนตำบลบ้านแหลม อำเภอบางปลาม้า	89
5-3	จุดท่องเที่ยวสำคัญ ณ ตลาดเก่าท่าช้าง อำเภอดำเนินนางพูน	97
5-4	แหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงสำคัญ ณ ตลาดเก่าท่าช้าง อำเภอดำเนินนางพูน	98
5-5	จุดท่องเที่ยวสำคัญของชุมชนตลาดเก่าศรีประจันต์ อำเภศรีประจันต์	101
5-6	แหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงที่สำคัญของชุมชนตลาดเก่าศรีประจันต์ อำเภศรีประจันต์	102

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้าที่
2-1	รูปแบบทุนวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนลุ่มน้ำ	11
2-2	โมเดลการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	15
2-3	หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการจัดการการท่องเที่ยว	28
3-1	ระบบลุ่มน้ำแม่น้ำสุพรรณบุรี	30
3-2	สภาพตลาดท่าช้างปัจจุบัน	39
3-3	สภาพตลาดบ้านทิงปัจจุบัน	39
3-4	สภาพตลาดนางบวชปัจจุบัน	40
3-5	ตลาดเก่าร้อยปีศรีประจันต์	40
3-6	สภาพตลาดคอวังปัจจุบัน	41
3-7	สภาพตลาดเก่าห้องปัจจุบัน	41
3-8	คุณค่าของระบบนิเวศวัฒนธรรมชุมชนลุ่มน้ำสุพรรณบุรี	62
4-1	ลักษณะการดำเนินชีวิตของชุมชนบ้านแหลม	66
4-2	ประกาศจัดตั้งสุขาภิบาลบ้านแหลม อำเภอบางปลาม้า (พ.ศ. 2509)	69
4-3	แผนที่ท่องเที่ยวชุมชนตำบลบ้านแหลม อำเภอบางปลาม้า	70
4-4	ประเพณี ตักบาตรกลางน้ำชุมชนบ้านแหลม อำเภอบางปลาม้า	71
4-5	ประเพณีชักพระเล่นเพลง ชุมชนบ้านแหลม อำเภอบางปลาม้า	72
4-6	ประเพณีงานแข่งขันเรือยาวชิงถ้วยพระราชทานฯ อำเภอบางปลาม้า	73
4-7	วัดสังโฆสิตาราม ตำบลบ้านแหลม อำเภอบางปลาม้า	75
4-8	ภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชนบ้านแหลม อำเภอบางปลาม้า	76
4-9	เส้นทางเรือเสด็จประพาสต้นในจังหวัดสุพรรณบุรี	77
4-10	เส้นทางล่องเรือตามรอยเสด็จประพาสต้น	79
4-11	เส้นทางไหว้พระ 9 วัด	80
4-12	เส้นทางย้อนรอยตำนานนิราศสุพรรณบุรี	81
4-13	เส้นทางเรียนรู้วิถีภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	82
5-1	การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวชุมชนลุ่มน้ำสุพรรณบุรี	93

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้าที่
5-2	เส้นทาง/ กิจกรรมการท่องเที่ยวตลาดเก่าวิถีลุ่มแม่น้ำสุพรรณบุรี	96
5-3	เส้นทาง/ กิจกรรมท่องเที่ยว ณ ตลาดเก่าท่าช้าง อำเภอดำเนินสะดวก	99
5-4	โปรแกรมท่องเที่ยวชุมชนตลาดเก่าท่าช้าง อำเภอดำเนินสะดวก	100
5-5	เส้นทาง/ กิจกรรมท่องเที่ยว ณ ตลาดเก่าศรีประจันต์ อำเภอศรีประจันต์	103
5-6	โปรแกรมท่องเที่ยวของตลาดเก่าศรีประจันต์ อำเภอศรีประจันต์	104

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญ

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมยุทธศาสตร์สำคัญของประเทศที่เป็นแหล่งรายได้สำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจนำไปสู่การจ้างงาน สร้างอาชีพ และการลงทุนในธุรกิจเกี่ยวเนื่องอีกมากมาย ตลอดจนสร้างความมั่งคั่ง และเป็นกลไกการกระจายรายได้ไปสู่แหล่งท่องเที่ยวตามชุมชนต่าง ๆ (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พ.ศ. 2555-2559, 2555) สถิติในปี พ.ศ. 2562 มีจำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติ 39.7 ล้านคน เพิ่มขึ้นร้อยละ 4.2 เมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2561 เกิดเป็นรายได้จากนักท่องเที่ยวต่างชาติกว่า 1.93 ล้านล้านบาท เพิ่มขึ้นร้อยละ 3.05 เมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2561 ส่วนสถานการณ์ท่องเที่ยวภายในประเทศ พบว่า ชาวไทยเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศ 166 ล้าน ครั้ง ลดลงร้อยละ 0.06 เมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2561 และนักท่องเที่ยวนิยมไปท่องเที่ยวในเมืองเมืองรองเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.88 เมื่อเทียบกับปีก่อน (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2563) World Travel & Tourism Council ประมาณการว่าไทยจะมีรายได้จากการท่องเที่ยว ถึงร้อยละ 22.7 ของ GDP ภายในปี พ.ศ. 2567 และประเทศไทยจะมีนักท่องเที่ยวเกิน 100 ล้านคน ในอีกไม่เกิน 20 ปี ข้างหน้า ปัจจุบันอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในประเทศนำมาสู่การจ้างงานโดยตรงประมาณ 2.6 ล้านอัตรา ใช้งานทางอ้อมในธุรกิจเกี่ยวเนื่องอีก 4.3 ล้านอัตรา รวมเป็นการจ้างงานกว่า 6 ล้านอัตรา หรือ คิดเป็นร้อยละ 15.4 ของการจ้างงานทั้งประเทศ รัฐบาลไทยได้กำหนดวิสัยทัศน์ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2560-2579) ไว้ว่า “ประเทศไทยมั่นคง ประชาชนมีความสุข เศรษฐกิจพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สังคมเป็นธรรม ทรัพยากรธรรมชาติยั่งยืน” โดยยกระดับศักยภาพของประเทศให้เกิดความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนยกระดับคุณภาพของบุคลากรทุกช่วงวัยให้เป็นคนเก่ง คนดี มีความสุข สังคมมีความเสมอภาค และเป็นธรรม สามารถพัฒนารายได้และคุณภาพชีวิตในระดับที่สูงขึ้น ระบบเศรษฐกิจเกิดการเจริญเติบโตสามารถแข่งขันกับประเทศต่าง ๆ ได้ โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เน้นการพัฒนาที่ยั่งยืน ยึดคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา ลดความเหลื่อมล้ำของรายได้ด้วยการกำหนดเป้าหมายในการเพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจ สังคม และรายได้ของกลุ่มประชากร เพื่อเพิ่มผลิตภาพทุกภาคส่วนของสังคมไทย นำไปสู่การพัฒนาให้คนไทยมีความสุข ตอบสนองต่อการบรรลุผลประโยชน์ของชาติ ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ในการสร้างรายได้ระดับสูง สร้างความสุข

ของคนไทย สังคมมีความมั่นคง เสมอภาค เป็นธรรม และประเทศสามารถแข่งขันด้านเศรษฐกิจกับประเทศต่าง ๆ ได้ (ราชกิจจานุเบกษา, 2561 และสำนักงานสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) ทั้งนี้ตามประเด็นตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) เป็นการพัฒนาที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างศักยภาพมนุษย์ และความเสมอภาคและความเท่าเทียมกันทางสังคม ด้วยการแก้ไขปัญหาความยากจน ความแตกต่างระหว่างกลุ่มคนรวยและกลุ่มคนจน ลดความแตกต่างกันระหว่างพื้นที่ขจัดโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่ขาดความสมดุล กระจายโอกาสของการพัฒนา รวมทั้งสร้างโอกาสการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร องค์ความรู้ แหล่งทุน และบริการทางสังคมให้กับพื้นที่ห่างไกล โดยการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายในการทำกิจกรรมด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมในการพัฒนาภาคการผลิตและบริการให้เกิดความยั่งยืนและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

สุพรรณบุรี เป็นจังหวัดในภาคกลางด้านทิศตะวันตกของประเทศไทย มีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำสายสำคัญไหลผ่านจากเหนือจรดใต้สุดของจังหวัด คือ “แม่น้ำสุพรรณบุรี” และพื้นที่บางส่วนเป็นพื้นที่ราบสูง ประชากรในจังหวัดส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางเกษตรกรรม และกิจกรรมทางเศรษฐกิจอื่น ๆ บนพื้นฐานทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลาย และกำลังจะถูกประกาศเป็นลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนกลาง เนื่องจากจังหวัดสุพรรณบุรีเป็นลุ่มแม่น้ำสายหลัก โดยมีแม่น้ำสะแกกรังไหลมาบรรจบเหนือเขื่อนเจ้าพระยา ลำน้ำสาขาที่สำคัญของแม่น้ำเจ้าพระยา ได้แก่ แม่น้ำน้อยแยกออกจากแม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณจังหวัดชัยนาท แล้วไหลกลับเข้าแม่น้ำเจ้าพระยาอีกครั้งที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แม่น้ำสุพรรณบุรี แยกออกจากแม่น้ำเจ้าพระยาและไหลขนานคู่กันไปจนออกสู่อ่าวไทย มีชื่อเรียกต่าง ๆ กันไป ตั้งแต่ต้นน้ำจนถึงปากแม่น้ำ คือ คลองมะขามเต่า แม่น้ำสุพรรณบุรี แม่น้ำนครชัยศรี และแม่น้ำท่าจีน คลองบางแก้ว เป็นคลองสายสั้น ๆ แยกออกจากแม่น้ำเจ้าพระยาที่จังหวัดอ่างทอง แล้วไหลไปบรรจบกับแม่น้ำลพบุรี ซึ่งแยกออกมาจากแม่น้ำเจ้าพระยาที่จังหวัดสิงห์บุรีเช่นกัน โดยจุดบรรจบอยู่ในเขตอำเภอเมืองราช จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (ศูนย์ป้องกันวิกฤตน้ำ กรมทรัพยากรน้ำ: <http://mekhala.dwr.go.th>) มีคำกล่าวที่สังคมไทยเป็นสังคมลุ่มแม่น้ำ น้ำจึงเป็นปัจจัยกำหนดวิถีชีวิตผู้คน ทำหน้าที่หล่อรวมวิถีวัฒนธรรมชุมชนผ่านการผูกโยงซึ่งพึ่งพิงทรัพยากรและความหลากหลายเชิงชีวภาพของพื้นที่ลุ่มน้ำต่าง ๆ (สามารถ ใจดี, 2557) ด้วยศักยภาพและความสมบูรณ์ของภูมิสังคมพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรีที่ลุ่มแม่น้ำสุพรรณบุรี ทำหน้าที่หล่อรวมวิถีวัฒนธรรมชุมชน แสดงให้เห็นถึงความเป็นรากเหง้าทั้งของภูมิประเทศและคนเป็นความหลากหลายทางชีวภาพ วิถีชีวิตและวัฒนธรรม การสร้างความชัดเจนของอัตลักษณ์ที่สะท้อน

ความสัมพันธ์ระหว่างวิถีแม่น้ำกับผู้คนกลายเป็นวัฒนธรรมชุมชนลุ่มแม่น้ำที่ปัจจุบันกลายเป็นทรัพยากรสำคัญสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวที่จะสามารถดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวมาเยือนได้ (นุชนาฎ เชียงชัย, 2558) จากการสำรวจเบื้องต้นพบว่า ศักยภาพด้านวิถีชีวิตผู้คนลุ่มน้ำภาคกลางของจังหวัดสุพรรณบุรีนั้นว่ามีความเหมาะสมอย่างยิ่งในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้วยระยะไม่ไกลจากกรุงเทพ มีเส้นทางคมนาคมสะดวก และมีกิจกรรมท่องเที่ยวหลากหลายน่าสนใจ สำหรับสถิตินักท่องเที่ยวรวมชาวไทยและต่างชาติที่เดินทางมาเที่ยวจังหวัดสุพรรณบุรีใน ปี พ.ศ. 2561 พบว่า มีจำนวน 3,184,153 คน สร้างรายได้จากการท่องเที่ยว 5,607.0 ล้านบาท โดยจุดหมายปลายทางส่วนใหญ่กระจายตามแหล่งท่องเที่ยวหลัก ๆ ของจังหวัด (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2562) อย่างไรก็ตามยังพบว่ามีชุมชนอีกหลายแห่งที่มีศักยภาพและความพร้อมในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ที่ยั่งยืนได้ของจังหวัด หากมีการบริหารจัดการที่ดีพอ

ชุมชนท่องเที่ยวลุ่มแม่น้ำสุพรรณมีหลายแห่งที่มีผลดำเนินงานประสบความสำเร็จจากการบริหารจัดการทรัพยากรชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ ภายใต้ขีดความสามารถรองรับการท่องเที่ยวของพื้นที่และชุมชน ด้วยการประยุกต์แนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางนำไปสู่ความยั่งยืนของการจัดการทรัพยากร อย่างมีส่วนร่วม ยกกระตือรือร้นสร้างจิตสำนึกรับผิดชอบต่อทรัพยากรชุมชนและสังคมร่วมกันอย่างเข้มแข็ง เช่น ชุมชนท่องเที่ยวบ้านแหลม อำเภอบางปลาม้า จนกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมและได้รับรางวัลเชิดชูเกียรติมากมาย จึงความเหมาะสมอย่างยิ่งที่จะเป็นแหล่งต้นทางความรู้ในการดำเนินกิจกรรมภายใต้โครงการจัดการความรู้เพื่อการใช้ประโยชน์เชิงชุมชน สังคมภายใต้โครงการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการความรู้การวิจัยเพื่อการใช้ประโยชน์ เพื่อให้ผู้ประกอบการได้รับความรู้เพิ่มเติมเพิ่มโอกาสทางเศรษฐกิจและความยั่งยืนของกิจกรรมท่องเที่ยวของชุมชน ตลอดจนเป็นชุมชนต้นแบบเพื่อถอดบทเรียนองค์ความรู้การบริหารและการจัดการการท่องเที่ยวลุ่มแม่น้ำสุพรรณบุรี ให้ประสบความสำเร็จเพื่อนำไปถ่ายทอดเพื่อสร้างผู้ประกอบการชุมชนรายใหม่ในชุมชนลุ่มแม่น้ำสุพรรณบุรีที่มีทรัพยากรและภูมิสังคมที่มีศักยภาพในพื้นที่ที่โดดเด่นได้รับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยววิถีชุมชนลุ่มแม่น้ำเพื่อเป็นทางเลือกให้นักท่องเที่ยวได้ไปเรียนรู้คุณค่าของระบบนิเวศวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำสุพรรณบุรี ตลอดจนเชื่อมโยงเครือข่ายกิจกรรมการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนลุ่มน้ำจังหวัดสุพรรณบุรี

จากความเป็นมาและความสำคัญของการท่องเที่ยวที่มีต่อการขับเคลื่อนและผลักดันให้เกิดการนำผลงานวิจัยและนวัตกรรมไปใช้ประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรมดั่งนั้น “โครงการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการความรู้การวิจัยลุ่มแม่น้ำสุพรรณบุรี” จึงเป็นเรื่องที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งมาจัดการความรู้ให้อยู่ในรูปแบบคู่มือ องค์ความรู้การบริหารและการจัดการการท่องเที่ยวลุ่มแม่น้ำสุพรรณบุรี ก่อนการนำไปถ่ายทอดเพื่อพัฒนา/แก้ไขปัญหามาให้แก่มุมชนลุ่มน้ำสุพรรณบุรี เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาการบริหารการท่องเที่ยวไทยอย่างถูกทิศทางและได้รับผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อความมั่นคง ความมั่งคั่ง และความยั่งยืนของประเทศไทยตลอดไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมการจัดการความรู้ด้านการบริหารและการจัดการองค์ความรู้จากการวิจัยไปสู่การใช้ประโยชน์ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนลุ่มแม่น้ำสุพรรณบุรี
2. เพื่อถ่ายทอดความรู้เรื่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในรูปแบบคู่มือและเพื่อสร้างกิจกรรมต้นแบบในการถ่ายทอดความรู้จากงานวิจัยเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนลุ่มน้ำสุพรรณบุรี

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และการสะสมองค์ความรู้

คู่มือ องค์ความรู้การบริหารและการจัดการการท่องเที่ยวลุ่มแม่น้ำสุพรรณบุรีฉบับนี้ เป็นการสังเคราะห์การถอดบทเรียนความสำเร็จของชุมชนท่องเที่ยวต้นแบบด้านการบริหารและการจัดการการท่องเที่ยวลุ่มแม่น้ำสุพรรณบุรี โดยใช้แนวคิดทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ แนวคิดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แนวคิดการจัดการแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการท่องเที่ยว ดังนี้

แนวคิดนิเวศวิทยาวัฒนธรรม

แนวคิดนิเวศวิทยาวัฒนธรรม (cultural ecology) เป็นแนวคิดทางมานุษยวิทยาที่สนใจศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม โดยเน้นศึกษาอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมเป็นตัวกำหนดกระบวนการวิวัฒนาการทางสังคมวัฒนธรรมมนุษย์ เป็นแนวคิดสำหรับอธิบายการปรับตัวทางสังคมภายใต้อิทธิพลของสิ่งแวดล้อม แนวความคิดนี้มองสังคมในลักษณะเป็นพลวัตหรือเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมเป็นผลจากการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมโดยมีพื้นฐานสำคัญ คือ เทคโนโลยีการผลิตโครงสร้างสังคม และลักษณะของสภาพแวดล้อมธรรมชาติเป็นเงื่อนไข Steward (1955) กล่าวว่านิเวศวัฒนธรรมเป็นวิธีการศึกษาหาข้อกำหนดหรือหลักเกณฑ์ทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นผลกระทบจากการปรับตัวเข้ากับสภาวะแวดล้อมของมนุษย์ ซึ่งนิเวศวัฒนธรรมจึงแตกต่างไปจากนิเวศวิทยาสังคม (Social Ecology) เพราะนิเวศวัฒนธรรมมุ่งแสวงหากฎเกณฑ์เพื่ออธิบายที่มาของลักษณะและแบบแผนวัฒนธรรมบางประการที่มีอยู่ในแต่ละสภาวะแวดล้อมมากกว่ามุ่งแสวงหาหลักการทั่วไปที่ใช้ได้กับทุกวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อม สิ่งที่สำคัญที่สุดในแนวคิดนี้คือ แก่นวัฒนธรรม (Cultural Core) ซึ่งหมายถึงกลุ่มของลักษณะหรือแบบแผนวัฒนธรรมที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดมากที่สุดกับกิจกรรมเพื่อการดำรงชีพและการจัดการทางเศรษฐกิจเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ที่หลากหลายได้ กล่าวโดยสรุปคือ นิเวศวิทยาวัฒนธรรมเป็นความพยายามศึกษาวิเคราะห์ถึง (1) ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมกับเทคโนโลยีทางการผลิต ซึ่งเป็นตัวกำหนดสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม (2) ความสัมพันธ์ระหว่างเทคโนโลยีกับพฤติกรรมของมนุษย์ และ (3) ผลในการอธิบายต้นกำเนิดของลักษณะทางวัฒนธรรม (Cultural traits) ของกลุ่มชุมชน ดังนั้นทฤษฎีนิเวศวิทยาทางวัฒนธรรมจึงเป็นความสัมพันธ์สองทางและสวนทางระหว่างคนกับธรรมชาติและ

ธรรมชาติกับวัฒนธรรม เมื่อสิ่งแวดล้อมเกิดความสมบูรณ์ด้านทรัพยากรก็ย่อมส่งผลให้ชุมชนอยู่ดีกินดี มีความสุขได้ นอกจากนี้แนวคิดนิเวศวิทยาวัฒนธรรมยังสะท้อนให้เห็นถึงความรู้ความเข้าใจวิถีชีวิตที่ผูกพันกับธรรมชาติที่สัมพันธ์กับประสบการณ์และบริบทแวดล้อมทั้งด้านภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม และประวัติศาสตร์ของสังคม เกิดเป็นกำหนดกฎเกณฑ์และเงื่อนไขวิถีการดำเนินชีวิตที่แฝงอยู่ในรูปแบบพิธีกรรมหรือสัญลักษณ์ ซึ่งยุคโลกาภิวัตน์ได้ก่อเกิดความเข้าใจในภูมิวัฒนธรรม นิเวศวัฒนธรรม และชีวิตวัฒนธรรมของผู้คนในท้องถิ่นอันเกี่ยวพันกับความสัมพันธ์ของมนุษย์ 3 ลักษณะ คือ คนกับคน คนกับธรรมชาติ และ คนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยเฉพาะธรรมชาติที่ยังถูกใช้เป็นสัญลักษณ์แทนอำนาจสิ่งเหนือสังคมมนุษย์ผ่านแบบแผนทางพิธีกรรมต่าง ๆ ทั้งนี้กระบวนการของนิเวศวัฒนธรรมจะส่งผ่านความเชื่อ ความศรัทธาของผู้คนผ่านสัญลักษณ์นิยม (Symbolism) ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งเหนือธรรมชาติที่หลากหลาย ลึกลับ ซ้ำซ้อนและมึนงงจากภูมิปัญญาหรือมรดกวัฒนธรรมจากรุ่นก่อนและมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องมาหลายชั่วอายุคน ปัจจัยเหล่านี้กลายเป็นทุนทางสังคมอันสำคัญในการพัฒนาและจัดการทรัพยากรธรรมชาติในลักษณะการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ฟื้นฟูและรักษาแหล่งทรัพยากรธรรมชาติเชื่อมโยงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ดำรงความหลากหลายต่อไป ส่วนนิเวศวิทยาวัฒนธรรมลุ่มน้ำแต่ละพื้นที่จะมีความแตกต่างกันจากปัจจัยด้านสัณฐานของพื้นที่แต่ละแหล่ง ทั้งที่เป็นภูเขา ภูเขา ที่ราบขั้นบันไดที่ราบ ที่ราบน้ำท่วมถึง หรือที่เรียกว่าที่ราบลุ่มแม่น้ำ สภาพความแตกต่างดังกล่าวนี้เกิดขึ้นความแตกต่างทางภูมิศาสตร์ ซึ่งกลายเป็นปัจจัยกำหนดความหลากหลายของทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายของระบบนิเวศ ทั้งนี้สังคมไทยนับเป็นสังคมลุ่มน้ำ น้ำจึงทำหน้าที่หลอมรวมระบบนิเวศวัฒนธรรมโดยเชื่อมโยงสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรชีวภาพ และความหลากหลายทางสังคมวัฒนธรรมของพื้นที่เพื่อให้มนุษย์ได้อาศัยสำหรับหล่อเลี้ยงชีวิต นอกจากนี้ความสมดุลหลากหลายทางชีวภาพและวัฒนธรรมเป็นที่มาของชุดองค์ความรู้ ภูมิปัญญาที่ช่วยให้มนุษย์ชาติเอาตัวรอดส่งต่อสืบทอดกันมา ความโชคดีของคนไทย คือ การมีทรัพยากรชีวภาพที่อุดมสมบูรณ์ภายใต้ภูมิศาสตร์ที่ได้เปรียบ สิ่งเหล่านี้กลายเป็นดัชนีชี้คุณค่าพื้นที่และเป็นต้นทุนสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนทั้งในมิติทางระบบนิเวศ (ทรัพยากรชีวภาพในท้องถิ่น) มิติทางสังคม (ความรักสามัคคี ความเข้มแข็งของชุมชนผ่านภูมิปัญญา ประเพณี และวัฒนธรรมท้องถิ่น) และมิติทางเศรษฐกิจ (เศรษฐกิจชุมชนบนฐานทรัพยากรธรรมชาติ)

แนวคิดทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว

แนวคิดทุนทางวัฒนธรรม (Cultural capital) ถูกนำเสนอครั้งแรกโดย บูร์ดิเยอ (Bourdieu, 1986) ซึ่งให้ความหมายไว้ว่า เป็นทุนที่สะสมอยู่ในตัวตนของแต่ละบุคคล วัตถุสิ่งของ และที่อยู่ในรูปแบบของสถาบัน แต่ละบุคคลได้รับการหล่อหลอมและผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดผ่านทางระบบการศึกษา ผลผลิตที่ได้จากการสะสมทุนทางวัฒนธรรม คือ รสนิยม (taste) ซึ่งจะสร้างความแตกต่างและเป็นเครื่องมือที่ใช้ธำรงรักษาชนชั้นในสังคมให้ดำรงอยู่ต่อไป Griswold (2004) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า วัฒนธรรมอาจถูกมองในฐานะเป็นทุนชนิดหนึ่งที่สามารถสะสมและนำไปลงทุนได้เหมือนดังเช่นทุนทางเศรษฐกิจหรือนำไปแปรรูปเป็นทุนทางเศรษฐกิจได้ ทุนทางวัฒนธรรมมีอิทธิพลต่อการรับรู้รสนิยมทางศิลปวัฒนธรรมรวมถึงรูปแบบการใช้ชีวิต ด้วยการมองทุนทางวัฒนธรรมว่าเป็นการสะสมทุนชนิดหนึ่งที่น่าไปสู่การรับรู้ของอำนาจที่มีอิทธิพลในสังคม Throsby (2001) อธิบายคุณลักษณะของทุนวัฒนธรรมว่า เป็นสินทรัพย์ที่มีการฝังตัว (embodies) สะสม (stores) และให้ (provides) คุณค่าทางวัฒนธรรมนอกเหนือจากมูลค่าทางเศรษฐกิจของสินทรัพย์นั้น แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ (1) ทุนวัฒนธรรมที่สัมผัสได้ (tangible culture) เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ วัตถุ ผลงานทางศิลปะ ภาพเขียน รูปปั้น ทุนวัฒนธรรมที่สัมผัสได้ไม่ได้ถูกจำกัดในรูปแบบเฉพาะมรดกทางวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ยังรวมถึงทุนกายภาพหรือสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น และ (2) ทุนวัฒนธรรมที่สัมผัสไม่ได้ (intangible Culture) เป็นทุนที่อยู่ในรูปของทรัพย์สินทางปัญญาหรืออาจเรียกว่าวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ (nonmaterial culture) ได้แก่ ความคิด การปฏิบัติ ความเชื่อและค่านิยมที่แบ่งปัน ระหว่างสมาชิกในชุมชน เช่น ขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม ศิลปะการแสดง เพลง งาน วรรณกรรม นิทาน ตำนานพื้นบ้าน ดนตรี เป็นต้น ปัจจุบันทุนวัฒนธรรมถูกนำมาประยุกต์ใช้ในอุตสาหกรรมกับภาคบริการมากขึ้น โดยเน้นการนำเสนอทุนทางวัฒนธรรมที่แตกต่างของแต่ละพื้นที่นำคุณค่าทางวัฒนธรรมที่มีเสน่ห์และน่าสนใจเป็นสิ่งที่ดึงดูดในการท่องเที่ยว ทำให้ทุนทางวัฒนธรรมกลายเป็นทุนที่สำคัญทางเศรษฐกิจในโลกปัจจุบันเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ อย่างไรก็ตามการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมเป็นสินค้าภาคการท่องเที่ยวที่ไม่ได้มุ่งที่ผลกำไรเชิงมูลค่าทางเศรษฐกิจเท่านั้น หากแต่มีเป้าหมายในเชิงคุณค่าเพื่อส่งเสริมผู้เกี่ยวข้องให้เกิดการเข้าถึงมรดกทางวัฒนธรรมเพื่อนำไปสู่การเคารพต่อมรดกวัฒนธรรมของชุมชน เกิดการแลกเปลี่ยนระหว่างความสนใจ ด้านการอนุรักษ์และด้านการท่องเที่ยว ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวัฒนธรรม เกิดการอนุรักษ์วัฒนธรรม และเกิดผลกระทบต่อนโยบายเศรษฐกิจ (ICOMOS, 1999)

กระทรวงวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ระบุว่า อุตสาหกรรมเชิงวัฒนธรรมเป็นการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จากการใช้ทุนทางวัฒนธรรมและฐานความรู้โดยใช้ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้ด้านวัฒนธรรม และทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual properties or sometimes as copyright-based) มาผลิตสินค้าและบริการโดยมีนัยทางสังคมและวัฒนธรรม ดังนั้นทุนทางวัฒนธรรมจึงเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ ประกอบด้วย 7 สาขา คือ ภาษา วรรณกรรมพื้นบ้าน ศิลปะการแสดง แนวทางปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรมและงานเทศกาล งานช่างฝีมือดั้งเดิม ความรู้และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล และ กีฬา กระทรวงวัฒนธรรม (2554) ได้เสนอแนวคิดการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมไปใช้ประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพและเสริมสร้างทุนทางสังคม ในการฟื้นฟู ถอดคุณค่า พัฒนาต่อยอดทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาอย่างเป็นระบบในการผลิตสินค้าและบริการที่มีนัยทางวัฒนธรรมเรียกว่า “สินค้าวัฒนธรรม” (Cultural Products) ที่มีคุณค่าและมูลค่าเพิ่มโดยมีลักษณะสำคัญ คือ (1) สิ่งที่มีชื่อเป็น “สินค้าวัฒนธรรม” ต้องมีนัยทางวัฒนธรรมในด้านหนึ่งด้านใด อาทิ จารีต ขนบธรรมเนียมประเพณี ระบบความเชื่อและศรัทธา ระบบคุณค่า บรรทัดฐาน ทางจริยธรรม แบบแผนการดำรงชีวิต แบบแผนการบริโภค แบบแผนการพักผ่อนหย่อนใจการเล่นและกีฬา การแต่งกาย วรรณกรรมและสิ่งพิมพ์ ศิลปะ ฯลฯ (2) ทุนวัฒนธรรมมีขายทั้งในภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการ ในภาคอุตสาหกรรม เช่น อุตสาหกรรมเครื่องแต่งกาย อุตสาหกรรมเครื่องใช้ในครัวเรือน ฯลฯ ในภาคบริการ เช่น การบริการสนทนา การบริการอาหาร บริการการศึกษา ฯลฯ (3) บรรดากิจกรรมทางเศรษฐกิจที่กลุ่มทุนวัฒนธรรมหยั่งรากถึง ส่วนใหญ่มีการกระจุกตัวของทุนอย่างสูงจึงมีอำนาจผูกขาดระดับหนึ่ง (4) กลุ่มทุนทางวัฒนธรรมมีการผูกมัดอยู่ตลอดเวลาเพื่อสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจด้วยการควบและครอบงำกิจการ แต่ยุทธวิธีสำคัญในช่วงหลังๆ ได้แก่ การสร้างพันธมิตรเชิงยุทธศาสตร์ (5) กลุ่มทุนวัฒนธรรมแม้จะเป็นหัวทอกของกระแสโลกาภิวัตน์ มักเลือกทำสัญญาพันธมิตรเชิงยุทธศาสตร์กับกลุ่มทุนท้องถิ่น เพราะต้องการจะหาประโยชน์จากเครือข่ายความสัมพันธ์ของกลุ่มทุนท้องถิ่น ในบางสภาพการณ์ Localization ก็เป็นประโยชน์ต่อ Globalization ในการนี้อาจต้องปรับผลผลิตให้สอดคล้องกับรสนิยมและวัฒนธรรมท้องถิ่น (6) กลุ่มทุนวัฒนธรรมมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เกิดความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การทุ่มทรัพยากรในด้านการศึกษาและพัฒนาเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิต และได้ผลิตภัณฑ์ประเภทใหม่สำหรับสินค้าวัฒนธรรมบางประเภท วงจรชีวิตของสินค้าค่อนข้างสั้นหากไม่สามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ชนิดใหม่ทดแทนชนิดเก่าได้ ก็ยากที่จะขยายส่วนแบ่งตลาดหรือรักษา

แนวคิดทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว

แนวคิดทุนทางวัฒนธรรม (Cultural capital) ถูกนำเสนอครั้งแรกโดย บูร์ดิเยอ (Bourdieu, 1986) ซึ่งให้ความหมายไว้ว่า เป็นทุนที่สะสมอยู่ในตัวตนของแต่ละบุคคล วัตถุสิ่งของ และที่อยู่ในรูปแบบของสถาบัน แต่ละบุคคลได้รับการหล่อหลอมและผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดผ่านทางระบบการศึกษา ผลผลิตที่ได้จากการสะสมทุนทางวัฒนธรรม คือ รสนิยม (taste) ซึ่งจะสร้างความแตกต่างและเป็นเครื่องมือที่ใช้ธำรงรักษาชนชั้นในสังคมให้ดำรงอยู่ต่อไป Griswold (2004) ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า วัฒนธรรมอาจถูกมองในฐานะเป็นทุนชนิดหนึ่งที่สามารถสะสมและนำไปลงทุนได้เหมือนดังเช่นทุนทางเศรษฐกิจหรือนำไปแปรรูปเป็นทุนทางเศรษฐกิจได้ ทุนทางวัฒนธรรมมีอิทธิพลต่อการรับรู้รสนิยมทางศิลปวัฒนธรรมรวมถึงรูปแบบการใช้ชีวิต ด้วยการมองทุนทางวัฒนธรรมว่าเป็นการสะสมทุนชนิดหนึ่งที่น่าไปสู่การรับรู้ของอำนาจที่มีอิทธิพลในสังคม Throsby (2001) อธิบายคุณลักษณะของทุนวัฒนธรรมว่า เป็นสินทรัพย์ที่มีการฝังตัว (embodies) สะสม (stores) และให้ (provides) คุณค่าทางวัฒนธรรมนอกเหนือจากมูลค่าทางเศรษฐกิจของสินทรัพย์นั้น แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ (1) ทุนวัฒนธรรมที่สัมผัสได้ (tangible culture) เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ วัตถุ ผลงานทางศิลปะ ภาพเขียน รูปปั้น ทุนวัฒนธรรมที่สัมผัสได้ไม่ได้ถูกจำกัดในรูปแบบเฉพาะมรดกทางวัฒนธรรมเท่านั้น แต่ยังรวมถึงทุนกายภาพหรือสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น และ (2) ทุนวัฒนธรรมที่สัมผัสไม่ได้ (intangible Culture) เป็นทุนที่อยู่ในรูปของทรัพย์สินทางปัญญาหรืออาจเรียกว่าวัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ (nonmaterial culture) ได้แก่ ความคิด การปฏิบัติ ความเชื่อและค่านิยมที่แบ่งปัน ระหว่างสมาชิกในชุมชน เช่น ขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม ศิลปะการแสดง เพลง งาน วรรณกรรม นิทาน ตำนานพื้นบ้าน ดนตรี เป็นต้น ปัจจุบันทุนวัฒนธรรมถูกนำมาประยุกต์ใช้ในอุตสาหกรรมกับภาคบริการมากขึ้น โดยเน้นการนำเสนอทุนทางวัฒนธรรมที่แตกต่างของแต่ละพื้นที่นำคุณค่าทางวัฒนธรรมที่มีเสน่ห์และน่าสนใจเป็นสิ่งที่ดึงดูดในการท่องเที่ยว ทำให้ทุนทางวัฒนธรรมกลายเป็นทุนที่สำคัญทางเศรษฐกิจในโลกปัจจุบันเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ อย่างไรก็ตามการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมเป็นสินค้าภาคการท่องเที่ยวที่ไม่ได้มุ่งที่ผลกำไรเชิงมูลค่าทางเศรษฐกิจเท่านั้น หากแต่มีเป้าหมายในเชิงคุณค่าเพื่อส่งเสริมผู้เกี่ยวข้องให้เกิดการเข้าถึงมรดกทางวัฒนธรรมเพื่อนำไปสู่การเคารพต่อมรดกวัฒนธรรมของชุมชน เกิดการแลกเปลี่ยนระหว่างความสนใจ ด้านการอนุรักษ์และด้านการท่องเที่ยว ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวัฒนธรรม เกิดการอนุรักษ์วัฒนธรรม และเกิดผลกระทบต่อนโยบายเศรษฐกิจ (ICOMOS, 1999)

กระทรวงวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ระบุว่า อุตสาหกรรมเชิงวัฒนธรรมเป็นการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จากการใช้ทุนทางวัฒนธรรมและฐานความรู้โดยใช้ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้ด้านวัฒนธรรม และทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual properties or sometimes as copyright-based) มาผลิตสินค้าและบริการโดยมีนัยทางสังคมและวัฒนธรรม ดังนั้นทุนทางวัฒนธรรมจึงเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ ประกอบด้วย 7 สาขา คือ ภาษา วรรณกรรมพื้นบ้าน ศิลปะการแสดง แนวทางปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรมและงานเทศกาล งานช่างฝีมือดั้งเดิม ความรู้และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล และ กีฬา กระทรวงวัฒนธรรม (2554) ได้เสนอแนวคิดการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมไปใช้ประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพและเสริมสร้างทุนทางสังคม ในการฟื้นฟู ถอดคุณค่า พัฒนาต่อยอดทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาอย่างเป็นระบบในการผลิตสินค้าและบริการที่มีนัยทางวัฒนธรรมเรียกว่า “สินค้าวัฒนธรรม” (Cultural Products) ที่มีคุณค่าและมูลค่าเพิ่มโดยมีลักษณะสำคัญ คือ (1) สิ่งที่เป็น “สินค้าวัฒนธรรม” ต้องมีนัยทางวัฒนธรรมในด้านหนึ่งด้านใด อาทิ จารีต ขนบธรรมเนียมประเพณี ระบบความเชื่อและศรัทธา ระบบคุณค่า บรรทัดฐาน ทางจริยธรรม แบบแผนการดำรงชีวิต แบบแผนการบริโภค แบบแผนการพักผ่อนหย่อนใจการเล่นและกีฬา การแต่งกาย วรรณกรรมและสิ่งพิมพ์ ศิลปะ ฯลฯ (2) ทุนวัฒนธรรมมีขายทั้งในภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการ ในภาคอุตสาหกรรม เช่น อุตสาหกรรมเครื่องแต่งกาย อุตสาหกรรมเครื่องใช้ในครัวเรือน ฯลฯ ในภาคบริการ เช่น การบริการสนทนา การบริการอาหาร บริการการศึกษา ฯลฯ (3) บรรดากิจกรรมทางเศรษฐกิจที่กลุ่มทุนวัฒนธรรมหยั่งรากถึง ส่วนใหญ่มีการกระจุกตัวของทุนอย่างสูงจึงมีอำนาจผูกขาดระดับหนึ่ง (4) กลุ่มทุนทางวัฒนธรรมมีการผูกมัดอยู่ตลอดเวลาเพื่อสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจด้วยการควบและครอบงำกิจการ แต่ยุทธวิธีสำคัญในช่วงหลังๆ ได้แก่ การสร้างพันธมิตรเชิงยุทธศาสตร์ (5) กลุ่มทุนวัฒนธรรมแม้จะเป็นหัวทอกของกระแสโลกาภิวัตน์ มักเลือกทำสัญญาพันธมิตรเชิงยุทธศาสตร์กับกลุ่มทุนท้องถิ่น เพราะต้องการจะหาประโยชน์จากเครือข่ายความสัมพันธ์ของกลุ่มทุนท้องถิ่น ในบางสภาพการณ์ Localization ก็เป็นประโยชน์ต่อ Globalization ในการนี้อาจต้องปรับผลผลิตให้สอดคล้องกับรสนิยมและวัฒนธรรมท้องถิ่น (6) กลุ่มทุนวัฒนธรรมมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เกิดความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การทุ่มทรัพยากรในด้านการศึกษาและพัฒนาเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิต และได้ผลิตภัณฑ์ประเภทใหม่สำหรับสินค้าวัฒนธรรมบางประเภท วงจรชีวิตของสินค้าค่อนข้างสั้นหากไม่สามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ชนิดใหม่ทดแทนชนิดเก่าได้ ก็ยากที่จะขยายส่วนแบ่งตลาดหรือรักษา

ส่วนแบ่งตลาดไว้ได้ และ (7) กระบวนการสร้างอุปสงค์เป็นยุทธศาสตร์การตลาดที่สำคัญยิ่ง การสร้างความภักดีต่อยี่ห้อขึ้นเป็นยุทธวิธีสำคัญในการรักษาและขยายส่วนแบ่งตลาด

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2552) ได้กำหนดขอบเขตเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของไทยแยกเป็น 4 กลุ่ม คือ การสืบทอดทางวัฒนธรรม ศิลปะ สื่อ และงานสร้างสรรค์ที่ใช้ทุนภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐาน ซึ่งกิจกรรมสร้างสรรค์กลุ่มการสืบทอดทางวัฒนธรรมมีกลุ่มย่อยสำคัญ คือ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ต่ออาศัยวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นจุดขายหรือสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการแสวงหาประสบการณ์ใหม่ ๆ ประกอบการเรียนรู้ การสัมผัส การชื่นชมกับเอกลักษณ์ความงามทางวัฒนธรรม คุณค่าทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของกลุ่มชนจากสถานที่นั้น ๆ รวมถึงกิจกรรมต่าง ๆ และสินค้าและบริการที่สามารถแสดงเรื่องราวในการพัฒนาสังคมและมนุษย์ผ่านทางประวัติศาสตร์อันเป็นผลเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรมองค์ความรู้และการให้คุณค่าของสังคม โดยสะท้อนให้เห็นสภาพความเป็นอยู่ด้านเศรษฐกิจ สังคม และขนบธรรมเนียมประเพณีของคนในแต่ละยุคสมัยในรูปแบบ “สื่อ” ในการบอกเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ที่เป็นความรู้พื้นเมือง (Indigenous Knowledge) ที่สร้างประสบการณ์และความรู้สึกในถิ่นที่ (Sense of Place) ที่เป็นเอกลักษณ์แก่นักท่องเที่ยวหรือผู้มาแวะเวียนได้ ซึ่งองค์การยูเนสโกได้จัดศิลปะของอาหารท้องถิ่นให้สามารถยกระดับเป็นมรดกทางวัฒนธรรมแห่งมนุษยชาติที่ไม่สามารถจับต้องได้ (Intangible Cultural Heritage of Humanity) ในขณะเดียวกันอาหารท้องถิ่นก็สามารถที่จะเป็นเครื่องมือสำคัญในการกำหนดภาพลักษณ์ของจุดหมายปลายทาง และการสร้างมูลค่าผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยวได้ (Chen, 2013) มรดกทางวัฒนธรรมที่ไม่สามารถจับต้องได้จำเป็นต้องอาศัยการสร้างมูลค่า โดยการออกแบบประสบการณ์ให้นักท่องเที่ยวให้สามารถซึมซับความรู้สึกและเรียนรู้จากท้องถิ่น

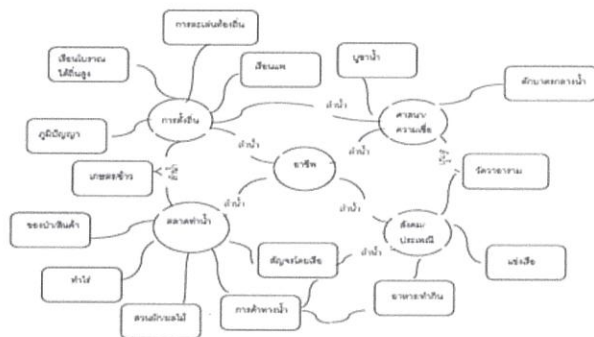
สำหรับกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยการนำทุนวัฒนธรรมมาประยุกต์ใช้ในบริบทของประเทศไทยควรมี 5 ขั้นตอนคือ (1) ค้นหาอัตลักษณ์และทำความเข้าใจคุณค่าของวัฒนธรรมหรือการเรียนรู้ตนเองซึ่งครอบคลุมการวิเคราะห์ฐานทรัพยากรทางวัฒนธรรมวิถีชีวิต ศิลปะ ประเพณี ภูมิปัญญา (2) การค้นหาความโดดเด่นและสร้างความแตกต่างเนื่องจากสินค้าทางการท่องเที่ยวสามารถลอกเลียนแบบได้ง่าย ดังจะเห็นได้จากผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันซึ่งสามารถพบเห็นได้ทั่วไป (3) การหยั่งรู้ความต้องการของตลาดในเชิงลึก ปัจจุบันนักท่องเที่ยวมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงไปสู่การเดินทางท่องเที่ยวกลุ่มเล็ก

ความต้องการของผู้บริโภคมีลักษณะเป็นปัจเจกนิยมมากขึ้น จึงจำเป็นต้องค้นหาความต้องการที่แท้จริงของนักท่องเที่ยว (4) การสร้างเสริมคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว หมายถึง การทำให้ผลิตภัณฑ์ของชุมชนมีความน่าสนใจตั้งแต่การออกแบบแนวคิดผลิตภัณฑ์และ บรรจุภัณฑ์ รวมถึงการบริการและการสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวที่ประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว เพื่อขยายโอกาสในการขายสินค้าที่ระลึกด้วยมูลค่าที่สูงขึ้น และ (5) การปรับเปลี่ยนกลวิธีการพัฒนาตลาด หมายถึง การเชื่อมคุณค่าของความดั้งเดิมและความเป็นตัวตนเข้ากับความเป็นปัจจุบัน (ภุริวัจน์ เตชช่อม, 2556) ส่วนแนวทางการยกระดับภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การพัฒนาเชิงสร้างสรรค์เพื่อต่อยอดสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าและบริการในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวโดยอาศัย 4 เทคนิคหลัก ดังนี้ (1) การอนุรักษ์ คือ การรักษาสิ่งที่เหลืออยู่เพียงเล็กน้อยให้คงอยู่สืบต่อไป เช่น การอนุรักษ์ประเพณีรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ การลงแขกเกี่ยวข้าวหรือการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เป็นต้น (2) การฟื้นฟู คือ การนำสิ่งที่สูญหายไปแล้วให้กลับมาอีก เช่น การฟื้นฟูการเล่นไทยโบราณ การฟื้นฟูเกษตรแบบผสมผสาน การฟื้นฟูประเพณีก่อกองทราย เป็นต้น (3) การประยุกต์ คือ การนำสิ่งเดิมมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับยุคสมัยเช่น ประยุกต์การบวชพระเป็นการบวชป่าเพื่อให้เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และ (4) การสร้างใหม่ คือ การคิดค้นสิ่งใหม่จากฐานความรู้ดั้งเดิม เช่น การสร้างชลประทานแทนเหมืองฝาย การผลิตเตาแก๊สแทนเตาถ่าน เป็นต้น (เทิดชาย ช่วยบำรุง, 2554)

ทั้งนี้ องค์ประกอบพื้นฐานในการนำศักยภาพมรดกทางวัฒนธรรมมาพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2549) ได้กำหนดองค์ประกอบพื้นฐานไว้ 3 ด้านดังนี้ 1) ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว มีหลักเกณฑ์พิจารณา 2 ด้าน ได้แก่ ด้านคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม ประกอบด้วย 7 ดัชนีชี้วัด ได้แก่ (1) ความเป็นเอกลักษณ์ด้านวิถีชีวิต ภูมิปัญญา และองค์ความรู้ (2) ความต่อเนื่องของการสืบสานวัฒนธรรมประเพณี (3) ความงามทางศิลปวัฒนธรรม (4) ความสามารถในการสืบทอดภูมิปัญญาและองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง (5) ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณีที่สืบค้นได้ (6) ความผูกพันต่อท้องถิ่น และ (7) ความเข้มแข็งในการรักษาเอกลักษณ์ และ ด้านศักยภาพทางกายภาพและการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 3 ดัชนีชี้วัด ได้แก่ (1) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (2) ความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยว และ (3) ความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยว 2) ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว มีเกณฑ์การพิจารณา 2 ด้าน ได้แก่ ด้านศักยภาพในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน และ ด้านศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวจากปัจจัยภายนอก 3) การบริหารจัดการ มีเกณฑ์การพิจารณา 2 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว

ประกอบด้วย 3 ดัชนีชี้วัด ได้แก่ (1) การจัดการด้านการรักษาสภาพและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว (2) การจัดการด้านการใช้ประโยชน์พื้นที่ และ (3) การจัดการด้านการติดตามและการประเมิน การเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการท่องเที่ยว ด้านการจัดการด้านการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 5 ดัชนีชี้วัด ได้แก่ (1) การจัดการด้านการบริการและสาธารณูปโภคแก่นักท่องเที่ยว (2) การจัดการ ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว (3) การจัดการด้านการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก (4) ชุมชน ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวและ (5) ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว

สำหรับแนวทางการจัดการทุนวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวชุมชนกลุ่มแม่น้ำ ควรพัฒนาให้อยู่ในรูปแบบเครือข่ายกิจกรรมการท่องเที่ยวเชื่อมโยงกัน โดยแบ่งการดำเนินงานออกเป็น 2 ระดับคือ ระดับของการสร้างประสบการณ์และผลิตภัณฑ์ และระดับการจัดส่งสินค้าและบริการ โดยระดับของการสร้างประสบการณ์และผลิตภัณฑ์ประกอบด้วย 2 องค์ประกอบหลัก คือ ภูมิหลังสู่ความสร้างสรรค์และกิจกรรมสร้างสรรค์ โดยการนำทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีอยู่เพื่อนำไปสร้างประสบการณ์และผลิตภัณฑ์ ในลักษณะ คือ การดู (Seeing) เรียนรู้ (Learning) ทดลองปฏิบัติ (Testing) และการซื้อ (Buying) ส่วนระดับของการจัดส่งสินค้าและบริการ มีองค์ประกอบย่อย คือ การสร้างสรรค์ของผู้ประกอบการตามลักษณะทรัพยากรที่ปรากฏในท้องถิ่น ความร่วมมือจากชุมชนในท้องถิ่น ทั้งภาครัฐและเอกชนและผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียต่าง ๆ ในการนำเสนอสินค้าและบริการสู่นักท่องเที่ยว เครือข่ายหรือพันธมิตรเพื่อเพิ่มศักยภาพในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และ กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์รูปแบบต่าง ๆ ที่จะนำเสนอต่อนักท่องเที่ยว (สุปรียา สืบสุนทร และ นิสากร คุนวงศ์, 2561)

ภาพที่ 2-1 รูปแบบทุนวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนกลุ่มน้ำ
ที่มา : โดยผู้วิจัย, 2563

จากที่กล่าวมาเกี่ยวกับแนวคิดทุนทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยวจำเป็นต้องระบุทรัพยากรทุนทางวัฒนธรรมให้ชัดเจนพร้อมทั้งประเมินศักยภาพเชิงการท่องเที่ยว 3 ด้าน ได้แก่ ศักยภาพในการดึงดูดใจด้านการท่องเที่ยว ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยวและการบริหารจัดการ โดยพัฒนาให้อยู่ในรูปแบบเครือข่ายกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นเส้นทางเชื่อมโยงกันภายในชุมชน และระหว่างชุมชนดำเนินงานออกเป็น 2 ระดับคือ ระดับของการสร้างประสบการณ์และผลิตภัณฑ์ และระดับการจัดส่งสินค้าและบริการ ซึ่งการพัฒนาโดยใช้ทุนวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างสร้างสรรค์ สามารถนำเนินการได้โดย ส่งเสริมการสร้างผลิตภัณฑ์แก่ชุมชน โดยนำมาผลิตภูมิปัญญาให้ท้องถิ่นมาต่อยอดการสร้างสรรคผลิตภัณฑ์จากมรดกศิลปวัฒนธรรม โดยนำมาประยุกต์ใช้ในรูปแบบใหม่ เพื่ออนุรักษ์และสืบทอดให้คงอยู่อย่างมีคุณค่า การเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจจากแหล่งมรดกศิลปวัฒนธรรม โดยจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวที่บูรณาการแหล่งวัฒนธรรม มรดกศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเชื่อ ภาษา วรรณกรรม และผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องตามเส้นทาง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนสามารถพัฒนาสร้างสรรค์และต่อยอดทุนทางวัฒนธรรมเพื่อเพิ่มรายได้ และการมีส่วนร่วมในการวางแผนการท่องเที่ยวของพื้นที่เพื่อเปิดโอกาสให้สมาชิกได้เข้าถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นอย่างทั่วถึง

แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) เป็นกระบวนการจัดการการท่องเที่ยวแนวใหม่ (New Travel Paradigm) มีพลวัตจากการท่องเที่ยวรูปแบบเดิมในยุคแรกเปลี่ยนมาสู่การเดินทางท่องเที่ยว ที่ให้ความสนใจกับการเรียนรู้วัฒนธรรม (Cultural Tourism) สัมผัสกับผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมและความยั่งยืน (Sustainable Tourism) มากขึ้น เป็นรูปแบบการเดินทางเพื่อเข้าไปแสวงหาประสบการณ์ชีวิตที่แตกต่างไปจากเป็นอยู่ในชีวิตประจำวันและสัมผัสวิถีท้องถิ่นที่มี “ความเป็นของแท้” โดยเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์กับคนในท้องถิ่นเพื่อเรียนรู้ศิลปะทัศนคติการใช้ชีวิตเรื่องราว การรับรู้เอกลักษณ์ของสถานที่ ตลอดจนการทดลองใช้ชีวิตเหมือนเจ้าของวัฒนธรรม “วัฒนธรรมที่มีชีวิต” (Creative City Network, 2006) การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ถือเป็นกระบวนการใหม่ที่ได้รับการส่งเสริม โดยองค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO: united nations educational, scientific and cultural organization) ที่สนับสนุนการดำรงอยู่ของความหลากหลายทางวัฒนธรรม (UNESCO, 2006, pp. 2-4) เพราะการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ช่วยเปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้าม

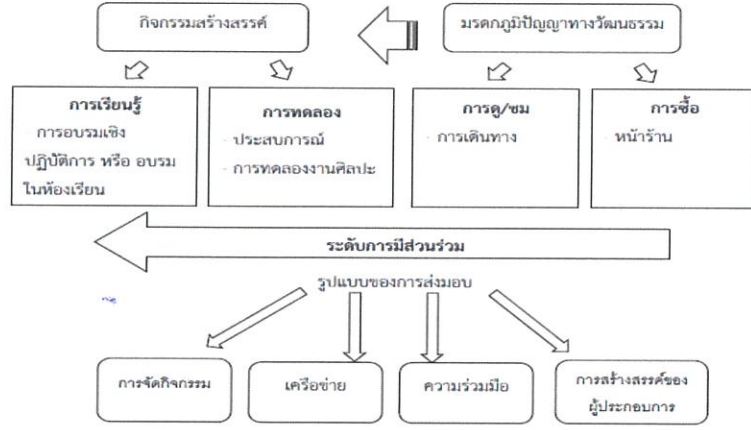
วัฒนธรรม ให้ความสำคัญกับความผูกพันระหว่างนักท่องเที่ยวและผู้ที่เป็นเจ้าของบ้าน จะช่วยให้เกิดการจดจำและความประทับใจอย่างลึกซึ้งถึง “จิตวิญญาณ” ของพื้นที่ท่องเที่ยวอย่างแท้จริง เป็นการต่อยอดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมจากเดิม ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวเพื่อชมทรัพยากรทางวัฒนธรรม ที่เป็นรูปธรรม (tangible cultural resources) มาให้ความสนใจในทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรม (intangible cultural resources) มากขึ้น เช่น วิถีชีวิต บรรยากาศ อัตลักษณ์ (สุดแดน วิสุทธิลักษณ์ และคณะ, 2556, หน้า 55) ทั้งนี้ การท่องเที่ยวรูปแบบใหม่นี้ ถูกพัฒนาขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการนักท่องเที่ยวที่ต้องการประสบการณ์แปลกใหม่จากสินค้าและบริการที่มีความแตกต่างจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบเดิม โดยมีกระบวนการนำทรัพยากรทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์เพื่อสร้างนวัตกรรมในการผลิตสินค้าและบริการใหม่ ๆ ที่ทำให้เกิดการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ เรียกว่า “เศรษฐกิจสร้างสรรค์” แนวคิดพัฒนาการท่องเที่ยวแบบบูรณาการองค์ความรู้ของพื้นที่เพื่อสร้างสรรค์งานโดยใช้ทรัพย์สินทางปัญญาที่เชื่อมโยงรากฐานทางวัฒนธรรมของพื้นที่ ให้เกิดเป็นผลิตภัณฑ์ภาคบริการ (Romana, K.,Vide, 2013) ประกอบขึ้นจากองค์ประกอบหลัก 3 ด้านคือ สถานที่สร้างสรรค์ งานหรือกิจกรรมสร้างสรรค์ และกระบวนการท่องเที่ยวที่สร้างสรรค์ ที่เติบโตขึ้นจนสามารถเชื่อมโยงกันเพื่อสร้างประสบการณ์สร้างสรรค์ซึ่งเป็นผลลัพธ์ของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จากการศึกษาประเด็นของประสบการณ์ที่กระจุกกระจายให้เป็นชิ้นส่วนเดียวกันที่มีเอกลักษณ์ โดยอาศัยประสบการณ์เริ่มต้นที่มีมาอย่างเฉพาะตัวในแต่ละบุคคล (unique) ซึ่งจะสร้างความน่าสนใจและดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้าไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์เหล่านั้น (Richards and Wilson, 2006) เพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว โดยมีบทบาทเป็นผู้ผลิตการท่องเที่ยวนั้นให้กับตนเอง และเป็นผู้เลือกและกำหนดเนื้อหาของการท่องเที่ยวให้กับตนเองด้วย (user-generated content) (Gilmore and Pine, 1999) ทั้งนี้ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มีปัจจัยองค์ประกอบสำคัญ 3 มิติและ 6 ปัจจัย ดังนี้ มิติที่ 1 สถานที่ (location) ได้แก่ ปัจจัยเมืองและชุมชน (city and community) ปัจจัยอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ (identity and uniqueness) มิติที่ 2 การปฏิสัมพันธ์ (interaction) ได้แก่ ปัจจัยวัฒนธรรมที่มีชีวิต (living culture) ปัจจัยประสบการณ์จริง (authentic experience) มิติที่ 3 ตัวกลาง (agents) ได้แก่ ปัจจัยผู้มีความคิดสร้างสรรค์ (creative people in residence) และปัจจัยกระบวนการเรียนรู้มีส่วนร่วม (participative learning process) (ภัทรพงศ์ อินทราภิณ, 2553) มีคุณลักษณะ 10 ประการ (สุดแดน วิสุทธิลักษณ์ และคณะ, 2554) ดังนี้ ผู้ท่องเที่ยวและ

เจ้าของบ้านมีความผูกพันระหว่างกัน (Each Engaging The Other) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม (Cross-Cultural Engagement/Cultural Experience) มีความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งทางวัฒนธรรมของพื้นที่ที่ท่องเที่ยว (Spirit of Place/Deep Meaning/Understanding of The Specific Cultural of The Place) ประสบการณ์จากการมีส่วนร่วม (Hands-on Experience) มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน/ส่งผ่าน-ส่งต่อประสบการณ์ (Exchange Information/ Transformation and Transformative Experience) การเป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมมากกว่าเป็นผู้ชม (More Participate Than Observe) นักท่องเที่ยวมีโอกาสในการพัฒนาศักยภาพในการสร้างสรรค์ด้วยตนเอง และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Co-Creating Tourism Experience) การเข้าถึงความจริงแท้ของกระบวนการในการผลิต รวมทั้งผลิตภัณฑ์และการมีประสบการณ์จริง (Authentic Both Process and Product/Genuine Experience) จดจำ ประทับใจ และเข้าใจ (Memorable/I Hear and I Forget, I See And I Remember, I do And I Understand) การท่องเที่ยวแบบเจาะเฉพาะเจาะจง (Tailor-Made Approach) ทั้งนี้ คุณลักษณะหลักทั้ง 10 ประการตามกรอบหลักการของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จะต้องประกอบด้วยคุณสมบัติ 2 ลักษณะ ดังนี้ คุณสมบัติในเชิงพื้นที่ และคุณสมบัติในเชิงกระบวนการ สำหรับกระบวนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ควรแบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ (Richards, 2010)

1. การสร้างประสบการณ์และผลิตภัณฑ์ ซึ่งประกอบด้วย 2 องค์ประกอบ คือ (1) ภูมิหลังการสร้างสรรค ได้แก่ ทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพจะนำมาพัฒนาเป็นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ นำไปสู่การสร้างประสบการณ์และผลิตภัณฑ์ใน 2 ลักษณะ คือ การดู (Seeing) และการซื้อ (Buying) เช่น การเดินทางมาเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวและซื้อของที่ระลึกจากหน้าร้านของสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่มีอยู่ในการท่องเที่ยวทั่วไป และ (2) กิจกรรมสร้างสรรค์ เป็นกิจกรรมที่กำหนดขึ้นเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้ทักษะ และประสบการณ์จากการท่องเที่ยว โดยกิจกรรมสร้างสรรค์ ประกอบด้วย กิจกรรมที่เกิดจากการเรียนรู้ (Learning) และกิจกรรมที่เกิดจากการทดสอบหรือทดลองปฏิบัติ (Testing) เช่น การเรียนในห้องเรียน การอบรมเชิงปฏิบัติการ การลงมือทำ เป็นต้น

2. รูปแบบการส่งมอบ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ (1) การสร้างสรรค์ของผู้ประกอบการในการกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ตามลักษณะทรัพยากรที่ปรากฏในท้องถิ่น (2) ความร่วมมือจากชุมชนในท้องถิ่น ภาครัฐ ภาคเอกชน และผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย

ต่าง ๆ ในการนำเสนอสินค้าและบริการสู่นักท่องเที่ยว (3) เครือข่ายหรือพันธมิตรเพื่อเพิ่มศักยภาพในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และ (4) การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์รูปแบบต่าง ๆ ที่จะนำเสนอต่อนักท่องเที่ยว สรุปได้ตามภาพที่ 2.2

ภาพที่ 2-2 โมเดลการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
ที่มา : ปรับปรุงจาก Richards, G., 2010

ส่วนกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในบริบทของประเทศไทยควรมี 5 ขั้นตอนคือ (1) การค้นหาอัตลักษณ์และทำความเข้าใจคุณค่าของวัฒนธรรมหรือการเรียนรู้ตนเองซึ่งครอบคลุมการวิเคราะห์ฐานทรัพยากรทางวัฒนธรรมวิถีชีวิต ศิลปะ ประเพณี ภูมิปัญญา (2) การค้นหาความโดดเด่นและสร้างความแตกต่าง (3) การหยั่งรู้ความต้องการของตลาดในเชิงลึกค้นหาความต้องการที่แท้จริงของนักท่องเที่ยว (4) การสร้างเสริมคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยว รวมถึงการสร้างประสบการณ์การท่องเที่ยวที่ประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว และ (5) การปรับเปลี่ยนกลวิธีการพัฒนาตลาดด้วยการเชื่อมคุณค่าของความดั้งเดิมและความเป็นตัวตนเข้ากับความเป็นปัจจุบัน (ภุริวัจน์ เดชขุ่ม, 2556) ทั้งนี้เกณฑ์การประเมินศักยภาพการท่องเที่ยวของมรดกวัฒนธรรมและพื้นที่จำแนกตามประเภทแหล่งท่องเที่ยวออกเป็น 2 กลุ่มตามตารางที่ 2-1

ตารางที่ 2-1 ตัวชี้วัดศักยภาพเชิงการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

ตัวชี้วัดศักยภาพเชิงการท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวประเภทชุมชน วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และวิถีชีวิต ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ 25 ตัวชี้วัด	ตัวชี้วัดศักยภาพเชิงการท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวประเภทชุมชน วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และวิถีชีวิต ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ 25 ตัวชี้วัด
1. องค์ประกอบศักยภาพของพื้นที่และคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อพิจารณาถึงสถานะ และคุณค่าของพื้นที่	1. องค์ประกอบศักยภาพของพื้นที่และคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อพิจารณาถึงสถานะ และคุณค่าของพื้นที่
2. องค์ประกอบศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยว	2. องค์ประกอบศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยว
เกณฑ์พิจารณาเสริมว่ามีความเหมาะสมในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	เกณฑ์พิจารณาเสริมว่ามีความเหมาะสมในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์
ตัวชี้วัดศักยภาพเชิงการท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประกอบด้วย 34 ตัวชี้วัด	ตัวชี้วัดศักยภาพเชิงการท่องเที่ยวแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประกอบด้วย 34 ตัวชี้วัด
1. องค์ประกอบศักยภาพของพื้นที่และคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อพิจารณาถึงสถานะ และคุณค่าของพื้นที่	1. องค์ประกอบศักยภาพของพื้นที่และคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อพิจารณาถึงสถานะ และคุณค่าของพื้นที่
2. องค์ประกอบศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยว	2. องค์ประกอบศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยว
เกณฑ์พิจารณาเสริมว่ามีความเหมาะสมในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์	เกณฑ์พิจารณาเสริมว่ามีความเหมาะสมในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์

ตารางที่ 2-1 (ต่อ)

ตัวชี้วัดศักยภาพเชิงการท่องเที่ยวสำหรับแหล่งท่องเที่ยวประเภทชุมชน วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และวิถีชีวิต ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ 25 ตัวชี้วัด	ตัวชี้วัดศักยภาพเชิงการท่องเที่ยวสำหรับแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ 34 ตัวชี้วัด
3. องค์ประกอบที่มีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น เพื่อพิจารณาการจัดการการท่องเที่ยวไปสู่ความยั่งยืน	3. องค์ประกอบที่มีส่วนร่วมของชุมชนในท้องถิ่น เพื่อพิจารณาการจัดการการท่องเที่ยวไปสู่ความยั่งยืน
4. องค์ประกอบการบริหารจัดการและการรองรับการท่องเที่ยว	4. องค์ประกอบการบริหารจัดการการท่องเที่ยว
ดำเนินการจัดการสิ่งแวดล้อมและผลกระทบ 11 ตัวชี้วัด ได้แก่ การจัดการด้านการศึกษาสภาพและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์ที่ การจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยว และการติดตามผลและประเมิน การจัดการท่องเที่ยว การปรับปรุงสภาพแวดล้อมโดยรอบแหล่งท่องเที่ยว และการปรับปรุงทัศนียภาพ	4. องค์ประกอบการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ดำเนินการจัดการสิ่งแวดล้อมและผลกระทบ 11 ตัวชี้วัด ได้แก่ การจัดการด้านการศึกษาสภาพและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว การกำหนดเขตการใช้ประโยชน์ที่เพื่อการท่องเที่ยว การจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยว การติดตามผลและประเมิน การปรับปรุงสภาพแวดล้อมโดยรอบแหล่งท่องเที่ยว การจัดการด้านการบริการและสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานแก่นักท่องเที่ยว มีบุคลากรที่มีความรู้เรื่องระบบนิเวศและการอนุรักษ์ให้ บริการด้านความรู้แก่นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการและชุมชนโดยรอบ มาตรการแนวทางการควบคุมพฤติกรรมนักท่องเที่ยว และการบริหารและพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวเชิงคุณภาพ

จากที่กล่าวมาแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จึงสรุปได้ว่าเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบใหม่ที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้มีประสบการณ์ร่วมกับการท่องเที่ยวนี้ผ่านกิจกรรมของการดำเนินชีวิตจริงของพื้นที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นหรือวิถีชีวิตประเพณีให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสได้เข้าไปทำกิจกรรมร่วมกับเจ้าของวัฒนธรรม ต้องมีคุณลักษณะเฉพาะ 6 ประการ คือ (1) ช่วยเพิ่มทักษะให้กับนักท่องเที่ยวหรือพัฒนาทักษะของนักท่องเที่ยว (2) มีบริการหลักคือ “ทักษะและประสบการณ์ที่เกิดจากการเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยว” (3) เปลี่ยนจากการขายทรัพยากรการท่องเที่ยวที่จับต้องได้สู่การนำเสนอคุณค่าทรัพยากรการท่องเที่ยวที่จับต้องไม่ได้ แต่คงไว้ซึ่งประสบการณ์และทักษะสิ่งเหล่านี้จะกลายเป็นสินค้าทดแทนที่ทรงคุณค่าแก่นักท่องเที่ยว (4) เปลี่ยนจากสินค้าที่เป็นวัฒนธรรมระดับสูงไปสู่สินค้าที่เป็นวัฒนธรรมประจำวันโดยที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงได้ง่าย (5) เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวร่วมกับชุมชนท้องถิ่นโดยที่นักท่องเที่ยวจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมซึ่งเป็นวิถีประจำวันหรือวัฒนธรรมของชุมชน และ (6) แต่ละชุมชนมีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่สามารถดึงมาเป็นเอกลักษณ์และพัฒนาเป็นสินค้าทางการท่องเที่ยวและนำเสนอให้นักท่องเที่ยวและเกิดประโยชน์จากการท่องเที่ยวได้ ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความเข้มแข็งของวัฒนธรรมในชุมชนและชุมชนจะรักษาไว้สืบต่อไปโดยรวมของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism) มีคุณสมบัติซึ่งประกอบด้วย

- ผู้ท่องเที่ยวและเจ้าของบ้านมีความผูกพันระหว่างกัน (Each engaging the other)
- มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน / ส่งผ่าน-ส่งต่อประสบการณ์ (Exchange information / transformation and transformative experiences)
- มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรมหรือข้ามวัฒนธรรม (Cultural experience/ Cross-cultural engagement)
- ผ่านประสบการณ์จากการมีส่วนร่วม (Hands-on experience)
- เป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมมากกว่าเป็นผู้ชม (More participate than observe)
- นักท่องเที่ยวมีโอกาสพัฒนาศักยภาพในการสร้างสรรค์ของตนเองและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เรียนรู้ประสบการณ์ (Co-creating tourism experience)
- มีความจริงแท้ทั้งในกระบวนการการผลิตและผลิตภัณฑ์, ประสบการณ์จริง (Authentic both process and product / genuine experience)

(Culturally Inspired) หมายถึงผู้ที่ถูกดึงดูดด้วยศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่รู้จักหรือได้รับการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อรูปภาพ โดยจะใช้ระยะเวลาที่จะพักอยู่ในแหล่งท่องเที่ยว น้อยกว่าประเภทแรก แต่มีโอกาสที่จะเดินทางกลับมาท่องเที่ยวซ้ำอีกครั้งในอนาคต และ (3) นักท่องเที่ยวตามแรงดึงดูดทางวัฒนธรรม (Culturally Attracted) หมายถึง ผู้ที่มีความสนใจในกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น โดยจะมีระยะเวลาในการท่องเที่ยวที่น้อยและเป็นไปในในลักษณะเยี่ยมชมมากกว่าการพักอาศัย ทั้งนี้ Smith (2003) ได้จัดประเภทและพฤติกรรมนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ตารางที่ 2-2

ตารางที่ 2-2 ประเภทและพฤติกรรมนักท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

ประเภทนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	สถานที่และกิจกรรมที่สนใจ
นักท่องเที่ยวแหล่งมรดก (Heritage Tourist)	ปราสาท พระราชวัง บ้านโบราณ แหล่งโบราณคดี
นักท่องเที่ยวศิลปะ (Arts Tourist)	โรงละคร การแสดงคอนเสิร์ต เทศกาลงานประเพณี
นักท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourist)	ถ่ายภาพ วาดภาพ เครื่องปั้น ทำอาหาร หัตถกรรม
นักท่องเที่ยววัฒนธรรมเมือง (Urban Cultural Tourist)	แหล่งประวัติศาสตร์ แหล่งอุตสาหกรรม
นักท่องเที่ยววัฒนธรรมชนบท (Rural Cultural Tourist)	การท่องเที่ยวเชิงเกษตร ชุมชน ฟาร์ม พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติ ภูมิทัศน์
นักท่องเที่ยววัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น (Indigenous Cultural Tourist)	ชาวเขา ทะเลทราย เดินป่า ศูนย์วัฒนธรรม ศิลปะและหัตถกรรม
นักท่องเที่ยววัฒนธรรมทันสมัย (Popular Cultural Tourist)	สวนสนุก ห้างสรรพสินค้า การแสดงคอนเสิร์ต งานแข่งขันกีฬา

ที่มา : กาญจนา แสงลิ้มสุวรรณ, 2555

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2552) ได้กำหนดขอบเขตการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ของไทยเป็น 4 กลุ่ม คือ การสืบทอดทางวัฒนธรรม ศิลปะ สื่อ และงานสร้างสรรค์ โดยการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจัดเป็นกลุ่มกิจกรรม

การท่องเที่ยวที่อาศัยวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นจุดขายหรือสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวที่มีลักษณะดังกล่าว สามารถดำเนินการได้โดยให้สอดประสานวิถีไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่น (Tourism – Community-based Design) เพื่อให้แน่ใจว่าทรัพยากรทางวัฒนธรรมจากระบบเศรษฐกิจฐานราก หรือชุมชนท้องถิ่นได้นำไปต่อยอดเพิ่มมูลค่าใช้ประโยชน์และ ได้รับผลประโยชน์ร่วมกันในหลายมิติ (ณัฐกานต์ พงษ์สรนันทน์ และ คณะ, 2560) ซึ่งแนวทางการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมไว้ 9 ประการ ดังนี้ (1) ส่งเสริมให้ประชาชนท้องถิ่นเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวที่มีต่อเศรษฐกิจในสังคม (2) การพัฒนาการท่องเที่ยวจะต้องขึ้นอยู่กับจุดประสงค์และความต้องการของชุมชนว่าต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมากน้อยเพียงใด (3) วิธีการ และความถี่ในการโฆษณาประชาสัมพันธ์ทางการท่องเที่ยวควรได้รับความเห็นชอบจากประชาชนในท้องถิ่นเพราะ จะเป็นเครื่องวัดความต้องการประเภท และจำนวนนักท่องเที่ยวของท้องถิ่นนั้น ๆ (4) ควรมีความร่วมมือกันระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนในการพยายามที่จะทำให้ท้องถิ่นเป็นสถานที่พักผ่อนที่มีความสมบูรณ์และมีคุณภาพ (5) ในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวไม่ควรให้มีผลกระทบต่อประชาชนในท้องถิ่น ผู้ที่เกี่ยวข้องในการวางแผนจึงต้องมีความระมัดระวัง และต้องวางแผนรองรับในเรื่องนี้เอาไว้ด้วยเพื่อที่จะรักษาวินัยวัฒนธรรม และค่านิยมของท้องถิ่นให้คงอยู่ (6) เงินทุนและแรงงานรวมทั้งการบริหารทางการท่องเที่ยวควรมาจากชุมชนเองเพื่อให้ท้องถิ่นจะสามารถควบคุมการพัฒนาทางการท่องเที่ยวให้เป็นไปในทิศทางที่ต้องการได้ (7) การเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม และงานเทศกาลที่จัดขึ้นเพื่อให้นักท่องเที่ยว (8) เรื่องราวและงานเทศกาลที่จัดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวจะต้องสะท้อนให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ความเป็นอยู่และสภาพทางภูมิศาสตร์ของท้องถิ่น และ (9) ก่อนที่จะลงมือปฏิบัติการพัฒนาการท่องเที่ยว ควรพยายามขจัดปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนให้เรียบร้อยองค์ประกอบที่เป็นสิ่งดึงดูดใจของการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โอภา มาจา แกะ และคณะ (2562) ได้เสนอแนวทางการส่งเสริมเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมว่าประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ (1) การพัฒนาต้นแบบวิถีชีวิตและมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชุมชนด้วยเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (2) การเชื่อมโยงการตลาดออนไลน์นวัตกรรมวิถีชีวิตและมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชุมชนด้วยเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และ (3) สรุปลงและขยายผลการใช้นวัตกรรมวิถีชีวิตและมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชุมชนด้วยเศรษฐกิจสร้างสรรค์สู่ชุมชนส่วนขยายโดยใช้กระบวนการจัดการความรู้และการถ่ายทอดความรู้ นุชนารถ รัตนสูงค์ชัย (2554) ได้เสนอกลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมว่า ประกอบด้วย กลยุทธ์การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ

การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การกำหนดเครื่องมือเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การกำหนดขีดความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยว การกำหนดมาตรฐานสิ่งก่อสร้าง การพัฒนาคนท้องถิ่น การพัฒนาตลาดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยว

แนวคิดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

องค์การการท่องเที่ยวโลก (WTO) ได้กำหนดหลักการของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนไว้ตั้งแต่ พ.ศ. 2531 ว่าลักษณะของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนนั้นได้รับการคาดหวังให้นำไปสู่การจัดการทรัพยากรทั้งหมดด้วยวิถีทางที่ตอบสนองต่อความต้องการทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสุนทรียะในขณะเดียวกันก็คงไว้ซึ่งบูรณาภาพทางวัฒนธรรม กระบวนการทางนิเวศวิทยาที่จำเป็นความหลากหลายทางชีวภาพ และระบบต่าง ๆ ที่เอื้อต่อชีวิต เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (Sustainable Tourism) ซึ่งหมายถึง การพัฒนาการท่องเที่ยวที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นมีการปกป้องและรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศไว้เพื่ออนุชนรุ่นหลังไป (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2542; พจนานวนศรี, 2539 และ ภราเดช พยัคฆิเชียร, 2538) ทั้งนี้หลักการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน (Sustainable Tourism) มีหลักการที่สอดคล้องกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) ซึ่งเป็นกระแสความคิดหลักของโลกในช่วง 2 ทศวรรษที่ผ่านมาและได้รับความสนับสนุนจากคณะกรรมการว่าด้วยการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Commission on Sustainable Development) ขององค์การสหประชาชาติ คือ จะต้องมีการอนุรักษ์และใช้ทรัพยากรอย่างพอเหมาะ เพื่อสามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรเหล่านั้นได้อย่างยั่งยืนและมีกระจายผลประโยชน์ให้แก่ชุมชนหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งมีการร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องหรือมีส่วนได้ส่วนเสีย เมื่อนำหลักการนี้มาปรับใช้กับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน จึงมีจุดเน้นที่สำคัญดังนี้ (1) จะต้องดูแลทรัพยากรการท่องเที่ยวให้สามารถใช้ประโยชน์ต่อไปได้ในระยะเวลายาวนานจนถึงชั่วลูกชั่วหลาน มิใช่เพียงเพื่อคนรุ่นปัจจุบันเท่านั้น (2) ลดการใช้ทรัพยากรอย่างสิ้นเปลือง และลดปริมาณของเสียที่จะเป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม (3) มีการกระจายรายได้และผลประโยชน์ให้แก่คนในท้องถิ่นที่มีแหล่งท่องเที่ยวตั้งอยู่เปิดโอกาสให้ชุมชนในท้องถิ่นได้เข้าร่วมในการจัดการ และการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว (4) มีการประชุมปรึกษาหารือกันอย่างสม่ำเสมอระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่น หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยว และชุมชนในท้องถิ่น เพื่อการวางแผนงาน การจัดสรรงบประมาณ และ

การจัดการทรัพยากรอย่างเหมาะสม (5) มีการสร้างเครือข่ายเพื่อเผยแพร่แนวคิด การศึกษาวิจัย และความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ออกไปในหมู่ประชาชนทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศอย่างกว้างขวาง ทั้งนี้ การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ต้องการบรรลุเป้าหมาย 4 ประการ ดังนี้ (1) การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนต้องสร้างความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ หมายถึง การท่องเที่ยวต้องสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นได้ สามารถจัดความจนและความลำบากเพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น หรือแม้แต่ผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวควรมีวิธีการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปด้วย เช่น การจัดการด้านการโรงแรมจะต้องรวมค่าใช้จ่ายในการบำบัดน้ำเสีย และการลดความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมในบริเวณข้างเคียงด้วย (2) การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนต้องสร้างความยั่งยืนทางสังคม หมายถึง การท่องเที่ยวต้องสนับสนุนให้ประชาชนไม่ใช้ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือยและอยู่ในขีดจำกัดของทรัพยากรนั้น ๆ ที่จะรองรับได้ อีกทั้งยังมีการส่งเสริมและพัฒนารูปแบบการนำของเสียกลับมาใช้อีกเพื่อเป็นการประหยัดและการสร้างสมดุลให้กับธรรมชาติที่สามารถใช้ประโยชน์ได้ โดยความสัมพันธ์ดังกล่าวต้องมั่นคงยาวนานและต้องนำไปสู่การกระจายผลประโยชน์ในสังคมอย่างเป็นธรรม (3) การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนต้องสร้างความยั่งยืนทางวัฒนธรรม หมายถึง การท่องเที่ยวที่ต้องสนับสนุนการรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน เพื่อสร้างความภาคภูมิใจแก่ชุมชนและไม่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ต่อชุมชน รวมทั้งเป็นการสืบต่อวัฒนธรรมอันดีกับคนรุ่นหลังต่อไป (4) การท่องเที่ยวแบบยั่งยืนต้องสร้างความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม หมายถึง การท่องเที่ยวต้องมีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและชาญฉลาดที่สุด มีการบำรุงรักษาและการทำงานที่อยู่ในขอบเขตหากใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวจนหมดสิ้นไป หรือใช้จนเสื่อมโทรมอาจทำให้คนรุ่นหลังขาดโอกาสในการใช้ประโยชน์ต่อไป

ทั้งนี้ แนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมีจุดเริ่มต้นจากการประชุมสหประชาชาติ ใน ปี พ.ศ. 2515 โดยได้ข้อสรุปให้ประเทศสมาชิกมุ่งเน้นการพัฒนาประเทศควบคู่กับการรักษาสิ่งแวดล้อมและชุมชน และ Swarbrooke (1999) ได้เสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ในปี พ.ศ. 2535 เพื่อเป็นต้นแบบการรักษาสมดุลของการพัฒนาการท่องเที่ยวให้นำไปสู่การเติบโตทางเศรษฐกิจ และการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม เน้นการวางแผนและจัดการที่เหมาะสมเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาจากการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรม หรือวิถีชีวิตของชุมชน และรวมถึงด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง มีหลักการสำคัญคือ ต้องคำนึงถึงข้อจำกัดด้านสิ่งแวดล้อมหรือความสามารถในการรองรับของสถานที่ท่องเที่ยว โดยต้องคำนึงถึงสองปัจจัยคือ

ความสามารถของสถานที่ท่องเที่ยวในการรองรับผลกระทบจากการพัฒนา และการรับรู้หรือความรู้สึกของนักท่องเที่ยวต่อคุณภาพของสิ่งแวดล้อมของสถานที่ท่องเที่ยว โดยใช้เกณฑ์พิจารณา ดังนี้ (1) ความสามารถในการรองรับด้านกายภาพ หรือขีดจำกัดของพื้นที่ที่สามารถรองรับได้ โดยไม่เกิดผลกระทบด้านกายภาพ (2) ความสามารถในการรองรับด้านจิตวิทยาหรือการรับรู้ หรือจุดต่ำสุดของความสนุกจากการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวสามารถยอมรับได้ (3) ความสามารถในการรองรับทางสังคม หรือความอดทนที่ประชาชนในพื้นที่ที่มีนักท่องเที่ยว หรือระดับความหนาแน่นของการใช้พื้นที่ที่นักท่องเที่ยวยอมรับได้ และ (4) ความสามารถในการรองรับทางเศรษฐกิจหรือความสามารถที่จะรองรับกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ โดยไม่ทำลายกิจกรรมที่ดีของท้องถิ่น Eber (1992) ได้สรุปหลักการจัดการท่องเที่ยวเพื่อบรรลุเป้าหมายการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนว่าประกอบด้วย 10 ประการ คือ (1) อนุรักษ์ทรัพยากรโดยใช้อย่างพอดี (Using Resource Sustainably) (2) ลดการบริโภคและการใช้ทรัพยากรที่เกินความจำเป็น รวมทั้งลดปริมาณของเสีย (Reducing over consumption and waste) (3) รักษาและส่งเสริมความหลากหลายทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรม (Maintain Diversity) (4) ประสานการพัฒนาการท่องเที่ยว (Integrating Tourism into Planning) (5) นำการท่องเที่ยวไปขยายฐานเศรษฐกิจในท้องถิ่น (Supporting Local Economy) (6) สร้างเครือข่ายการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อทำงานร่วมกับชุมชนท้องถิ่น (Involving Local Communities) (7) การจัดการประชุมระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน (Consulting Stakeholders and the Public) (8) การพัฒนาบุคลากร (Training Staff) (9) การจัดเตรียมข้อมูลและคู่มือในการบริการข่าวสารด้านการท่องเที่ยว (Marketing Tourism Responsibility) และ (10) มีการประเมินผลตรวจสอบ และทำวิจัย (Undertaking Research)

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการจัดการการท่องเที่ยว

หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักคิดที่ถูกยอมรับว่าสามารถนำไปปรับใช้ได้กับธุรกิจ ในทุกระดับตามลักษณะประเภทของธุรกิจโดยไม่ขัดกับหลักการแสวงหาผลกำไรและการเบียดเบียนประโยชน์ของสังคมจนก่อผลกระทบที่อาจจะกลายเป็นวิกฤตตามมา นอกจากนี้ยังช่วยให้การใช้ทรัพยากรในธุรกิจอย่างประหยัดและมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วยหลัก 3 ประการ คือ (1) ความพอประมาณ หมายถึง มีความเหมาะสมของการดำเนินกิจการตามอัตภาพ สภาพแวดล้อมและความพร้อมของธุรกิจ (2) ความมีเหตุผล หมายถึง การพิจารณาดำเนินงาน

ด้วยความถี่ถ้วนรอบคอบ คำนึงถึงเหตุและปัจจัยการดำเนินงานให้ถูกต้องตามหลักการ และ (3) การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในการตัดสินใจจะทำให้ธุรกิจมีการดำเนินงานให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ควบคู่กันไป ภายใต้ความรู้ความรอบคอบ และคุณธรรม เพื่อการวางแผน การตัดสินใจและการลงมือทำ ถือเป็นแนวคิดสู่การปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศนในการบริหารจัดการและขับเคลื่อนองค์กร ไปสู่ความเป็น “ธุรกิจที่ยั่งยืน” ส่วนการปรับใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับธุรกิจภาคบริการ ด้านการท่องเที่ยว ซึ่งประกอบด้วยธุรกิจไนโซอุปทานหลายประเภท ทั้งธุรกิจที่เกี่ยวข้องโดยตรง และธุรกิจที่เกี่ยวข้องทางอ้อมหรือธุรกิจสนับสนุนต่าง ๆ ที่มุ่งให้ความสำคัญต่อหลักธรรมาภิบาล ในให้บริการ ตลอดจนการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน World Tourism Organization (2003) ได้เสนอให้การจัดการการท่องเที่ยวต้องคำนึงถึง ความคุ้มค่าในเชิงเศรษฐกิจ สังคม และตระหนักถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม ตลอดจนวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของคนในแหล่งท่องเที่ยวที่อาจส่งผลกระทบต่อการเดินทางชีวิตของผู้คน และนำไปสู่การลดทอนคุณค่าแหล่งท่องเที่ยวลดลง ปัจจุบันประเทศไทยมีแหล่งท่องเที่ยวชุมชนที่ได้รับความนิยม จากนักท่องเที่ยวหลายแห่ง และประสบปัญหาจำนวนนักท่องเที่ยวเกินกว่าขีดความสามารถในการรองรับและนำไปสู่ การเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยวอย่างรวดเร็ว อีกทั้งรูปแบบวิถีชีวิตคน ในแหล่งท่องเที่ยวก็เปลี่ยนแปลงไปจากกระบวนการ “วัฒนธรรมสัมผัส” ที่กำลังก่อปัญหาทำลาย การจัดการแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเกือบทุกแห่ง ที่ชุมชนต้องมีแนวทางเตรียมความพร้อมรองรับ การเปลี่ยนแปลง หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักคิดสำคัญที่ทุกหน่วยงานเสนอให้นำไป เป็นแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืนตามหลัก “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” ตามแบบอย่างวิธีการแห่งศาสตร์พระราชาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงใช้เป็นวิธีการทรงงานมาตลอดรัชสมัย นั่นคือ การพัฒนาต้องตั้งอยู่บน พื้นฐานเดิมของสังคมไทย การพัฒนาต้องตั้งอยู่บนหลักของภูมิสังคม และยึดหลักผลประโยชน์ ของประชาชนและการได้รับการยอมรับทรงเน้นเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลัก (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2549) การปรับใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการจัดการท่องเที่ยวจึง เป็นการนำไปจัดการเรื่องความพอเพียง คือ การท่องเที่ยวไม่ควรมุ่งเน้นรายได้หรือกำไรที่มหาศาล เกิดไป แต่ควรเน้นที่ความพอเหมาะ การจัดการอย่างมีเหตุผลและการพิจารณาถึงปัญหาที่จะ เกิดขึ้นตามมาในอนาคตพร้อมกับหาทางแก้ไขปัญหอย่างเป็นระบบ โดยใช้ความรู้ทางวิชาการ และคุณธรรมในการดำเนินงาน ควรดำเนินธุรกิจที่ตั้งอยู่บนเหตุผล การดำเนินธุรกิจที่ต้องมีระบบ ภูมิคุ้มกันที่ดีนั้น ด้วยการเตรียมความพร้อมของชุมชนด้านขีดความสามารถในการรองรับ

ผลกระทบของชุมชน ให้มีความพร้อมด้านการให้บริการและเงื่อนไขการให้บริการ สิ่งอำนวยความสะดวก และ ด้านการตลาด ตามกรอบแนวคิดในการกำหนดขีดความสามารถในการรองรับได้ แหล่งท่องเที่ยวได้แก่ (1) ขีดความสามารถในการรับรองได้ด้านกายภาพ (Physical carrying capacity) (2) ขีดความสามารถในการรับรองได้ด้านชีวภาพ (Ecological carrying capacity) และ (3) ขีดความสามารถในการรองรับได้ด้านสังคม (Psychological Carrying Capacity) ทั้งนี้ เกณฑ์กำหนดระดับผลกระทบช่วงชั้นขีดความสามารถในการรองรับได้

ตารางที่ 2-3 เกณฑ์กำหนดระดับผลกระทบช่วงชั้นขีดความสามารถในการรองรับได้

ระดับผลกระทบและขีดความสามารถในการรองรับได้	คำอธิบาย
- ระดับที่ไม่มีผลกระทบ/ผลกระทบต่ำ มีปริมาณการใช้ประโยชน์น้อยกว่า 50% (Below Carrying Capacity Level)	- ไม่มีหรือมีผลกระทบจากการท่องเที่ยวน้อย - ระดับการใช้ประโยชน์ในปัจจุบันมีค่าต่ำกว่าขีดความสามารถในการรองรับได้ของพื้นที่
- ระดับผลกระทบปานกลาง มีปริมาณการใช้ประโยชน์ 50-80% (At and Approaching Carrying Capacity)	- ผลกระทบจากการท่องเที่ยวอยู่ในระดับปานกลางถึงค่อนข้างมาก - ระดับการใช้ประโยชน์ปัจจุบันมีค่าเข้าใกล้หรืออยู่ที่ขีดความสามารถของพื้นที่ในการรองรับได้
- ระดับผลกระทบสูง มีปริมาณการใช้ประโยชน์ 81-100% (Exceeding Carrying Capacity)	- ผลกระทบจากการท่องเที่ยวอยู่ในระดับสูง - ระดับการใช้ประโยชน์ปัจจุบันมีค่าเกินขีดความสามารถในการรองรับได้ของพื้นที่
- ระดับผลกระทบรุนแรง มีปริมาณการใช้ประโยชน์มากกว่า 100% (Over Carrying Capacity)	- ผลกระทบจากการท่องเที่ยวอยู่ในระดับรุนแรง - ระดับการใช้ประโยชน์ปัจจุบันอยู่ในระดับวิกฤติเกินขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่

จากที่กล่าวมาชี้ให้เห็นว่า การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการจัดการท่องเที่ยวสามารถประยุกต์ใช้ใน 4 มิติ คือ (1) มิติด้านการส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยวอย่าง

พอเพียง ยึดความพอประมาณ ความมีเหตุผล และภูมิคุ้มกัน การสร้างภูมิคุ้มกันโดยจัดทำแผนส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยวที่มีความรู้ดีพอ คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม ชุมชน สังคมและข้อจำกัดอื่น ๆ นอกจากนี้ต้องรอบรู้และมีคุณธรรม (2) มิติด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างพอเพียง เน้นการบริหารจัดการทรัพยากรทางการท่องเที่ยว ที่มีแนวทางชัดเจนและมีการบูรณาการภายใต้โรดแมปเดียวกัน เน้นการพัฒนาโครงสร้าง ได้แก่ วินัย จิตสำนึกและการวางแผนแบบมีส่วนร่วมที่สนับสนุนการท่องเที่ยวยั่งยืน (3) มิติด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อการท่องเที่ยว ต้องรู้จักเคารพในภูมิปัญญาและวิถีชีวิต ปรับเปลี่ยนทัศนคติให้ความสำคัญต่อธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ไม่มองธรรมชาติเป็นแค่ต้นทุน คำนึงถึงการใช้ประโยชน์และขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ และควรพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวให้เกิดการตอบสนองการเรียนรู้ และ (4) มิติด้านการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยว เพื่อเป็นการท่องเที่ยวทางเลือก โดยให้ชุมชนเข้มแข็ง มีเครือข่าย มีการเตรียมความพร้อมในการจัดเก็บข้อมูลเพื่อพัฒนาและบริหารจัดการต่อเนื่องอย่างเสมอภาค โดยต้องการพัฒนาต้องทำภายใต้ภายใต้เงื่อนไข 2 ประการ คือ (1) เงื่อนไขความรู้ คือ การพัฒนาความรู้ให้คนในชุมชนให้มีความรู้ในเรื่องการจัดการและการพัฒนาการท่องเที่ยว ความรู้เกี่ยวกับบริบทพื้นที่ความรู้เรื่องทรัพยากรการท่องเที่ยว ความรู้เกี่ยวกับการมาตรฐานโฮมสเตย์ ความรู้เกี่ยวกับการจัดการธุรกิจและการบริการ และ (2) เงื่อนไขคุณธรรม เป็นการปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีของคนในชุมชนให้เห็นค่าความสำคัญของถิ่นฐานบ้านเกิดของตน ทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญาพื้นบ้าน การปลูกฝังให้คนในชุมชนมีคุณธรรม ซื่อสัตย์สุจริต ต่อตนเอง ต่อผู้อื่นและต่อนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบธุรกิจต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวอย่างพอเพียง ซื่อสัตย์ไม่เอาเปรียบนักท่องเที่ยวนำไปสู่การสร้างจิตสำนึกใหม่ที่เรียกว่า “การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบพอเพียง”

ภาพที่ 2-3 หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการจัดการการท่องเที่ยว

ที่มา : โดยผู้วิจัย, 2563

บทที่ 3

ระบบนิเวศวัฒนธรรมชุมชนลุ่มแม่น้ำสุพรรณบุรี

“บูรณท่านว่าน้ำ	สำคัญ
ป่าต้นคนสุพรรณ	ผ่องแผ้ว
แดนดินถิ่นที่สุพรรณ	ธรรมชาติ มาคเอย
ผิวจึงเกลี้ยงเสียงแจ้ว	แจ่มน้ำคำสอนฯ”

ที่มา : โคลงนิราศสุพรรณของสุนทรภู่, 2374

ระบบลุ่มน้ำแม่น้ำสุพรรณบุรี

“แม่น้ำสุพรรณบุรี” เป็นส่วนหนึ่งของแม่น้ำท่าจีนที่ไหลผ่านจังหวัดสุพรรณบุรี มีความสำคัญต่อระบบสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจของพื้นที่ เพราะนอกจากการใช้ประโยชน์โดยตรงจากแม่น้ำด้านเกษตรกรรม และประมงแล้ว แม่น้ำสุพรรณยังถือเป็นเส้นเลือดสำคัญต่อระบบนิเวศวัฒนธรรมชุมชนลุ่มแม่น้ำสุพรรณบุรี ทั้งใช้อุปโภค บริโภค การใช้สัญจร และการค้า ตลอดจนปฏิบัติการกรมตามประเพณีและพิธีกรรมของชุมชน ลำน้ำจึงถือเป็นพื้นที่ปฏิบัติการเชิงวัฒนธรรมของระบบนิเวศวัฒนธรรมชุมชนลุ่มน้ำสุพรรณ ตลอดความยาวของลำน้ำได้ก่อให้เกิดเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมากมาย อีกทั้งเป็นแหล่งที่มาของมรดกวัฒนธรรมของคนในพื้นที่ โดยเฉพาะ “ตลาดท่าเสา” ที่ปัจจุบันกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำหรับพักผ่อนหย่อนใจที่มีชื่อเสียงของจังหวัด อาทิ ตลาดสามชุก ตลาดคอวัง ตลาดเก้าห้อง ฯลฯ จึงถือได้ว่าตลาดท่าเสาเป็นเสมือนภาพความเป็นตัวแทนของระบบนิเวศวัฒนธรรมชุมชนลุ่มน้ำสุพรรณที่นอกเหนือไปจากสัญลักษณ์แห่งความอุดมสมบูรณ์ ดังนั้นมโนทัศน์ระบบนิเวศวัฒนธรรมชุมชนลุ่มน้ำสุพรรณจึงต้องนึกถึงชุมชนตลาดริมน้ำและทุ่งนาที่เขียวชอุ่มคู่กันไป

ผลจากการเป็นส่วนหนึ่งของลำน้ำท่าจีนส่วนที่ไหลผ่านพื้นที่จังหวัดสุพรรณบุรี โดยไหลผ่าน 6 อำเภอตลอดแนวจากเหนือจรดใต้ จึงเรียกว่า “แม่น้ำสุพรรณบุรี” ซึ่งอาศัยเกณฑ์ทางภูมิศาสตร์เรียกตามชื่อปลายแม่น้ำ มีระบบลุ่มน้ำประกอบด้วย (1) แม่น้ำสุพรรณ (แม่น้ำท่าจีน) เป็นลำน้ำสายหลักที่เป็นสาขาแยกจากแม่น้ำเจ้าพระยาที่บริเวณอำเภอวัดสิงห์ จังหวัดชัยนาท ผ่านจังหวัดสุพรรณบุรี ก่อนจะไหลผ่านเข้าเขตจังหวัดนครปฐมต่อไป (2) แม่น้ำจระเข้สามพัน

(แม่น้ำท่าเสา) มีต้นน้ำอยู่บริเวณเขาหัวนอน เขตอำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี ช่วงที่ไหลผ่านอำเภออุทองเรียกว่า “แม่น้ำจระเข้สามพัน” ไหลรวมบรรจบกับแม่น้ำท่าเสา (แม่น้ำสุพรรณสายเก่า) ที่เดิมเคยเป็นแม่น้ำสายใหญ่แต่แม่น้ำสุพรรณเปลี่ยนเส้นทางเดินในตอนต้นแม่น้ำ จึงกลายเป็นแม่น้ำตื้น ช่วงที่ผ่านบ้านท่าไชยเรียก “ลำน้ำท่าไชย” ช่วงที่ผ่านบางลี่เรียก “คลองบางลี่” ช่วงที่ผ่านบ้านสองพี่น้องเรียก “คลองสองพี่น้อง” แล้วจึงออกปากคลองวัดบางสามลงสู่ลำแม่น้ำสุพรรณ (แม่น้ำท่าจีน) (3) ลำน้ำกระเสียว เกิดจากลำน้ำต่าง ๆ ที่ไหลมาจากตอนใต้ของอำเภอบ้านไร่ จังหวัดอุทัยธานี ไหลรวมกันทางทิศตะวันตกของอำเภอด่านช้าง กลายเป็นลำห้วยกระเสียวไหลไปบรรจบกับแม่น้ำสุพรรณที่อำเภอสามชุก ลำน้ำกระเสียวนี้เองที่เป็นที่มาของส่วนหนึ่งในโคลงนิราศสุพรรณของสุนทรภู่ที่กล่าวว่า “น้ำสำคัญ ป่าต้น คนสุพรรณ” แต่ด้วยว่ามีความลาดชันค่อนข้างมาก ในฤดูฝนน้ำในลำห้วยมีปริมาณมากจึงมักจะไหลบ่าเข้าท่วมพื้นที่ราบและที่นาตอนล่าง ส่วนหน้าแล้งก็ไม่มีน้ำเพียงพอสำหรับการเกษตร รัฐบาลจึงมีโครงการก่อสร้างเขื่อนกระเสียวขึ้น เสร็จในปี พ.ศ. 2520 และ (4) ลำคลองต่าง ๆ อาทิ คลองบ้านโพธิ์ คลองสาตี คลองบางยี่หวด คลองสายเหล่านี้ สมัยก่อนใช้เป็นเส้นทางสัญจรเดินทางติดต่อกันทางน้ำกับอยุธยา รวมทั้งกรุงเทพฯ และใช้ในการระบายน้ำ ประโยชน์ทางการเกษตร อุปโภค และบริโภค นอกจากนี้ยังมีแหล่งน้ำธรรมชาติอีก รวมทั้งสิ้น 326 แห่ง มีบึงสำคัญได้แก่ “บึงฉวาก” อำเภอเดิมบางนางบวช พัฒนาเป็นแหล่งเพาะพันธุ์สัตว์น้ำ และยังเป็นแหล่งท่องเที่ยวพักผ่อน

ภาพที่ 3-1 ระบบลุ่มน้ำแม่น้ำสุพรรณบุรี

ที่มา : กรมศิลปากร, โบราณวิทยาเมืองอุทอง พระนคร, 2509

ภูมิศาสตร์ลุ่มแม่น้ำสุพรรณบุรี

แม้ว่าลักษณะพื้นที่โดยรวมของจังหวัดสุพรรณบุรีจะเป็นที่ราบลุ่มในฝั่งตะวันออกและมีเทือกเขาในพื้นที่ด้านทิศตะวันตกจึงทำให้มีลักษณะลาดเอียงจากทิศตะวันตกไปทิศตะวันออกของจังหวัดตลอดแนว โดยมีความลาดระหว่าง 0-3 เปอร์เซ็นต์ บริเวณพื้นที่ต่ำสุดอยู่ทางด้านตะวันออกเฉียงใต้มีระดับความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางเฉลี่ยประมาณ 3 เมตร ส่วนทางเหนือของจังหวัดอยู่สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางเฉลี่ยประมาณ 10 เมตร ส่วนพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำสุพรรณบุรีนั้นครอบคลุมพื้นที่ประมาณ 4,670 ตร.กม. หรือกว่าร้อยละ 40 ของจังหวัด โดยมีแม่น้ำสุพรรณบุรีไหลผ่านตลอดตามแนวยาวของพื้นที่จากเหนือจรดใต้ พื้นที่ที่ลำนํ้าไหลผ่านโดยตรง ได้แก่ อำเภอเดิมบางนางบวช อำเภอสามชูก อำเภอศรีประจันต์ อำเภอบางปลาม้า และอำเภอสามพี่น้องตามลำดับ มีพื้นที่ด้านทิศตะวันตกและด้านทิศเหนือเป็นที่ราบสูง มีภูเขาเป็นแนวยาว ตลอดที่ราบเชิงเขามีการปลูกพืชไร่ และทำนาโดยอาศัยน้ำฝน ส่วนพื้นที่ลาดเอียงลงมาทางด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้ สภาพพื้นที่จึงเป็นที่ราบลุ่มที่มีความสมบูรณ์ดีจึงเหมาะแก่การทำนา โดยลำนํ้าจะพัดตะกอนปกคลุมในพื้นที่ที่จึงเป็นแหล่งเพาะปลูกที่ดีตั้งแต่อดีตจวบจนปัจจุบัน พื้นที่ลุ่มแม่น้ำสุพรรณ แบ่งออกได้เป็น 3 ลักษณะคือ

บริเวณที่เป็นป่าเขา ได้แก่ พื้นที่ด้านทิศตะวันตกและด้านทิศเหนือ สมัยก่อนมีสภาพเป็นป่าไม้ที่สมบูรณ์มาก กระทั่งรัฐให้ทำสัมปทานป่าช่วงระหว่าง ปี พ.ศ. 2493- พ.ศ. 2499 เพียงไม่นานสภาพความสมบูรณ์ของป่าดงดิบก็หมดไป หลังจากนั้นชาวบ้านเข้ามาบุกเบิกทำพืชไร่แทนบริเวณที่เป็นป่าเขาพบได้ดังนี้

- พื้นที่ของอำเภอด่านช้าง ด้านทิศตะวันตกเป็นพื้นที่ราบสูงริมเขา มีลักษณะป่าโปร่ง และป่าสวนมีความอุดมสมบูรณ์ดี เป็นที่ตั้งของอุทยานแห่งชาติพุเตยซึ่งเป็นอุทยานแห่งชาติแห่งเดียวในสุพรรณบุรี มีลำนํ้าห้วยกระเสียวไหลผ่านและได้ได้มีการสร้างเขื่อนกระเสียวเพื่อเป็นประโยชน์ทาง การเกษตรและกักเก็บกักน้ำ ในเขตอำเภอด่านช้าง และอำเภอเดิมบางนางบวช

- พื้นที่ด้านทิศตะวันตกของอำเภออู่ทองติดกับอำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี ลักษณะเป็นที่ราบสูงเป็นป่าโปร่งและภูเขา มีพื้นที่เหมาะแก่การปลูกพืชไร่ทั่วไปโดยอาศัยน้ำฝน

บริเวณที่ราบปานกลาง ได้แก่ พื้นที่บริเวณคลองส่งน้ำของกรมชลประทานและที่นาตามอำเภอต่าง ๆ ได้แก่ อำเภอเดิมบางนางบวช อำเภอสามชูก อำเภอศรีประจันต์ อำเภอดอนเจดีย์ อำเภอเมือง อำเภออู่ทอง อำเภอบางปลาม้า และอำเภอสองพี่น้อง

บริเวณที่ราบลุ่ม ได้แก่ พื้นที่ราบต่ำเหมาะแก่การทำนาหว่าน เมื่อถึงฤดูน้ำหลากปริมาณน้ำมากและมีระดับสูง ด้านทิศตะวันออก โดยพื้นที่เหล่านี้อยู่ในเขตพื้นที่อำเภอเมือง อำเภอสองพี่น้อง อำเภออู่ทอง และอำเภอเดิมบางนางบวช ส่วนอำเภอบางปลาม้าจะเป็นที่ลุ่มทั่วไปและมีที่ดอนบ้างเล็กน้อยเท่านั้น พื้นที่เหล่านี้ถือเป็นแหล่งปลูกข้าวสำคัญของประเทศ

พัฒนาการเชิงประวัติศาสตร์ลุ่มแม่น้ำสุพรรณบุรี

พื้นที่ลุ่มแม่น้ำสุพรรณบุรีมีประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มาตั้งแต่สมัยก่อนยุคประวัติศาสตร์ นั่นคือ “เมืองโบราณอู่ทอง” (ช่วงพุทธศตวรรษที่ 8-17) ก่อนที่จะพัฒนาเป็น “สุพรรณภูมิ” ในฐานะรัฐอิสระราวพุทธศตวรรษที่ 19 และกลายเป็นหัวเมืองชั้นในจัตวาของอยุธยาในพุทธศตวรรษที่ 21-24 ในเวลาต่อมา ถือเป็นพื้นที่เชิงยุทธศาสตร์ที่คอยส่งกำลังพลและผลิตผลเกษตรเข้าสู่ราชธานีเป็นเสบียงในช่วงเวลารบ หรือเป็นพื้นที่การค้าสำคัญในช่วงเวลาว่างเว้นจากการสงคราม จากหลักฐานทางโบราณคดีเชื่อว่ากลุ่มคนพูดภาษามอญ-เขมรเป็นคนกลุ่มแรกที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในยุคที่เมืองอู่ทองยังเป็นเมืองท่าชายฝั่งทะเลหลังจากนั้นจึงมีคนกลุ่มอื่นอพยพเข้ามาเพิ่มเติม เมืองอู่ทองจึงกลายเป็นเมืองที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมผสมผสานกันระหว่างชนพื้นเมืองมอญ-เขมรกับกลุ่มผู้มาใหม่ อาทิ อินเดีย อาหรับ จีน ตลอดจนคนเชื้อชาติไทย หลังจากนั้นราวพุทธศตวรรษที่ 12 เมืองอู่ทองก็เชื่อมความสำคัญจากระบบนิเวศน์ชายฝั่งเปลี่ยนแปลงเกิดมีแผ่นดินใหม่จากดินตะกอนปากแม่น้ำทำให้เมืองอู่ทองห่างจากชายฝั่งทะเลมากขึ้นจนไม่เหมาะทำการค้าและเสื่อมลงในช่วงพุทธศตวรรษที่ 12-16 ต่อมา “สุพรรณภูมิ” ก็ค่อยพัฒนาเป็นเมืองศูนย์กลางแห่งใหม่ในลุ่มแม่น้ำสุพรรณบุรีแทน โดยช่วงแรกยังอยู่ภายใต้อิทธิพลขอม จนกระทั่งขอมเสื่อมอำนาจลงในช่วงต้นศตวรรษที่ 19 และมีการสถาปนารุงศรีอยุธยาขึ้นในปี พ.ศ. 1893 ดังนั้น สุพรรณภูมิจึงมีพัฒนาการเชิงประวัติศาสตร์ควบคู่อยุธยาอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งปรากฏชื่อ “สุพรรณบุรี” ในสมัยอยุธยาในเวลาต่อมา

สำหรับประวัติศาสตร์เมืองสุพรรณภูมิในสมัยอยุธยาเป็นราชธานี ช่วงพุทธศตวรรษที่ 21-24 นั้น เริ่มมีการกล่าวถึง “สุพรรณบุรี” ในพระราชพงศาวดารอย่างชัดเจนในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ (พ.ศ. 2223) โดยได้ชื่อว่าเป็นรัฐอิสระจนกระทั่งถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของอยุธยาในฐานะเมืองลูกหลวงและเปลี่ยนเป็นหัวเมืองชั้นในรัชสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถในเวลาต่อมา ซึ่งในยุคสมัยนี้สุพรรณบุรีมีความสำคัญต่ออยุธยาหลายด้านทั้งด้านความมั่นคงและการค้า เนื่องจากอยู่บนเส้นทางการรบหลักระหว่างไทยกับพม่าจึงได้รับความบอบข้ำมีสภาพกึ่งเมืองร้าง

- มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งทางวัฒนธรรมของพื้นที่ท่องเที่ยว หรือชื่นชมและมีความเข้าใจ ต่อ “จิตวิญญาณ ของพื้นที่” (Spirit of place / Sense of Place / deep meaning / understanding of the specific cultural of the place) - การท่องเที่ยวแบบจัดเตรียมไว้ อย่างจำเพาะเจาะจง (Tailor-made approach)

แนวคิดการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวได้รับแรงดลใจหรือสิ่ง กระตุ้นให้เดินทางไปยังจุดหมายปลายทางเพื่อสังเกตเรียนรู้ มีประสบการณ์ร่วม และตระหนัก คุณค่าวัฒนธรรม ตลอดจนงานสร้างสรรค์ ประเพณี ขนบธรรมเนียม ตลอดจนกิจกรรมต่าง ๆ ของแหล่งท่องเที่ยวที่จุดหมายปลายทางนั้น การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจึงมีความพิเศษที่ นักท่องเที่ยวจะเน้นที่การศึกษาหาความรู้ในพื้นที่ หรือบริเวณที่มีคุณลักษณะที่สำคัญทาง ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมที่มีเรื่องราวสื่อถึงพัฒนาการทางสังคมของมนุษย์ผ่านทาง ประวัติศาสตร์อันเป็นผลเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรม องค์ความรู้ และการให้คุณค่าของสังคม โดยสามารถสะท้อนให้เห็นถึงสภาพชีวิต ความเป็นอย่างของคนในแต่ละยุคสมัยได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็น สภาพทางเศรษฐกิจ สังคม หรือขนบธรรมเนียมประเพณี นำไปสู่การอนุรักษ์และ การพัฒนามรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่ผ่านการศึกษาด้านประวัติศาสตร์ ศิลปศาสตร์ สุนทรียศาสตร์ ชาติพันธุ์วิทยา และมานุษยวิทยา ดังนั้นการท่องเที่ยวเชิงมรดกวัฒนธรรม และ การจัดการมรดกทางวัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งที่ต้องพิจารณาควบคู่กัน เพราะกิจกรรมการท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรมมีวัตถุประสงค์เพื่อชื่นชมสิ่งทีแสดงความเป็นวัฒนธรรม ส่วนองค์ประกอบของการ ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้น The European Center for Traditional and Regional Cultures หรือ ECTARC (Richards, 1995) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่เป็นสิ่งดึงดูดใจของการท่องเที่ยวทาง วัฒนธรรม 8 ประการ ได้แก่ (1) โบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานต่าง ๆ (2) สถาปัตยกรรม สิ่งปลูก สร้าง ผังเมืองรวมถึงซากปรักหักพังของสิ่งปลูกสร้างในอดีต (3) ศิลปะทัศนกรรม ประติมากรรม ประเพณีและเทศกาลต่าง ๆ (4) ความน่าสนใจในเรื่องของดนตรี ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของดนตรี คลาสสิก ดนตรีพื้นบ้าน หรือดนตรีร่วมสมัย (5) การแสดงละคร ภาพยนตร์หรือภาพยนตร์ต่าง ๆ (6) ภาษาและวรรณกรรม (7) ประเพณีและความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและ (8) วัฒนธรรมเก่าแก่ โบราณ วัฒนธรรมพื้นบ้าน หรือวัฒนธรรมย่อย ทั้งนี้ ลักษณะการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีดังนี้ (1) ให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรม และประเพณี โดยยึดหลักที่ว่า

ต้องอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมไว้ให้ดีที่สุด (2) มีการจัดการอย่างยั่งยืนทั้งเชิง เศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม โดยไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือผลกระทบต่อ (3) คงไว้ซึ่งวิถีของคนท้องถิ่นในแง่สังคมวัฒนธรรม โดยให้เขาคิดถึงคุณค่าของท้องถิ่นที่ต้องการ ศึกษาความแตกต่างทางด้านสังคมและวัฒนธรรมอันหลากหลาย (4) ให้ความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้องทุก ฝ่ายทั้งนักท่องเที่ยว ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว ผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวและประชาชนใน ท้องถิ่น โดยให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้รับความรู้และประสบการณ์จากการท่องเที่ยว พร้อมทั้งมี จิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม (5) ให้ชุมชน ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวและได้รับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวอันเป็นการ กระจายรายได้สู่ชุมชนท้องถิ่น มีการตลาดของการบริการท่องเที่ยวครบตามเกณฑ์แห่งการ อนุรักษ์อย่างแท้จริง โดยให้ธุรกิจท่องเที่ยวเน้นในเรื่องการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม (6) ให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจ เพิ่มคุณค่าของประสบการณ์ที่ได้รับ ทำให้ต้องการกลับมา เที่ยวซ้ำอีก โดยต้องมีกิจกรรมท่องเที่ยวตรงตามความคาดหวังของนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม (7) คำนึงถึงขีดความสามารถรับและความสะอาดของพื้นที่ โดยต้องไม่เกินขีดความสามารถ รองรับของพื้นที่ในทุก ๆ ด้าน และต้องดูแลรักษาความสะอาดของแหล่งท่องเที่ยวให้น่าอยู่เสมอ และ (8) คำนึงถึงความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว ต้องป้องกัน รักษาความ ปลอดภัยอย่างเข้มงวด เพื่อให้นักท่องเที่ยวอุ่นใจเวลาเดินทางท่องเที่ยว (ชูเกียรติ นพเกตุ, 2542)

ปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวของทุกประเทศ เนื่องจากวัฒนธรรมจัดเป็นทรัพยากรของทุกคนในชุมชน ทำให้ สมาชิกทุกคนในฐานะเจ้าของวัฒนธรรมได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวในการสร้างรายได้ การจ้างงาน และส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้น สำหรับวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิง วัฒนธรรมนั้นเป็นการแสวงหาประสบการณ์ใหม่ ๆ จากการเรียนรู้ การสัมผัส หรือการชื่นชมกับ เอกลักษณะความงามของวัฒนธรรม คุณค่าทางประวัติศาสตร์และวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของ กลุ่มคนในพื้นที่ท่องเที่ยว ได้แก่ ความแตกต่างทางวัฒนธรรม คุณค่าทางประวัติศาสตร์ รูปแบบ การดำเนินชีวิต ภาษา การแต่งกาย ความเชื่อ ศาสนา จารีตประเพณี เป็นต้น Bywater (1993) ได้จำแนกประเภทนักท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ (1) นักท่องเที่ยวตามแรง กระตุ้นทางวัฒนธรรม (Culturally Motivated) หมายถึง ผู้ที่เดินทางท่องเที่ยวด้วยเหตุผลทาง วัฒนธรรมนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้มีความสนใจที่จะเรียนรู้ ศึกษาวัฒนธรรมและมีพฤติกรรมที่จะพักอยู่ ในแหล่งท่องเที่ยวเป็นระยะเวลาสั้น (2) นักท่องเที่ยวตามแรงบันดาลใจทางวัฒนธรรม

นอกจากนี้ ชุมชนริมแม่น้ำสุพรรณบุรีหลายแห่งยังมีการตั้งถิ่นฐานมาตั้งแต่สมัยอยุธยา สังเกตได้จากวัดวาอารามเก่าแก่ต่าง ๆ ส่วนลักษณะการตั้งบ้านเรือนจะตั้งบนริมฝั่งแม่น้ำและริมฝั่งคลองบนคันดินธรรมชาติ (natural levee) ยาวติดต่อกันเป็นทิวแถวตามลำน้ำ ถัดจากแนวคันดินเป็นที่ลุ่มต่ำ (back swamp) ใช้สำหรับปลูกข้าวได้ ในช่วงรัชกาลที่ 3 ผู้คนจากแหล่งอื่นได้เข้ามาตั้งหลักแหล่งที่อยู่อาศัยอย่างถาวรเพิ่มเติมจนเป็นลักษณะเด่น คือ สังคมเกษตรกรรมและการค้าขายโดยอาศัยแม่น้ำและตลาดริมน้ำ (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2543) กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงตรวจราชการใน ร.ศ.121 (พ.ศ. 2445) บรรยายไว้ว่า

“เมืองสุพรรณที่ขึ้นไปคราวนี้ มีเรือนแพค้าขายมากขึ้นกว่าแต่ก่อนที่เป็นเรือเข้าโดยมาก แพมักเป็นแพพวกจีนจอดจำหน่ายสินค้า เป็นหมู่เป็นระยะขึ้นไป แต่บ้านเรือนบนตลิ่งสองฟากลำแม่น้ำดูเจริญและแปลกตากว่าแต่ก่อนเล็กน้อย จนกระทั่งถึงเมืองสุพรรณบุรีดูเจริญแปลกตาเปลี่ยนไปกว่าแต่ก่อนเป็นอันมาก แต่ก่อนมาที่ตัวเมืองสุพรรณบุรีดูเป็นที่รกร้าง เย้าเรือนรุงรังไม่แลเห็นเป็นบ้านเมือง ไปคราวนี้เมื่อถึงเมืองก็แล เห็นเรือนแพค้าขาย จอดคับคั่งในลำน้ำแลขึ้นไปบนตลิ่งฝั่งตะวันตก มีเรือนราษฎรหนาแน่น ข้างฝั่งตะวันออกเห็นชานเมืองเป็นที่เปิดเขยมีตลาดและสถานที่ราชการต่าง ๆ ปลูกสร้างขึ้นไว้ใหม่ดูเรียบร้อยเจริญตาทำให้กตยินดีผิดกับเมื่อไปคราวก่อนเป็นอันมาก”

ที่มา : มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2546: 3-16 – 3-17

ทั้งนี้ ภายหลังจากที่ “เมืองสุพรรณบุรี” เริ่มมีผู้คนเข้ามาอาศัยเพิ่มขึ้นเกิดเป็นชุมชนขนาดเล็กอยู่ริมแม่น้ำ และค่อย ๆ ขยายชุมชนมากขึ้นจากทั้งคนพื้นถิ่น พ่อค้าคนจีน และรวมทั้งครอบครัวเขลยที่กวาดต้อนมาในสมัยรัชกาลที่ 1 (พ.ศ. 2334) และสมัยรัชกาลที่ 3 (พ.ศ. 2371) และชาวมอญอพยพจากภัยสงครามในสมัยรัชกาลที่ 2 ทำให้สุพรรณบุรีจึงกลายเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ทั้งไทย ลาว มอญ ญวน จีน กะเหรี่ยง ทวาย และเขมร โดยกลุ่มชาติพันธุ์ในลุ่มแม่น้ำสุพรรณบุรีมีรายละเอียดพอสังเขป ดังนี้

กลุ่มคนจีน

จากการที่สยามประเทศมีการติดต่อทำการค้ากับจีนมาเป็นเวลานานตั้งแต่สมัยสุโขทัย และอยุธยาในลักษณะการค้าสำเภาจึงมีพ่อค้าจีนเข้ามาทำการค้าแลตั้งหลักแหล่งอยู่ตามเมืองท่าต่าง ๆ ของสยามกลุ่มชาวจีนเป็นผู้มีความชำนาญทางการค้า การเดินเรือ สามารถปรับตัวเข้า

กับระบบการผูกขาดการค้าของหลวงได้อย่างรวดเร็ว ในสมัยรัตนโกสินทร์นั้น บริเวณลุ่มแม่น้ำท่าจีนนั้นเป็นแหล่งชาวจีนโพ้นทะเลมาตั้งถิ่นฐานมากที่สุดแห่งหนึ่ง มีทั้ง จีนกลาง แต่จิ๋ว ไทหล่า และกวางตุ้ง รวมอยู่เป็นกลุ่มของตนเองตั้งถิ่นฐาน กระจายอยู่เป็นจุดบริเวณลุ่มน้ำท่าจีนตลอดสายน้ำ รวมถึงลำแม่น้ำสุพรรณบุรีด้วย ในระยะแรกกระจุกตัวอยู่บริเวณ อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม จนกระทั่งสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงเคลื่อนย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานในแขวงเมืองสุพรรณบุรีมากขึ้น โดยลักษณะตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนปะปนอยู่กับชาวมอญและไทย ทั้งนี้อาจเรียกได้ว่าวัฒนธรรมชาวจีนมีอิทธิพลต่อระบบนิเวศวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำสุพรรณบุรีเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะระบบการค้าและตลาดท่าหน้า

กลุ่มคนลาว

ตั้งถิ่นฐานกระจายอยู่รอบ ๆ เมืองสุพรรณบุรี ประกอบด้วย กลุ่มลาวโซ่ง ลาวเวียง ลาวพวน ลาวครั่ง เป็น 4 กลุ่มใหญ่ ที่มาตั้งถิ่นฐานในลุ่มแม่น้ำสุพรรณบุรีโดยถูกกวาดต้อนมาและกำหนดพื้นที่ให้อยู่ โดยลาวแต่ละกลุ่มมีรายละเอียดพอสังเขป ดังนี้

กลุ่มคนลาวโซ่ง ส่วนใหญ่ตั้งถิ่นฐานอยู่ที่อำเภออู่ทอง อำเภอสองพี่น้อง อำเภอบางปลาม้า และอำเภอเมือง เป็นกลุ่มลาวที่สามารถรักษาวัฒนธรรมเดิมไว้ได้มากที่สุด มักตั้งบ้านเรือนอยู่ติดถนน ในถิ่นที่มีน้ำอุดม สามารถทำนาได้ดีและอุดมด้วยทรัพยากรธรรมชาติ มีความสัมพันธ์กับระบบเศรษฐกิจชุมชนลุ่มแม่น้ำสุพรรณบุรีในฐานะผู้ผลิตข้าวและผลผลิตทางการเกษตรอื่น ๆ เช่น อ้อย ข้าวฟ่าง และแตงโม ฯลฯ

กลุ่มคนลาวเวียง เป็นกลุ่มคนลาวที่มีประชากรที่มากที่สุดในลุ่มแม่น้ำสุพรรณ กระจายตัวในหลายพื้นที่ คือ อำเภออู่ทอง อำเภอเดิมบางนางบวช อำเภอเมือง อำเภอด่านช้าง และอำเภอบางปลาม้า เริ่มตั้งถิ่นฐานมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 และต่อมาได้ขยายชุมชน ส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา มีประเพณีสำคัญคือการลงแขกช่วยกันทำนา มีวัฒนธรรมอาหารที่สำคัญคือ ปลาสำ ปลาส้ม น้ำพริก ต้มผักจิ้ม มีนิสัยปลูกผัก ทำสวนครัวไว้บริโภคเอง มีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับธรรมชาติ มีภูมิปัญญาถนอมอาหารที่น่าสนใจ

กลุ่มคนลาวพวน ส่วนใหญ่จะอยู่ที่อำเภอบางปลาม้า การอพยพของชาวพวนมีทั้งแบบถูกกวาดต้อนมาและสมัครใจอพยพมาเพื่อหาแหล่งหากินที่สมบูรณ์กว่า เริ่มชุมชนตั้งแต่สมัยกรุงธนบุรีเรื่อยมา ในช่วงรัชสมัยรัชกาลที่ 3 มีการอพยพเข้ามาเป็นกลุ่มใหญ่ประมาณ 11,919 คน ในช่วงแรกจะตั้งถิ่นฐานบริเวณบ้านเก้าห้อง เพราะมีท่าเลิมน้ำอุดมสมบูรณ์และเหมาะแก่การค้าขาย กระทั่งชุมชนขยายตัวมากขึ้นบางส่วนจึงมีการอพยพไปตั้งถิ่นฐานใหม่บริเวณใกล้เคียง

กลุ่มคนลาวครึ่ง กระจายตั้งบ้านเรือนอยู่ในพื้นที่ต่าง ๆ ได้แก่ เดิมบางนางบวช ด้านข้าง อุโมง ทองหญ้าไซ ลาวครึ่งส่วนใหญ่ปลูกข้าว ปลูกพืชไร่และหาของป่า ควบคู่กันไปได้ผลผลิตพออุปโภคบริโภคภายในชุมชนปลูกข้าวเบาในตอนเก็บเกี่ยวได้ภายใน 3 เดือน

กลุ่มคนมอญ

ชุมชนมอญในสุพรรณบุรีอยู่ในอำเภอสองพี่น้อง มอญเป็นกลุ่มที่อพยพเข้ามาตั้งดินแดนประเทศไทยหลายครั้งตั้งแต่สมัยอยุธยา ธนบุรีและรัตนโกสินทร์ เป็นกลุ่มที่ชอบอยู่ริมน้ำและส่วนใหญ่มักชอบทำการค้าโดยเป็นพ่อค้าคนกลาง พายเรือล่องไปมาซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้า ได้แก่ ่อง หม้อ ไห (ภาชนะ ดินเผา) เกลือ ดับจาก และของอุปโภคบริโภค อาทิ ไม้ขีด น้ำมัน ผ้า และอื่น ๆ มาแลกข้าว

กลุ่มคนญวน

ในจังหวัดสุพรรณบุรีมีกลุ่มคนญวนอาศัยอยู่ใน อำเภอบางปลาม้า อำเภอเมือง อำเภอด่านช้าง และอำเภอดอนเจดีย์ บริเวณลุ่มน้ำสุพรรณนี้ว่ากันว่ากลุ่มญวนมาตั้งถิ่นฐานตั้งแต่ก่อนรัชกาลที่ 4-5 โดยกระจุกกระจายเป็นกลุ่มๆ ตามริมแม่น้ำ ริมคลอง มีอาชีพจับปลาและเลี้ยงหมูเป็นหลัก

กลุ่มคนเขมร

อาศัยอยู่เป็นกลุ่มใหญ่อยู่ในเขตอำเภอเมืองสุพรรณบุรี เล่ากันว่าอพยพมาตั้งแต่สมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราชปราบเขมรและกวาดต้อนชาวเขมรมาเป็นเชลย อีกส่วนหนึ่งได้อพยพเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารในสมัยรัชกาลที่ 1 ปีพ.ศ. 2452 มีข้อมูลบันทึกว่าในลุ่มน้ำสุพรรณมีประชากรเขมรหลายพันคน กลุ่มเขมรที่พบในแถบลุ่มแม่น้ำนี้ส่วนใหญ่เป็นเขมรเชื้อสายจีนที่เกิดจากจากบรรพบุรุษแต่งงานกับคนจีนจึงมีฐานะร่ำรวย มีอาชีพค้าขายเป็นหลัก

กลุ่มคนกะเหรี่ยง

ชาวกระเหรี่ยงที่อาศัยอยู่ในเขตสุพรรณบุรีเป็นกลุ่มกระเหรี่ยงโปว์ (Pw0) ตั้งถิ่นฐานในเขตอำเภอด่านช้าง โดยมีกรบันทึกหลักฐานการตั้งถิ่นฐานของชาวกระเหรี่ยงมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 3 โดยระบุไว้ในนิราศสุพรรณของสุนทรภู่ ชาวกระเหรี่ยงในพื้นที่ลุ่มน้ำสุพรรณบุรีนี้จะนำสินค้าของป่ามาแลกเปลี่ยนจากเรือของพ่อค้าจีนที่จอดอยู่บริเวณท่าน้ำสามชุก เนื่องจากวิถีชีวิตของชาวกระเหรี่ยงนั้นต้องพึ่งพิงผืนป่า ทำให้ชาวกระเหรี่ยงถอยร่นขึ้นไปทางเหนือบริเวณพื้นที่อำเภอดอน

เจดีย์ เนื่องจากยังมีป่าไม้หลงเหลืออยู่ ชาวกระเหรี่ยงดำรงชีวิตด้วยการเพาะปลูกและเก็บของป่าขาย มีความเชื่อเรื่องผีและผูกพันกับธรรมชาติมาก อาชีพส่วนใหญ่ทำเกษตรโดยปลูกข้าว ปลูกข้าวโพด ปลูกพริก กระวาน ตามเชิงเขา เพื่อส่งขายหรือนำมาแลกเปลี่ยนเป็นสินค้าจำเป็นอื่น ๆ กับชุมชนในตลาด ด้วยส่วนใหญ่เป็นของป่าจึงมักถูกเรียกว่าเป็นคนป่านั่นเอง

ระบบเศรษฐกิจของชุมชนลุ่มแม่น้ำสุพรรณบุรี

การฟื้นตัวของชุมชนลุ่มแม่น้ำสุพรรณบุรีเกิดในช่วงสมัยรัชกาลที่ 3 ด้วยเหตุผล 3 ประการ คือ สุพรรณบุรีไม่ได้อยู่ในแนวเขตการรบหลัก การขยายตัวของเศรษฐกิจการค้าข้าวส่งออก และจำนวนชาวจีนโพ้นทะเล เข้ามาค้าขายในสยามมากขึ้นแล้วขยับขยายไปตามลำนํ้าและนำมาสู่การเกิดตลาดทำนํ้า ปัจจัยเหล่านี้ทำให้ระบบเศรษฐกิจชุมชนลุ่มแม่น้ำสุพรรณขยายตัว ภายใต้ระบบเศรษฐกิจของลุ่มน้ำสุพรรณทำให้มีคำเรียกสำหรับแยกกลุ่มคนที่มีบทบาททางเศรษฐกิจแตกต่างกัน อาทิ ผู้ที่ตั้งถิ่นฐานที่อยู่ทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเรียกว่า “ชาวป่า” ด้วยเพราะมักนำสินค้าของป่ามาขาย ส่วน “ชาวนา” หมายถึงกลุ่มคนที่นำข้าวมาขายและแลกเปลี่ยน ส่วนใหญ่มาจากหนองผักนาก หนองหญ้าไซ โป่งแดง และด่านช้าง ไปจนถึงบ่อพลอย เรียกชาวบ้านที่อยู่อาศัยริมฝั่งแม่น้ำว่า “ชาวบ้าน” ส่วนผู้ที่เข้ามาค้าขายรับจ้าง เรือโดยสาร หรือเรือโยงว่า “ชาวเรือ” ส่วนคนในตลาดเรียกตัวเองว่า “ชาวตลาด” ซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนเชื้อสายจีน ดังนั้นชาวบ้านจึงเรียกว่า “เจ๊กในตลาด” ด้วยระบบเศรษฐกิจชุมชนลุ่มน้ำสุพรรณบุรีพัฒนามาจากชุมชนเกษตรสู่สังคมการค้าโดยมีลำนํ้า เรือ และ ตลาดทำนํ้าเป็นสัญญาณ ดังนั้นตลอดลำนํ้าสุพรรณบุรีจึงพบชุมชนที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำตามจุดชุมขทางสำคัญ ซึ่งต่อมากลายเป็นตลาดทำนํ้า จำนวนมากกว่า 16 แห่งเรียงลำดับจากเหนือจรดใต้ ตามลำดับดังนี้ ตลาดท่าช้าง ตลาดนางบวช ตลาดบ้านทิง ตลาดสามชุก ตลาดบางขวาง ตลาดบ้านกร่าง ตลาดศรีประจันต์ ตลาดโพธิ์พระยา ตลาดเก้าห้อง ตลาดบางปลาม้า ตลาด คอวัง ตลาดบางแม่หม้าย ตลาดบางสะแก ตลาดบ้านกุ่ม ตลาดบางสาม และตลาดบางซอ ข้อมูลตลาดทำนํ้าที่สำคัญโดยพอสังเขป เป็นดังนี้

ตลาดท่าช้าง

ตั้งอยู่ที่ตำบลเขาพระ อำเภอเดิมบางนางบวช เป็นชุมชนตลาดเก่าที่อยู่เหนือสุดของจังหวัดสุพรรณบุรี อยู่ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำ พ่อค้าส่วนใหญ่เป็นคนเชื้อสายจีน สินค้าที่สำคัญ ได้แก่ สินค้าการเกษตร พริก หอม กระเทียม และข้าว รวมทั้งสินค้าอุปโภคอื่น ๆ เช่น สบู่

จากสงครามต่อเนื่องมาจนมีการย้ายราชธานีมาเป็นกรุงธนบุรี สุพรรณบุรี ซึ่งไม่ได้อยู่ในเขตสนามรบเหมือนแต่ก่อนจึงค่อย ๆ พื้นที่เพิ่มขึ้น โดยมีศึกเพียงครั้งเดียวในรัชสมัยพระเจ้าตากสินที่ทรงยกทัพขับไล่พม่าที่นครสวรรค์และตีแตกพ่ายไปบริเวณทุ่งบ้านเดิมบางนางบวช ปี พ.ศ. 2319

สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น (รัชกาลที่ 1-3) ผลจากอยู่นอกเขตสนามรบจึงเริ่มมีผู้คนเข้ามาอาศัยจับจองตั้งถิ่นฐานเป็นชุมชนขนาดเล็กอยู่ตามริมแม่น้ำสุพรรณบุรี อีกทั้งในสมัยรัชกาลที่ 1 (พ.ศ. 2334) และสมัยรัชกาลที่ 3 (พ.ศ. 2371) มีการกวาดต้อนครอบครัวเชลยมาแล้วแบ่งแยกไปอยู่ตามหัวเมืองรอบกรุงเทพฯ รวมถึงพื้นที่ลุ่มน้ำสุพรรณบุรี ส่วนสมัยรัชกาลที่ 2 มีการอพยพของมอญเข้ามาในประเทศไทยจากสงคราม 2 ครั้ง โดยบางส่วนได้ตั้งถิ่นฐานอยู่ตามริมแม่น้ำต่าง ๆ รวมถึงแม่น้ำสุพรรณบุรีด้วยเช่นกัน

สมัยรัชกาลที่ 4-6 สภาพเศรษฐกิจของสุพรรณบุรีก็ยิ่งเริ่มคึกคึกมากขึ้น มีผู้คนเข้ามาอาศัยมากขึ้น กรอบกับเศรษฐกิจการค้าข้าวเพื่อเป็นสินค้าส่งออกมีบทบาทสำคัญ พื้นที่ลุ่มแม่น้ำสุพรรณจึงกลายเป็นพื้นที่ปลูกข้าวที่สำคัญของสยาม มีผู้คนอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานและขยายชุมชนจากริมน้ำเข้าสู่ที่ลุ่มและที่ดอนมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีสินค้าของป่าเกิดพ่อค้าย่อยและพ่อค้าคนกลางจากที่อื่น ๆ เข้ามาเพิ่มขึ้น ส่วนใหญ่เป็นชาวจีนและชาวมอญ ชุมชนหลายแห่งพัฒนากลายเป็นศูนย์กลางแลกเปลี่ยนสินค้าหรือเกิดร้านค้าขายสินค้าขึ้นตามจุดที่เป็นชุมชนการค้ามาคมริมแม่น้ำหรือลำคลองที่เรียกว่า “ตลาดท่าหน้า” ซึ่งตลอดริมน้ำทำเงินจนถึงลำน้ำสุพรรณบุรีมีตลาดท่าหน้ามากถึง 25 แห่ง มีเอกสารบรรยายสภาพเมืองสุพรรณบุรี ในปี ร.ศ. 115 (พ.ศ. 2439) ของพระอินทรบาล ที่ตรวจราชการเมืองสุพรรณบุรีที่เดินทางด้วยเรือ บรรยายไว้ว่า

“บางปลาหมอ มีหมู่บ้านเป็นหมู่ใหญ่ประมาณ 80 หลังมีแพขายของเบ็ดเตล็ดทั้งหน้าบ้าน 7 แพ ราษฎรทำมาหากินด้วยการทำนาแล การทำปานาติบาด (หาปลา) ผ่าน ต.ไผ่เกาะ วัดชีผ้าขาว (ชีปะขาว) สู่บางปลาหมอเวลาบ่าย 5 โมง 50 นาที ถึงบ้านตลาดแก้ว มีหมู่บ้านใหญ่ประมาณ 50 หลังแพจอดหน้าบ้าน 6 แพ ถึงบ้านยอด มีหมู่บ้านใหญ่ ประมาณ 60 หลัง เวลาบ่าย 4 โมง (ของอีกวัน) เดินไปตลาดที่อยู่ใกล้ที่ข้าราชการ โดยกว้าง 3 วา ยาว 1 เส้นหลังคากจากมีร้านตั้งขายสองค่าง มีของสดขายแต่ดูไม่สะอาดเป็นที่โสโครกมาก มีแพจอดขายของบ้างประปรายตามลำน้ำสัก 90 แพ”

ที่มา : มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2546: 3-16 – 3-17

สมัยรัชกาลที่ 7-ปัจจุบัน จากบทบาทด้านการค้าและแหล่งผลิตน้ำตาลและข้าว ตลอดจนเป็นเส้นทางขนส่งสำคัญ ทำให้สุพรรณบุรีกลายเป็นเมืองใหญ่ทั้งด้านเศรษฐกิจและการเมือง โดยเฉพาะช่วงหนึ่งที่มี นายบรรหาร ศิลปอาชา เป็นนายกรัฐมนตรีถือเป็นช่วงที่การพัฒนาเป็นไปแบบก้าวกระโดดจนทำให้สุพรรณบุรีเป็นศูนย์การความเจริญต่อเนื่องมาจนปัจจุบัน

สภาพสังคมและวัฒนธรรมชุมชนลุ่มแม่น้ำสุพรรณบุรี

ผู้คนในพื้นที่ชุมชนลุ่มแม่น้ำสุพรรณบุรีก็เหมือนชุมชนภาคกลางอื่น ๆ ที่จะยึดแม่น้ำในการตั้งถิ่นฐาน เพื่ออาศัยแม่น้ำอุปโภคและบริโภค เดินทางสัญจร และซื้อขายระหว่างกัน ถิ่นฐานบ้านเรือนจึงตั้งอยู่ริมสองฟากฝั่งขนานไปกับความยาวของลำน้ำ โดยมากมีชื่อคำแรกว่า “บาง” หรือ “ท่า” อาชีพของคนส่วนใหญ่จะทำเกษตรกรรมโดยเฉพาะการทำนาเพราะมีแหล่งเพาะปลูกที่อุดมสมบูรณ์มากด้วยภูมิประเทศเป็นพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำ การไปมาหาสู่ติดต่อกันจะใช้เรือและต่อมาก็เป็นรถยนต์โดยสาร กล่าวได้ว่าชาวสุพรรณบุรีมีความผูกพันกับสายน้ำและใช้ชีวิตที่อิงแอบกับลำน้ำ กลายเป็นที่มาของระบบนิเวศวัฒนธรรมชุมชนลุ่มแม่น้ำสุพรรณบุรี ความชัดเจนของสภาพสังคมและวัฒนธรรมชาวสุพรรณบุรีที่พื้นตัวพิจารณาได้จากคำบรรยายในพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ครั้งเสด็จประพาสต้นในปี พ.ศ. 2447 และปี พ.ศ. 2451 ทรงบรรยายสภาพบ้านเมืองสุพรรณบุรี ไว้ว่า

“เดิมบาง ซึ่งในสมัยของพระองค์ขึ้นกับเมืองชัยนาท เป็นหมู่บ้านเล็ก ๆ บ้านเรือน ใหม่ ๆ และวัดใหม่เรียงรายเป็นระยะตลอดริมฝั่งน้ำ อำเภอดีมีวัดเก่าที่สมเด็จพระมหาธรรมราชาทรงสร้าง เคยเสด็จในปี พ.ศ. 2450 มีหมู่บ้านเล็ก ๆ เช่น บ้านท่าช้าง ซึ่งปัจจุบันคือ ตลาดท่าช้าง และบ้านสามชุก คือ อำเภอสามชุกในปัจจุบัน เป็นหมู่บ้านริมน้ำ ผู้คนยังเบาบาง พระองค์ทรงบรรยายถึงอำเภอสรีประจันต์ว่า เมื่อล่องตามแม่น้ำสุพรรณหรือแม่น้ำท่าจีน จะเข้าเขตเมืองสุพรรณก็เริ่มเห็นบ้านเรือนผู้คนหนาแน่นขึ้น แสดงว่าผู้คนในอำเภอนี้ยังเบาบาง แต่ก็พบชุมชนและวัดตั้งอยู่ตลอดริมน้ำ เมื่อถึงอำเภอมือง มีบ้านเรือนหนาแน่นขึ้น และในตำบลต่าง ๆ มักมีช้างวางตั้งรวมกัน ประมาณ 4 – 7 หลังเป็นกลุ่มตลอดลำน้ำ แสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ และทรงเล่าว่า “เขาวัวที่เมืองนี้ไม่เหมือนกรุงเก่า ถ้าไม่เห็นวัวใหม่ในนาแล้ว ไม่เปิดยุ้งจำหน่าย”

ที่มา : มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2546: 3-16 – 3-17

ผงซัฟฟอก บริเวณที่ตั้งตลาดมีโรงสีและโกดังสินค้าที่รับซื้อสินค้าที่ส่งมาตามลำน้ำ ผู้จะเดินทางเข้าจังหวัดจะต้องมาขึ้นเรือโดยสารเรือที่ทำเรือในตลาดที่ชาวบ้านเรียก “เรือไอ” ต่อมาเกิดไฟไหม้เมื่อ 40 ปีก่อน กอปรกับการพัฒนาเส้นทางคมนาคมทำให้การเดินทางตามเส้นทางน้ำลดความสำคัญลง ร้านค้าในตลาดเริ่มปรับตัว หันหน้าเข้าหาถนนแทน

ภาพที่ 3-2 สภาพตลาดท่าช้างปัจจุบัน
ที่มา : ผู้วิจัย, 15 มิถุนายน 2563

ตลาดบ้านทึง

ตั้งอยู่ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำสุพรรณ ถัดลงมาทางทิศใต้ของตลาดนางบวช ประมาณ 5 กิโลเมตรอยู่ในตำบลกระเสียว อำเภอสามชุก ผู้ก่อตั้งตลาดคือนายอุดม (สุหุ) บุรณา เดิมมีร้านค้าประมาณ 20 ห้อง เป็นห้องแถวไม้ชั้นเดียว การค้าขายค่อนข้างคึกคัก สินค้าที่ขายเป็นประเภท พริก กะปิ หอม กระเทียม และข้าว นอกจากนี้การซื้อขายด้วยเงินแล้วยังใช้การแลกเปลี่ยนสินค้ากับสินค้า ส่วนสินค้าที่นำมาค้าขาย มีทั้งสินค้าการเกษตรที่บรรทุกเกวียนมาและสินค้าที่บรรทุกมาทางเรือ พ่อค้าส่วนใหญ่เป็นคนจีน ส่วนคนไทยจะเป็นชาวนาที่นำข้าวมาขาย

ภาพที่ 3-3 สภาพตลาดบ้านทึงปัจจุบัน
ที่มา : ผู้วิจัย, 15 มิถุนายน 2563

ตลาดนางบวช

ตั้งอยู่ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำสุพรรณ ถัดลงมาทางทิศใต้ของตลาดท่าช้าง ประมาณ 7 กิโลเมตร มีลักษณะเหมือนกับตลาดท่าช้าง คือ หันหน้าลงสู่แม่น้ำเพื่อรองรับลูกค้าที่เดินทางมาโดยทางเรือ การแลกเปลี่ยนสินค้าที่ตลาดนางบวชไม่ได้เน้นเป็นตัวเงิน แต่จะใช้สินค้าแลกเปลี่ยนค้า

ภาพที่ 3-4 สภาพตลาดนางบวชปัจจุบัน
ที่มา : ผู้วิจัย, 15 มิถุนายน 2563

ตลาดเก้าร้อยปีศรีประจันต์

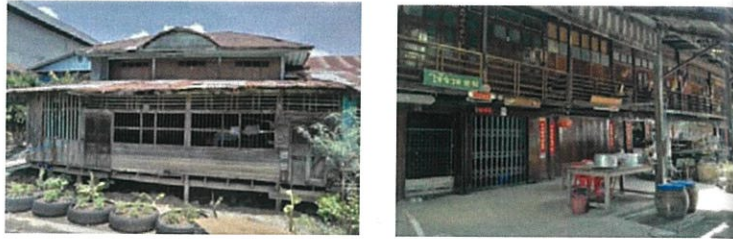
เป็นตลาดโบราณเก่าแก่ประเภทค้าส่งริมแม่น้ำสุพรรณบุรี เคยได้รับรางวัลอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ประจำปี พ.ศ. 2551 เป็นบ้านเรือนไม้เก่า 2 ชั้นที่ยังคงรูปลักษณะในอดีตตลาดเก่าภายในมีพิพิธภัณฑ์ภูมิสถาน ป.อ.ประยูตโต ที่มีมูลนิธิชาติภูมิ ป.อ.ประยูตโต ดูแล โดยทุกวันที่ 12 มกราคมจะมีการทำบุญวันคล้ายวันเกิดของท่าน ปัจจุบันตลาดศรีประจันต์ถูกใช้เป็นสถานที่ถ่ายทำภาพยนตร์และละครดั่ง ๆ หลายมีฉากย้อนยุค หรือตลาดเก่าในชนบทในหลาย ๆ เรื่อง

ภาพที่ 3-5 ตลาดเก้าร้อยปีศรีประจันต์
ที่มา : ผู้วิจัย, 15 มิถุนายน 2563

ตลาดคอวัง

อยู่ริมฝั่งตะวันตกของแม่น้ำ ในเขตตำบลบ้านแหลม อำเภอบางปลาหม่า เป็นตลาดเอกชนที่มีอายุมากกว่า 120 ปี เป็นจุดศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนสินค้าของปวรามถึงสินค้าที่ส่งมาทางเรือ มีลักษณะเป็นห้องแถวไม้ให้เช่าเปิดเป็นร้านค้า อดีตเป็นตลาดที่มีความเจริญเป็นอย่างมาก มีโรงสี มีตู้ต่อเรือ สินค้าที่เป็นจุดเด่น ได้แก่ เรือประเภทต่าง ๆ ไม้กระดาน ไม้แปรรูป อุปกรณ์ซ่อมแซมเรือ เป็นชุมชนที่ริเริ่มประเพณีฝังศพกลางน้ำที่กลายมาเป็นชื่อเสียงของจังหวัด

ภาพที่ 3-6 สภาพตลาดคอวังปัจจุบัน

ที่มา : ผู้วิจัย, 15 มิถุนายน 2563

ตลาดเก้าห้อง

ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 ตำบลบางปลาหม่า ลักษณะห้องแถวไม้ริมแม่น้ำฝั่งตะวันตก มีการสร้างหอจตุรตามลักษณะสถาปัตยกรรมจีน ชื่อ “ตลาดเก้าห้อง” มาจากชื่อเรือนไม้ที่มีเก้าห้องที่อยู่ฝั่งตรงกันข้ามของขุนกำแพงฤทธิ์ ชาวลาวอพยพทำหน้าที่เก็บส่วยส่งหลวง มีเจริญรุ่งเรืองเต็มที่ในราวปี พ.ศ. 2575 - 2490 แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ตลาดบน ตลาดกลาง และตลาดล่าง

ภาพที่ 3-7 สภาพตลาดเก้าห้องปัจจุบัน

ที่มา : ผู้วิจัย, 15 มิถุนายน 2563

มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมชุมชนลุ่มแม่น้ำสุพรรณบุรี

กล่าวกันว่าสายน้ำและลำคลองก่อกำเนิดประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต ภูมิปัญญา นำมาซึ่งความหลากหลายในทุกพื้นที่ชุมชนที่มีสายน้ำไหลผ่าน ในอดีตผู้คนได้พึ่งพาอาศัยแม่น้ำลำคลองในการเลี้ยงชีพ คนไทยรู้จักใช้ประโยชน์จากแม่น้ำและลำคลองมาแสนนาน จนถือได้ว่าวิถีชีวิตคนไทยเกี่ยวข้องกับสายน้ำอย่างใกล้ชิด ซึ่งปรากฏหลักฐานตั้งแต่ยุคโบราณที่พบร่องรอยหลักฐานการก่อตั้งถิ่นฐานชุมชนบ้านเมืองในหลายยุคหลายสมัยแล้วแต่เป็นทำเลที่อยู่ริมน้ำ โดยใช้แม่น้ำเป็นทางสัญจร คมนาคมขนส่ง อีกทั้งประโยชน์ด้าน การเกษตร การประมง การปศุสัตว์ การอุตสาหกรรม และรวมถึงการอุปโภคบริโภค นอกจากนี้แม่น้ำยังเป็นแหล่งรวบรวมศิลปวัฒนธรรม ชนธรรมนิยม ประเพณี วิถีชีวิตสร้างสมสืบทอดต่อกันมาอย่างยาวนาน สิ่งเหล่านี้กลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ที่เป็นเสน่ห์เฉพาะตัวของชุมชนไทยควบคู่กับสายน้ำตลอดมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนลุ่มแม่น้ำแล้ววิถีชีวิตยังมีความผูกพันกับแม่น้ำลำคลองเป็นที่สุด ชุมชนลุ่มแม่น้ำสุพรรณที่ถือเป็นชุมชนริมน้ำและตลาดท่าหน้า เป็นแหล่งอยู่อาศัยน้ำมาตั้งแต่โบราณ นอกจากศาสนาที่เป็นปัจจัยที่มีบทบาทต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของคนในชุมชนปรากฏอยู่ในความเชื่อ พิธีกรรม ศีลธรรม กฎหมายวรรณกรรม ภาษา ตลอดจนชนบธรรมนิยมประเพณีและเทศกาลแล้ว ลำน้ำสุพรรณเป็นอีกปัจจัยที่ทำหน้าที่หลอมรวมระบบนิเวศวัฒนธรรม เชื่อมโยงสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรชีวภาพ และความหลากหลายทางสังคมวัฒนธรรมของพื้นที่และผู้คนที่ได้ใช้ประโยชน์สำหรับหล่อเลี้ยงชีวิต อีกทั้งลำน้ำสุพรรณยังเป็นที่มาของชุดองค์ความรู้ ภูมิปัญญาที่ช่วยให้ผู้คนเอาตัวรอดและส่งต่อสืบทอดกันมา จึงกล่าวได้ว่ามรดกทางวัฒนธรรมชุมชนลุ่มแม่น้ำสุพรรณล้วนมีปเกิดจากลำน้ำและศาสนาแทบทั้งสิ้น

อย่างที่กล่าวมาแล้วว่า สุพรรณบุรีเป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์และคุณค่าทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี ด้านอายุและความเก่าแก่ของสถานที่ และแหล่งโบราณสถาน ด้านสถาปัตยกรรมและศิลปกรรม และยังมีมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าความสำคัญต่อสังคมและชุมชนอย่างมาก อาทิ โบราณสถาน อาคาร และสถานที่สำคัญในเมืองเก่า ฯลฯ ซึ่งล้วนเกี่ยวข้องกับศาสนาและลำน้ำ บทบาทของแม่น้ำสุพรรณได้สอดแทรกในวิถีคนสุพรรณในหลายด้าน ในยุคสมัยที่การค้าเจริญขึ้นตลาดท่าหน้าจึงเป็นเอกลักษณ์เมืองตลอดลำน้ำ ตั้งแต่ตลาดท่าช้างที่อยู่เหนือสุดยาวถึงตลาดบางซอที่อยู่สุดปลายแม่น้ำสุพรรณ เหล่านี้เป็นมรดกวัฒนธรรมที่มีสภาพที่ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวจำนวนมาก นอกจากนี้ยังมีมรดกวัฒนธรรมที่เป็นวิถีชีวิตของผู้คนในพื้นที่ที่มีความเกี่ยวข้องกับน้ำ มีบ้านเรือนเป็นแบบยกพื้นได้สูง มีวิถีการใช้เรือเป็นพาหนะ

ในการสัญจร เป็นแหล่งปลูกข้าวที่สำคัญของประเทศจึงมีพิธีกรรมแสดงการเคารพธรรมชาติตามความเชื่อในสังคมข้าวและสืบทอดกันมา อาทิ การบูชาแม่โพสพ ฯลฯ ด้วยสภาพภูมิประเทศที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยปลาหลากชนิด จึงมีภูมิปัญญาอาหารจึงวัตถุดิบสำคัญจากปลาในทุกมื้ออาหาร รวมถึง “น้ำพริก” หลายหลาย มีพืชผักนานาพันธุ์ให้สามารถรังสรรค์อาหารที่มีความหลากหลายและละเอียดละไมคู่กับน้ำพริกต่าง ๆ ทั้งประเภทอาหารคาวและอาหารหวาน นอกจากนี้แล้วสุพรรณบุรียังเป็นแหล่งสังคีตวัฒนธรรมไทยที่มีความงดงาม ตลอดงานช่างฝีมือต่าง ๆ ที่ถือเป็นต้นแบบงานศิลป์ของไทยในปัจจุบัน อีกทั้งความผูกพันอยู่กับศาสนาทำให้มีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมด้านแนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล อาทิ ประเพณีตักบาตรกลางน้ำ ฯลฯ ปัจจุบันวิถีชีวิตของผู้คนในลุ่มแม่น้ำสุพรรณจะเปลี่ยนแปลงไปบ้าง แต่ก็กล่าวได้ว่าแม่น้ำเป็นแหล่งกำเนิดวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของผู้คนไม่น้อย

จากรายงานผลการขึ้นทะเบียนประเภทมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ของกระทรวงวัฒนธรรม (ปี พ.ศ. 2560- พ.ศ. 2561) พบว่า มรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญของจังหวัดสุพรรณบุรีที่ได้รับประกาศให้เป็นมรดกวัฒนธรรมระดับจังหวัด ได้แก่ (1) ประเภทมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมด้านงานช่างฝีมือดั้งเดิม คือ ผ้ามัดหมี่ ตำบลบ่อกรู อำเภอเดิมบางนางบวช ผ้าทอไทครั้ง บ้านพุน้ำร้อน อำเภอด่านช้าง (2) ประเภทมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมด้านแนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล คือ ประเพณีตักบาตรกลางน้ำ อำเภอบางปลาม้า ประเพณีแข่งขันเรือยาว วัดสวนหงส์ อำเภอบางปลาม้า และ วัฒนธรรมและประเพณีมอญบ้านทุ่งเข็น อำเภอบางปลาม้า (3) มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมด้านวรรณกรรมพื้นบ้านและภาษา คือ ภาษาพวน อำเภอบางปลาม้า และ (4) มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมด้านการแสดงพื้นบ้าน คือ การแสดงเพลงอีแซว และยังมีมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชุมชนอีกหลายประเภทที่ยังไม่ได้ขึ้นทะเบียนแต่มีบทบาทความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของผู้คนในลุ่มน้ำสุพรรณบุรี โดยเฉพาะภูมิปัญญาท้องถิ่นต่าง ๆ จนกลายเป็นเอกลักษณ์คนสุพรรณบุรี อย่างปัจจุบัน จึงกล่าวได้ว่า มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชุมชนลุ่มแม่น้ำสุพรรณบุรีถูกจดจำในหลากหลายสถานะ เช่น “แหล่งอารยธรรมอุทอง” “พื้นที่อยู่อาศัยน้ำ” “ตลาดทำน้ำ” “คนเสียเหงื่อ” “ดินแดนนักร้องเพลงลูกทุ่ง” “เมืองพ่อเพลงแม่เพลงพื้นบ้าน” และ “เมืองแห่งวรรณคดีไทย” ซึ่งสามารถสรุปภาพรวมมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชุมชนลุ่มแม่น้ำสุพรรณบุรีตามตารางที่ 3-1

ตารางที่ 3-1 ประเภทมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมชุมชนลุ่มแม่น้ำสุพรรณ

ประเภท	ลักษณะเด่น
วรรณกรรมพื้นบ้านและภาษา วรรณกรรมพื้นบ้าน ดาสนินท์ กับนางเดิม ถานสามชุก-หนองผักนาก บางแม่หม้าย สระเกษ (สระอภิเชษ)	ตำนานเอกกัมมะเชือด ตำนานถนสามชุก-หนองผักนาก ตำนานหมู่บ้านบางแม่หม้าย ตำนานสระน้ำศักดิ์สิทธิ์
ภาษา : สำเนียงสุพรรณ (ภาษาถิ่น) ศิลปะการแสดง เพลงอีแซว เพลงเรือ เพลงข่อย เพลงปรบปาก เพลงยาว เพลงพวงมาลัย เพลงพิชชฐาน บทไหว้ครู เพลงไทยสากล เพลงไทยลูกทุ่ง	เพลงอีแซว เพลงข่อย เพลงปรบปาก เพลงยาว เพลงพวงมาลัย เพลงพิชชฐาน บทไหว้ครู แต่งจะใช้ในงานต่าง ๆ เช่น งานบวชชนก แห่งถิ่น ผ้าป่า ตลอดจนแห่ศพ เป็นต้น ก้าน แก้วสุพรรณ สรพล สมบัติเจริญ สีซอของ สีใส ไหวพจน์ เพชรสุพรรณ ศรเพชร ศรสุพรรณ เมืองมนต์ สมบัติ เจริญ ขวัญจิต ศรีประจันต์ สายันท์ สัญญา พุ่มพวง ดวงจันทร์ แอ๊ด คาราบาว (เย็นยง โอภากุล) เสรี รุ่งสว่าง ดำ แคนสุพรรณ อัมพร แหวนเพชร เป็นต้น วง สรักศิลป์ นักพัฒนาการบรรเลง วงบัวใหญ่ของครูบัว วงณรงค์ศิลป์ วงประคองศิลป์ และวงบัวทอง ครูแจ้ง คล้าย สีทอง ครูมนตรี ตรีโมท
วงดนตรีไทย ละคร	วง สรักศิลป์ นักพัฒนาการบรรเลง วงบัวใหญ่ของครูบัว วงณรงค์ศิลป์ วงประคองศิลป์ และวงบัวทอง ครูแจ้ง คล้าย สีทอง ครูมนตรี ตรีโมท ลิเก : คณะ ต.ศรีสุพรรณ (ศูนย์โพธิ์พระยา) คณะประยูรวงศ์ศักดิ์ คณะนกเด็ย ฯลฯ

ตารางที่ 3-1 (ต่อ)

ประเภท	ลักษณะเด่น
แนวปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม ประเพณี และเทศกาล	
ประเพณีเกี่ยวกับศาสนา	
ประเพณีทำบุญตักบาตรเทโว	ประเพณีการทำบุญของชาวไทย ในเทศกาลออกพรรษารวมทำในวัน แรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ โดยเฉพาะอำเภอเดิมบางนางบวช
งานนมัสการหลวงพ่อดำวัดป่าเลไลยก์	งานประเพณี จัดงานปีละ ๒ ครั้ง คือ ขึ้น ๕ ค่ำถึง ๔ ค่ำ เดือน ๕ ครั้งหนึ่ง ขึ้น ๕ ค่ำ เดือน ๑๒ มีการเล่นเพลงเรือเป็นการชุมนุมเพื่อเพลง แม่เพลงในยุคโบราณ
ประเพณีงานขึ้นทั้งระจาด	จัดงานในวันเพ็ญเดือน ๗ (ตามปฏิทินจีน) เป็นพิธีทางพุทธศาสนาตีพิมพ์หอยาน เป็นการจำลองมณฑลธรรมแก่ดวงวิญญาณ การนำเอาสิ่งของต่าง ๆ ของผู้ตาย เช่นเสื้อผ้า และของใช้ต่าง ๆ มาแจกจ่ายเป็นทานแก่ผู้ยากจน
ประเพณีไหว้พระแช	จัดในเขตอำเภอเมือง เป็นพิธีบวงสรวงและไหว้พระจันทร์ (แช แปลว่า พระจันทร์) จัดขึ้นในวันเพ็ญเดือน ๑๒
ประเพณีตักบาตรกลางน้ำ	จัดงานในเขตอำเภอบางปลาน้ำ โดยกำหนดวันทำบุญไว้เป็นการแน่นอน คือทุกวันแรม ๑๒ ค่ำ เดือน ๑๒ ของทุกปี
ประเพณีเกี่ยวกับเทศกาล	
พิธีถวายราชสักการะพระบรมราชานุสรณ์ดอนเจดีย์	จัดงานในเขตอำเภอดอนเจดีย์ พิธีบวงสรวงดวงพระวิญญาณ และรำลึกถึงวีรกรรมของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช จัดให้มีขึ้นระหว่างวันที่ ๒๔-๓๐ มกราคม ของทุกปี
ประเพณีเกี่ยวกับวงจรกิจต์	
บายศรีสู่ขวัญของชาวละว้า	จัดงานในเขตอำเภอด่านช้าง เป็นการรับขวัญผู้สูญหายใหม่ ผู้ไป อยู่ก่อนแล้วกลับมา หรือผู้ที่รอดพ้นอันตราย

ตารางที่ 3-1 (ต่อ)

ประเภท	ลักษณะเด่น
ความรู้และกฏปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล	
อาหารและโภชนาการ	
ข้าวจ้าวหอมสุพรรณบุรี	การผลิตพันธุ์แม่แบบสามทาง ระหว่าง ข้าวจ้าวพันธุ์ผสมช่วงที่ ๑ ของกลุ่ม SPR ๑๗๗-๕-๒-๒-๑ และ SPR ๘๕๐๓๑๓-๑-๑-๔ (แม่) กับพันธุ์ชาวดอนเจดีย์ ๑๐๕ (พ่อ) ที่สถานีทดลองข้าวสุพรรณบุรี
หน่อไม้ผัดสลัดดอก	ฝากอันขึ้นชื่อของอำเภอเดิมบางนางบวช นำหน่อไม้ผัดมาแกะสลักเป็นรูปและลวดลายต่าง ๆ ในรูปบรรจุภัณฑ์ กระป๋องและขวด
หน่อไม้รักอดขาด	ฝากอันขึ้นชื่อของอำเภอเดิมบางนางบวช ที่เกิดจากภูมิปัญญาชาวบ้านในการคิดค้นการถนอมอาหาร
หน่อไม้แป้นยาว	ฝากอันขึ้นชื่อของอำเภอด่านช้าง ที่เกิดจากภูมิปัญญาชาวบ้านในการคิดค้นการถนอมอาหาร
เห็ดโคนอัดขวด	ฝากอันขึ้นชื่อของอำเภอด่านช้าง ที่เกิดจากภูมิปัญญาชาวบ้านในการคิดค้นการถนอมอาหาร
ปลาอบรมควัน	ฝากอันขึ้นชื่อของอำเภอด่านช้าง ที่เกิดจากภูมิปัญญาชาวบ้านในการคิดค้นการถนอมอาหาร
ผลิตภัณฑ์ว่านทางจระเข้แปรรูป	ฝากอันขึ้นชื่อของอำเภอศรีประจันต์ ที่เกิดจากภูมิปัญญาการแพทย์พื้นบ้านและการแปรรูปอาหาร
ผลิตภัณฑ์เห็บเห็บเชื่อมกระป๋อง	ฝากอันขึ้นชื่อของอำเภอศรีประจันต์ ที่เกิดจากภูมิปัญญาการแปรรูปอาหาร
ข้าวเกรียบผัก	ฝากอันขึ้นชื่อของอำเภอดอนเจดีย์ ที่เกิดจากภูมิปัญญาการแปรรูปอาหาร
ไข่เค็มดินโป่ง	ฝากอันขึ้นชื่อของอำเภอดอนเจดีย์ ที่เกิดจากภูมิปัญญาการแปรรูปอาหาร
ปลาหมักไทยยวน	ฝากอันขึ้นชื่อของอำเภอสองพี่น้อง ที่เกิดจากภูมิปัญญาการแปรรูปอาหาร
ปลาร้า	ฝากอันขึ้นชื่อของอำเภอสองพี่น้อง ที่เกิดจากภูมิปัญญาชาวบ้านในการคิดค้นการถนอมอาหาร

ตารางที่ 3-1 (ต่อ)

ประเภท	ลักษณะเด่น
ความรู้และภูมิปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติดั้งและจักรวาล	
ปลาแคตเดียว	ฝากอันขึ้นชื่อของอำเภอสองพี่น้อง, บางปลาหมอ ที่เกิดจากภูมิปัญญาการแปรรูปอาหาร
ปลาลิลิตดอนกำยาน	ฝากอันขึ้นชื่อของที่มีชื่อเสียงของจังหวัดสุพรรณบุรี จากปลาลิลิตพันธุ์พิเศษที่เ็นอู่มู่ ฟู ย่างหรือทอด มีกลิ่นและรสหวานเล็กน้อย นำมารับประทาน
สาเล่แม่บัว	อำเภอบางปลาหมอ จากตำรับขนมไทย ของเสกาศสตร์แห่งชาติอำเภอบางปลาหมอ จากตำรับขนมไทย ของเสกาศสตร์แห่งชาติ
การแพทย์แผนไทยและการแพทย์พื้นบ้าน	
นวดแผนโบราณหรือการจับเส้น	ภูมิปัญญาการแพทย์ของอำเภอสองพี่น้อง การต่อกระดูกที่หักโดยการบีบหรือจับให้ตรงอย่างเดิม การนวดด้วยน้ำมัน
ยากชยเส้นตราเด็กในพานทอง	มีขายอยู่ตามท้องตลาดทั่วไป ใช้บรรเทาอาการปวดเมื่อยตามร่างกาย แก้กษยเส้น กษยลม แก้กษย เป็นเสกาดาน เป็นยาระบายอ่อนๆ ผลิตโดยบริษัทบุญส่งโฮลด์
การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	
โครงการพัฒนาบึงฉวาก	บึงธรรมชาติขนาดใหญ่ อำเภอเดิมบางนางบวช มีพื้นที่ประมาณ ๑,๕๕๐ ไร่ ในบริเวณบึงเดิมไปด้วยบัวแดง ในช่วงเช้าจะบานสวยงามมากเป็นต้นน้ำอาศัยอยู่มาก พืชอื่นที่เด่นชัดว่าน้ำจืด โดยมีผู้แสดงพันธุ์ปลาน้ำจืด ที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทย
สวนสาธารณะเฉลิมภัทรราชินี	สวนสาธารณะในเขตอำเภอเมือง
ตารางที่ 3-1 (ต่อ)	
ประเภท	ลักษณะเด่น
การเล่นพื้นบ้าน กีฬาพื้นบ้าน และศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว	
การเล่นพื้นบ้าน	การเล่นงูินหาง การเล่นเสือไล่หนู การเล่นที่จับ การเล่นรีรีข้าวสาร (โพงพวง) การเล่นหมากเก็บ การเล่นแมงมุม การเล่นมอญซ่อนผ้า
งานช่างฝีมือดั้งเดิม	
จิตรกรรม	จิตรกรรมฝาผนัง ๒๐ แห่ง และจิตรกรรมบนไม้ตู้พระธรรมกับสมุดข่อยอีก ๓ แห่ง
	วัดหนองพุทธาราม วัดประตูลำภู วัดปู่บัว วัดพริ้ว วัดไทรย์ วัดปราสาททอง วัดแก้ว วัดชีปะขาว วัดแก้วตะเคียนทอง วัดน้อย วัดรอเจริญ วัดกลาง วัดเมืงวรรณ วัดลาดหอย วัดสังโฆสิตาราม วัดพยัคฆาราม วัดจรรย์ วัดป่าพระเจ้า วัดเดิมบาง และ วัดนางบวช วัดเขาใหญ่ พระบรมราชานุสรณ์ดอนเจดีย์
	วัดพริ้ว (สมุดข่อย : เขียนสีฝุ่นบนกระดาษ ที่มีช่องว่างและช่องพื้นบ้าน เรื่องราวเกี่ยวกับพระมาลัย ตำราแพทย์แผนโบราณ สวดฤทธิ์, ตู้พระธรรม ลายกำมะลอ ที่มีช่องว่างเรื่องราวชาติชาติ) วัดสังโฆสิตาราม (สมุดข่อย : เรื่องพระมาลัย) วัดนางบวช (สมุดข่อย : เรื่องพระมาลัย)
ประติมากรรม	
พุทธประดิษฐานพระเครื่อง	
	เดิมสร้างตามแบบทวารวดี เป็นปางประทานปฐมเทศนา ก่อนจะบูรณะอีก ๓ ครั้ง (ช่วงปีพ.ศ. ๑๗๖๐, ช่วงอยุธยาตอนปลาย, ช่วงสมัยรัชกาลที่ ๔) จึงแปลงเป็นพระป่าเลยยก

ตารางที่ 3-1 (ต่อ)

ประเภท	ลักษณะเด่น
งานช่างฝีมือดั้งเดิม (ต่อ)	
พุทธประติมากรรมและพระเครื่อง :	
สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ปางมารวิชัย เนื้อทองสำริด หน้าตักกว้าง ๑๐.๒๔ เมตร (๕ วา ๑ คืบ) สูง ๑๔ เมตรฐานโรงวัว	พระพุทธรูปสมัยรัตนโกสินทร์ ปางมารวิชัย เนื้อทองสำริด หน้าตักกว้าง ๑๐.๒๔ เมตร (๕ วา ๑ คืบ) สูง ๑๔ เมตร ฐาน บัลลังก์ ๑๒ เมตร รวม ความสูง ๒๖ เมตร สร้างโดยใช้วิธีการหล่อ
พระพุทธรูปกษัตริย์ วัดโสมนัสราชวรวิหาร	ขนาดหน้าตักกว้าง ๒๔ วา สูง ๒๘ วา ๒ คืบ ตั้งเด่นตระหง่านอยู่ด้านทิศใต้ของวัดไม่ไกลจากวัดกับพระพุทธรูปโศภิต เป็นพระนามของพระพุทธเจ้าองค์แรกในภัทรกาล
พระเครื่อง	พระผางสุพรรณ พระขุนแผนวัดพระรูป พระวัดบ้านกร่าง พระถ้ำเสือ พระวัดชุมนัมแสงษ์ พระวัดกักร้อง พระวัดถาวรทอง พระวัดลำปะชีว พระร่วง
เครื่องปั้นดินเผาชนิดต่าง ๆ	
แหล่งเตาเผาบ้านสมุน	เป็นรูปทรงเฉพาะแบบพิเศษ รูปแบบ ภาชนะแบ่งออกเป็นประเภทต่าง ๆ ดังนี้ หม้อก้นกลม คอคอค ปากผาย อย่าง หม้อ กระปุก ครก ชาม และขวด ภาชนะที่พบบนมากกว่าประเภทอื่น ๆ คือ หม้อก้นกลมคอคสูง ปากผาย
แหล่งเตาเผาบ้านบางปูน	รูปแบบภาชนะที่ค้นพบแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ ภาชนะเนื้อดิน เช่น ชาม อย่าง หม้อ ไห ขึ้นรูปด้วยแป้นหมุน เนื้อดินสีน้ำตาล ใส่สีเทา ลักษณะลวดลายเป็นลายแบบเรขาคณิต มีลักษณะเฉพาะตัวเอง ใช้เทคนิคการชุบขีด
รูปปั้นและรูปหล่อ	ช่างปัจจุบันที่มีชื่อเสียง
กิตติศักดิ์ สังข์นาค	เป็นการปั้นและหล่อพระพุทธรูป รูปเหมือนเทวองค์จริง มีความสามารถทั้งการทำแบบโบราณ และการหล่อแบบฝรั่ง อาทิ พระพุทธรูป รุ่นขี้ผึ้ง ฯลฯ

ตารางที่ 3-1 (ต่อ)

ประเภท	ลักษณะเด่น
งานช่างฝีมือดั้งเดิม (ต่อ)	
หัตถกรรม	
ไม้กวาดโยมะพร้าว	บางปลาแม่น้ำ
เครื่องจักสานที่ทำจาก	เป็นกลุ่มผู้ผลิตเครื่องจักสานจากผักตบชวาได้แก่ กระเป่า ภาตใส่ของ กรงแมว แจกัน แจ่มเอกสาร ที่ใส่ขยะ กลองใส่
ผักตบชวา	กระดาด
เครื่องจักสานที่ทำด้วยหวาย	เป็นกลุ่มผู้ผลิตเครื่องจักสานที่ทำด้วยหวาย ตำบลทุ่งคลี อำเภอเดิมบางนางบวช ได้แก่ ตะกร้า ตะกร้อ กระเป๋า กระจาด
ผ้าทอพื้นเมือง	ผ้าทอพื้นเมืองของชุมชนชาติพันธุ์ลาว บ้านบ่อกรุ อำเภอเดิมบางนางบวช
เสื่อกก	
เครื่องทองเหลือง	เป็นกลุ่มผู้ผลิตเครื่องทองเหลือง ตำบลหนองไผ่ อำเภออุทุมพร ได้แก่ ของชำร่วย ของที่ระลึกรูปต่าง ๆ รูปสัญลักษณ์
เครื่องเบญจรงค์	เป็นกลุ่มผู้ผลิตเครื่องเบญจรงค์ ตำบลสระกระโจม อำเภอคอนเญดีย์

ที่มา : ปรับปรุงจาก กระทรวงวัฒนธรรม (2563) สืบค้นจาก <http://ich.culture.go.th/>

ทรัพยากรท่องเที่ยว/แหล่งท่องเที่ยวลุ่มแม่น้ำสุพรรณบุรี

กรมการท่องเที่ยว (2558) ได้จัดประเภทของแหล่งท่องเที่ยวจังหวัดสุพรรณบุรี ออกเป็นประเภท ได้แก่ (1) แหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่ได้มีการจัดแหล่งท่องเที่ยวออกเป็นประเภทย่อย คือ แหล่งท่องเที่ยวในอุทยาน และอื่น ๆ (2) แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ มีลักษณะเป็นโบราณสถานและเป็นแหล่งอารยธรรม (3) แหล่งท่องเที่ยวศิลปวัฒนธรรมมีลักษณะเป็นชนบทธรรมชาติ ประเพณี โบราณสถาน วิถีชีวิต และหัตถกรรม และ (4) แหล่งท่องเที่ยวมนุษย์สร้างขึ้น มีลักษณะเป็นแหล่งท่องเที่ยวแบบนันทนาการ และแหล่งเรียนรู้ ดังนี้

ตารางที่ 3-2 ประเภทแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ ลุ่มแม่น้ำสุพรรณบุรี

ลำดับ	ชื่อแหล่งท่องเที่ยว	ที่ตั้ง		ลักษณะเด่น
		ตำบล	อำเภอ	
1	บึงระหาร	สามชุก	สามชุก	บึงน้ำจืดทางธรรมชาติ สำหรับพักผ่อนหย่อนใจ
2	วนอุทยานพุ่มม่วง และคอกข้างดิน	จรเข้สามพัน	อู่ทอง	วนอุทยานที่มีแหล่งโบราณสถานกระจายอยู่ในบริเวณ คอกข้างดิน โบราณสถานเลขทะเบียน 0006374 ยังไม่ประกาศใน พ.ร.บ.
3	หนองอ้อนกระโท	ศรีสำราญ	สองพี่น้อง	แหล่งน้ำธรรมชาติอยู่ในที่ดินสาธารณะ มีลักษณะเป็นเกาะรูป แพนที่ประเทศไทย
4	หาดทรายห้วยกระเสียว	ห้วยขมิ้น	ด่านช้าง	เป็นลำธารขนาดใหญ่ที่มีต้นน้ำจากอ่างเก็บน้ำกระเสียว
5	อุทยานแห่งชาติพุเตย	วังยาว	ด่านช้าง	อุทยานแห่งชาติที่มีป่าสนสองใบ แห่งเดียวในภาคกลาง
6	ถนนตาเบญญา	เส้นทาง 3502	สามชุก	ถนนระหว่างอ.สามชุก-อ.ด่าน ช้างมีตาเบญญาบ้านในช่วงเดือนเมษายน
7	อ่างเก็บน้ำหุบเขาวง	ด่านช้าง	ด่านช้าง	แหล่งท่องเที่ยวใหม่ที่จัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ที่มา : ปรับปรุงจาก คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ (2542)

ตารางที่ 3-3 แหล่งท่องเที่ยวประวัติศาสตร์ ลุ่มแม่น้ำสุพรรณบุรี

ลำดับ	ชื่อแหล่งท่องเที่ยว	ที่ตั้ง		ลักษณะเด่น
		ตำบล	อำเภอ	
ประวัติศาสตร์: โบราณสถาน				
1	พระบรมราชานุสรณ์ดอนเจดีย์	ดอนเจดีย์	ดอนเจดีย์	สถานที่สำคัญทางประวัติเกี่ยวกับสมเด็จพระนเรศวร โบราณสถานเลขทะเบียน 0004916 เมื่อวันที่ 8 มี.ค. 2478 เล่ม 60
2	วัดเขาศิลัก	ดอนคา	อู่ทอง	วัดเก่าแก่มีพระพุทธรูปแบบนูนต่ำ โบราณสถานเลขทะเบียน 0006378 ยังไม่ประกาศใน พ.ร.บ.
3	วัดเขาท่าเหิม	อู่ทอง	อู่ทอง	วัดเก่าแก่มากแต่โบราณอยู่ในบริเวณเมืองโบราณอู่ทอง
4	วัดเขาพระศรี	อู่ทอง	อู่ทอง	วัดเก่าแก่มากมีเจดีย์สมัยทราวดี มณฑปบนยอดสระเพชฌมารามเขาภายในมีรอยพระพุทธรูป
5	วัดแค	รั้วใหญ่	เมือง	วัดในตำนาน ชุนช้างชุนแผน มีต้นมะขามยักษ์ โบราณสถานเลขทะเบียน 0008992 เมื่อวันที่ 1 ก.พ. 2530 ตอนที่ 18
6	วัดเถรพลาย	วังน้ำซับ	ศรีประจันต์	วัดสมัยกรุงศรีอยุธยาเจดีย์ยุคโบราณก่อด้วยอิฐ ยอดเจดีย์เป็นเนื้อสำริด มีลักษณะดอกบัวหลาย 7 ชั้น
7	วัดบ้านกร่าง	บ้านกร่าง	ศรีประจันต์	วัดเก่าแก่อตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา โบราณสถาน เลขทะเบียน 0006349 ยังไม่ประกาศใน พ.ร.บ.
8	วัดบ้านบึง	สามชุก	สามชุก	สร้างในสมัยอยุธยาตอนปลาย และมีการบูรณะซ่อมแซมในสมัยรัตนโกสินทร์ ตอนต้น โบราณสถานเลขทะเบียน 004918 เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2544 เล่ม 118

ตารางที่ 3-3 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อแหล่งท่องเที่ยว	ที่ตั้ง		ลักษณะเด่น
		ตำบล	อำเภอ	
9	วัดพระรูป	รั้วใหญ่	เมือง	- โบราณสถานเลขทะเบียน 0004885 เมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2478 - วัดเก่าแก่อายุอยู่ในสมัยอุทองทวารวดี ภายใน บริเวณวัดมีโบราณสถานและ โบราณวัตถุหลายอย่าง
10	วัดพระลอย	จรเข้สาม พัน	อุทอง	- โบราณสถานเลขทะเบียน 0006340 ยัง ไม่ประกาศ ใน พ.ร.บ. - มีวิหารเก่าสันนิฐานว่าสร้างในสมัยกรุง ศรีอยุธยา ตอนปลาย-ต้นรัตนโกสินทร์
11	วัดพระศรีรัตนมหา ธาตุ	ศรีสำราญ	สองพี่น้อง	- สันนิษฐานว่าสถาปนาขึ้นช่วงต้นกรุงศรี อยุธยา (พุทธศตวรรษที่ 20) เป็นวัดสำคัญ ศูนย์กลางของ เมืองโบราณสุพรรณบุรี
12	วัดพร้าว	โพธิ์พระยา	เมือง	- โบราณสถานเลขทะเบียน 0006338 เมื่อวันที่ 22 กันยายน 2548 เล่ม 122 - วัดที่เก่าแก่ติดกับประตูน้ำโพธิ์พระยา วิหารมี ลักษณะเลียนแบบสถาปัตยกรรม พม่า
13	วัดพระธาตุศาลา ขาว	ศาลาขาว	เมือง	- โบราณสถานเลข 000491 เมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2478 เล่ม 118 - มีพระปรารค์เหมือนวัดพระศรีรัตนมหา ธาตุแต่เล็ก
14	วัดลาดสิงห์	บ้านสระ	สามชุก	- โบราณสถานเลขทะเบียน 0006359 ยัง ไม่ประกาศ ใน พ.ร.บ. วัดเก่าแก่อายุวัด ราชสิงห์ - มีหลวงพ่อดำ พระพุทธรูปศิลาแลง ปาง สะดุ้งมาร (มารวิชัย) เกตุ บัวตูม อายุ ประมาณ 500 ปี

ตารางที่ 3-3 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อแหล่งท่องเที่ยว	ที่ตั้ง		ลักษณะเด่น
		ตำบล	อำเภอ	
15	วัดวรจันทร์	รั้วใหญ่	เมือง	- โบราณสถานเลขทะเบียน 0004885 เมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2478 - วัดเก่าแก่อายุอยู่ในสมัยอุทองทวารวดี ภายใน บริเวณวัดมีโบราณสถานและ โบราณวัตถุหลายอย่าง
16	วัดสนามชัย (ร้าง)	สนามชัย เมือง	เมือง	- โบราณสถานเลขทะเบียน 0004905 เมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2478 เล่ม 98 - วัดมีฐานเจดีย์ทรงสี่เหลี่ยมขนาดใหญ่เป็น ประธานของวัด เป็นต้นแบบของ ศิลปกรรมแบบ อุทองหรือสุพรรณภูมิใน ช่วงแรก
17	วัดสามชุก	สามชุก	สามชุก	- โบราณสถานเลขทะเบียน 0006362 ยังไม่ประกาศ ใน พ.ร.บ. - วัดเก่าแก่โบราณไม่ปรากฏหลักฐานว่า สร้างมาตั้งแต่ สมัยใด
18	วัดสำปะชิว	สนามชัย	เมือง	- โบราณสถานเลขทะเบียน 0006344 ยังไม่ประกาศใน พ.ร.บ. - สร้างเมื่อปีพุทธศักราช 1857 ยุคสมัย อยุธยาตอนต้น
19	วัดสุวรรณภูมิ	ท่าพี่เลี้ยง	เมือง	- โบราณสถานเลขทะเบียน 0006326 ยังไม่ประกาศ ใน พ.ร.บ. - ภายใน วัด มี พิ ธิ ๓ ภั ณ ฑ์ ส ม เ ตี จ พระสังฆราช (ปูน- ปูนฉลิมหินทาเกราะ)
20	วัดหนองหลวง	หนองหญ้า ไซ	หญ้าไซ	โบราณสถานเลขทะเบียน 0006371ยังไม่ ประกาศในพ.ร.บ. วิหารเก่าแก่พระพุทธรูป ในวิหารมี 3 องค์ องค์ประธานนามว่า หลวงพ่อกุศุปทุม

ตารางที่ 3-3 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อแหล่งท่องเที่ยว	ที่ตั้ง		ลักษณะเด่น
		ตำบล	อำเภอ	
21	วัดหน่อ พุทธางกูร	พิหารแดง	เมือง	โบราณสถานเลขทะเบียน เล่ม 132 ที่พิเศษ 9 ง หน้า 30[1] -เดิมชื่อ “ วัดมะขามหน่อ” ภายในมีภาพจิตรกรรมฝาผนัง เกี่ยวกับพุทธประวัติ
22	วัดอาน	บางใหญ่	บางปลาม้า	โบราณสถานเลขทะเบียน 0006315 ไม่ประกาศ ใน พ.ร.บ. วัดร้าง (ไม่มีพจนานุกรสจพ) คาดว่าน่าจะสร้างขึ้นในสมัยทอง หรือต้นกรุงศรีอยุธยา
23	สระศักดิ์สิทธิ์ทั้ง 4	สระแก้ว	เมือง	โบราณสถานเลขทะเบียน 0004888 เมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2478 เล่ม 122 น้ำในสระทั้ง 4 นับถือว่าศักดิ์สิทธิ์มาแต่โบราณ เป็นน้ำที่ใช้ในพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา และพระราชพิธีฯ
24	สวนหินธรรมชาติพู่ทางนาค	อู่ทอง	อู่ทอง	พู่ทางนาคตั้งชื่อตามลักษณะของหินจุดหนึ่ง ที่มีลักษณะคล้ายเศียรนาค
25	แหล่งประวัติศาสตร์หนองสาหร่าย	หนองสาหร่าย	ดอนเจดีย์	โบราณสถานเลขทะเบียน 0006300 ยังไม่ประกาศใน พ.ร.บ. -เคยเป็นหนองน้ำธรรมชาติขนาดใหญ่ มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์
26	แหล่งโบราณคดีหนองราชวัตร	หนองราชวัตร	หนองหญ้าไซ	-เป็นแหล่งโบราณคดียุคหินใหม่ ที่พบโบราณวัตถุ
ประวัติศาสตร์: แหล่งอารยธรรม				
1	วัดน้อยหลวงพ่อนิยม	โคกคาม	บางปลาม้า	-โบราณสถานเลขทะเบียน0004914 เมื่อวันที่ 22 มกราคม 2542 เล่ม 116 เป็นวัดเก่าแก่กว่าร้อยปี รูปหล่อของหลวงนิยม ที่เป็นพระมหาเกจิอาจารย์

ที่มา : ปรับปรุงจาก คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ (2542)

ตารางที่ 3-4 แหล่งท่องเที่ยวศิลปวัฒนธรรม กลุ่มแม่น้ำสุพรรณบุรี

ลำดับ	ชื่อแหล่งท่องเที่ยว	ที่ตั้ง		ลักษณะเด่น
		ตำบล	อำเภอ	
ศิลปวัฒนธรรม : ขนบธรรมเนียมประเพณี				
1	ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง	รั้วใหญ่	เมือง	-โบราณสถานเลขทะเบียน 0004883 เมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2478 สิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคูเมืองสุพรรณบุรี
2	หมู่บ้านกระเหรี่ยง	วังยาว	ด่านช้าง	- ขนกลุ่มน้อยอาศัยอยู่ บริเวณต้นน้ำตะเพินคี ที่มีวิถีชีวิตตามรูปแบบของชาวกระเหรี่ยง
3	หมู่บ้านอนุรักษ์ควายไทย	วังน้ำซับ	ศรีประจันต์	- จัดแสดงและจำลองการเลี้ยงควายและวิถีชีวิตของชาวนา
ศิลปวัฒนธรรม : โบราณสถาน				
1	อุทยานมัจฉาวัดเจ้าขาว	ตะค่า	บางปลาม้า	- มีประเพณีตักบาตรกลางน้ำ - วัดริมแม่น้ำสุพรรณ (ทำจัน) ที่มีฝูงปลาจำนวนมากมาอาศัย
2	วัดทับกระดาน	บ่อสุพรรณ	สองพี่น้อง	- มีรูปปั้นของพุ่มพวง ดวงจันทร์ ที่ตั้งในอำเภอบ้านเกิดและใช้เป็นสถานที่จัดงานศพ
3	วัดท่าประชาสรรค์	วังลึก	สามชุก	- มีวิหารหลวงพ่อดำ ภายในมีภาพเขียนที่แสดงพุทธประวัติ และเรื่องราวองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า
4	วัดทุ่งแฝก	วังลึก	สามชุก	- วิหารหลวงพ่อดำมีลักษณะ หกเหลี่ยมสร้างด้วยไม้
5	วัดเขานางบวช	นางบวช	เดิมบางนางบวช	- โบราณสถานเลขทะเบียน 0004912 เมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2478 - พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวฯเคยเสด็จประพาสต้น

ตารางที่ 3-4 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อแหล่งท่องเที่ยว	ที่ตั้ง		ลักษณะเด่น
		ตำบล	อำเภอ	
ศิลปวัฒนธรรม : โบราณสถาน				
6	วัดบัลลังก์	หนองหญ้าไซ	หนองหญ้าไซ	- เดิมเป็นวัดในป่ารกทึบ - ในวิหารหลวงพ่อบ้านมีภาพฝาผนังแสดงประวัติของวัด
7	วัดบางขวาง	ย่านยาว	สามชุก	- มีอายุ 200 ปีกว่า ๆ - วัดที่มีการกล่าวถึงในนิราศเมืองสุพรรณ
8	วัดบางยี่हन	ตะค่า	บางปلام้า	- ในอดีตพบกฐนพระบริเวณ องค์พระเจดีย์ข้างโบสถ์ ตั้งอยู่บริเวณปากคลองยี่हन
9	วัดบางเลน	กฤษณา	บางปلام้า	- ตั้งอยู่ริมแม่น้ำสุพรรณ (ท่าจีน) เป็นที่ในอดีต มีค่างควมแม่ไก่อาศัยอยู่
10	วัดบางแวก	สามชุก	สามชุก	- สถานที่ทางศาสนา ที่มีเรื่องราวที่เห็นธรรมชาติ ต้นโพธิ์อายุนับร้อยปี
11	วัดประตูลสาร	รั้วใหญ่	เมือง	โบราณสถานเลขทะเบียน 0006327 ไม่ประกาศใน พ.ร.บ. - ภายในจิตรกรรมฝาผนัง เรื่องพุทธประวัติ
12	วัดป่าเลไลยก์ วรวิหาร	รั้วใหญ่	เมือง	-โบราณสถานเลขทะเบียน 00049 เมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2478 - วัดสำคัญ คู่บ้านคู่เมืองของจังหวัดสุพรรณบุรี หลวงพ่อโต เป็นพระพุทธรูปปางป่าเลไลยก์
13	วัดไร่โรงวัว	บางตาเถร	สองพี่น้อง	- มีพระพุทธรูปโคตมเป็นพระพุทธรูปโลหะสำริดองค์ใหญ่
14	วัดพระนอน	พิหารแดง	เมือง	- โบราณสถานเลขทะเบียน 000633 ยังไม่ประกาศใน พ.ร.บ. - วิหารประดิษฐานพระพุทธรูปปางไสยาสน์

ตารางที่ 3-4 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อแหล่งท่องเที่ยว	ที่ตั้ง		ลักษณะเด่น
		ตำบล	อำเภอ	
15	วัดหนองเพียร	บางงาม	ศรีประจันต์	- พระพุทธรูปปูนปั้นปางมารวิชัย ชื่อหลวงพ่อดำ
16	วัดหัวเขา	หัวเขา	เดิมบางนางบวช	- บริเวณวัดมีความสงบร่มรื่นมีฉนวนพหลวงปู่ยิ้ม ศิริบุญใหญ่ตั้งอยู่บนเขา
17	หมู่บ้านไทย วัดโบสถ์	มะขามล้ม	บางปلام้า	หมู่บ้านที่ยังคงรูปแบบวิถีทางดำเนินชีวิตแบบไทย
18	อุทยานมัจฉา วัดป่าพฤกษ์	บ้านแหลม	บางปلام้า	ตั้งอยู่ภายในวัดป่าพฤกษ์
19	อุทยานมัจฉา	พิหารแดง	เมือง	ตั้งอยู่ภายในวัดพระนอน เป็นแหล่งที่สมเด็จพระเทพฯ ทรงเสด็จฯ
ศิลปวัฒนธรรม: วิถีชีวิต				
1	ตลาดเก่าห้อง	บางปلام้า	บางปلام้า	ตลาดเก่าแก่กว่า 100 ปี มีหอดูใจ ตั้งอยู่ ริมแม่น้ำสุพรรณ (ท่าจีน)
2	ตลาดทรัพย์สินา	ท่าพี่เลี้ยง	เมือง	ตลาดเก่าที่ยังคงมีการค้าขายอยู่กลางเมืองสุพรรณ ตั้งอยู่ริมแม่น้ำ
3	ตลาดท่าช้าง	เขาพระ	เดิมบางนางบวช	ตลาดเก่าที่ยังคงมีการค้าขายอยู่ ตั้งอยู่บริเวณแม่น้ำ
4	ตลาดโพธิ์พระยา	พระยา โพธิ์	เมือง	ตลาดเก่าที่ยังคงมีการค้าขายอยู่ในตำบลโพธิ์พระยา ตั้งอยู่ริมแม่น้ำ
5	ตลาดศรีประจันต์	ศรีประจันต์	ศรีประจันต์	ตลาดเก่าที่ยังคงมีการค้าขายอยู่ในอำเภอศรีประจันต์ ตั้งอยู่ริมแม่น้ำ
ศิลปวัฒนธรรม: หัตถกรรม				
1	บ้านแม่บางหม้าย (ผลิตภัณฑ์ไม้กวาด ร้อยปี)	บางใหญ่	บางปلام้า	กลุ่มแม่บ้านที่ผลิตไม้กวาดไยมะพร้าวทำจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีมากกว่า 100 ปี ที่ใช้วัสดุภายในชุมชน

ที่มา : ปรับปรุงจากคณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ (2542)

ตารางที่ 3-5 แหล่งท่องเที่ยวชุมชนสร้างชิ้น ลุ่มแม่น้ำสุพรรณบุรี

ลำดับ	ชื่อแหล่งท่องเที่ยว	ที่ตั้ง		ลักษณะเด่น
		ตำบล	อำเภอ	
มนุษย์สร้างชิ้น: ชนบธรรมนิยมประเพณี				
1	ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ	พลับพลาชัย	อู่ทอง	มีกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวจำนวนมากที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร
มนุษย์สร้างชิ้น: โบราณสถาน				
1	คุ้มขุนแผน	รั้วใหญ่	เมือง	เรือนไทยการจำลองจากนิทานพื้นบ้าน "ขุนช้าง ขุนแผน" อยู่ภายในบริเวณแคมีต้นมะขามยักษ์อายุกว่า 100 ปี
2	บ้านยะมะรัชโช	ท่าพี่เลี้ยง	เมือง	โบราณสถานเลขทะเบียน 0006324 ยังไม่ประกาศใน พ.ร.บ. เดิมเป็นบ้านของเจ้าพระยามรราช (ปั้น สุขุม) ลักษณะเป็นเรือนไทยหมู่
3	ศาลสมเด็จพระนเรศวร	ท่าพี่เลี้ยง	เมือง	สถานที่ที่มีรูปปั้นสมเด็จพระนเรศวรประชาชนมาราบไหว้ขอพรกันมากและนำ รูปปั้นไก่ชนมาถวาย
มนุษย์สร้างชิ้น: แหล่งนันทนาการ				
1	เขื่อนกระเสียว	ด่านช้าง	ด่านช้าง	เขื่อนดินที่กักเก็บน้ำสร้างกันลำห้วยกระเสียว เคยเป็นเขื่อนดินที่มีความยาวที่สุดในประเทศไทย
2	ตลาดบ้านสุด	ไม้กองดิน	บางปลาม้า	ตลาดเก่าที่ยังมีการค้าขายอยู่แม้เริ่มลดลง
3	ตลาดสามชุก100 ปี	สามชุก	สามชุก	ตลาดเก่าอายุ 100 กว่าปี ที่ได้รางวัลจากยูเนสโก
4	พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ชวนาไทย การทำนา	สนามชัย	เมือง	สถานที่จัดแสดงเรื่องราวความเป็นมาของเครื่องมือเครื่องใช้ในการทำประเพณี และวิถีชีวิตของชาวนา

ตารางที่ 3-5 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อแหล่งท่องเที่ยว	ที่ตั้ง		ลักษณะเด่น
		ตำบล	อำเภอ	
มนุษย์สร้างชิ้น: ชนบธรรมนิยมประเพณี				
1	ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ	พลับพลาชัย	อู่ทอง	มีกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวจำนวนมากที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร
มนุษย์สร้างชิ้น: โบราณสถาน				
1	คุ้มขุนแผน	รั้วใหญ่	เมือง	เรือนไทยการจำลองจากนิทานพื้นบ้าน "ขุนช้าง ขุนแผน" อยู่ภายในบริเวณวัดแคมีต้นมะขามยักษ์อายุกว่า 100 ปี
2	บ้านยะมะรัชโช	ท่าพี่เลี้ยง	เมือง	โบราณสถานเลขทะเบียน 0006324 ยังไม่ประกาศใน พ.ร.บ. เดิมเป็นบ้านของเจ้าพระยามรราช (ปั้น สุขุม) ลักษณะเป็นเรือนไทยหมู่
3	ศาลสมเด็จพระนเรศวร	ท่าพี่เลี้ยง	เมือง	สถานที่ที่มีรูปปั้นสมเด็จพระนเรศวรประชาชนมาราบไหว้ขอพรกันมากและนำ รูปปั้นไก่ชนมาถวาย
มนุษย์สร้างชิ้น: แหล่งนันทนาการ				
5	โรงละครแห่งชาติ	สนามชัย	เมือง	ศูนย์กลางการจัดกิจกรรมเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีพื้นบ้านที่คงความเป็นเอกลักษณ์ไทยของจังหวัดภาคตะวันตก
6	ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 8	รั้วใหญ่	เมือง	จัดตั้งขึ้นเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนอุตสาหกรรมในครอบครัวและหัตถกรรม
7	สวนเฉลิมภัทรราชินี สุพรรณบุรี	ท่าพี่เลี้ยง	เมือง	สวนสาธารณะ กลางตัวเมืองสุพรรณบุรี มี สวนน้ำ สวนลายไทย สวนดอกไม้ น้ำพุ ประกอบเสียงดนตรี
8	สวนพีชไร่ดิน (สวนอินทผาลัม)	วังน้ำซับ	ศรีประจันต์	ปัจจุบันเปลี่ยนเป็นสวนอินทผาลัม มีการเพาะเลี้ยงอินทผาลัม

ตารางที่ 3-5 (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อแหล่งท่องเที่ยว	ที่ตั้ง		ลักษณะเด่น
		ตำบล	อำเภอ	
9	หอเกียรติยศ นาย บรรหาร ศิลปอาชา	สนามชัย	เมือง	จัดแสดงประวัตินายบรรหาร ศิลปอาชา
10	หอคอยบรรหาร	ท่าพี่เลี้ยง	เมือง	หอคอยแห่งแรกในประเทศไทย มีชั้น สำหรับ ชมทัศนียภาพโดยรอบ 3
มนุษย์สร้างขึ้น: แหล่งเรียนรู้				
1	บึงฉวาก	ปากน้ำเดิม บาง	เดิมบางนาง บวช	แหล่งน้ำธรรมชาติขนาดใหญ่ และ อนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ สวนสัตว์
2	ปูถุเขินารอด	หนองไธสง	อุททอง	เป็นอุทยานพระฤๅษีองค์ใหญ่
3	พิพิธภัณฑลภูกลาน พันธุ์มังกร (อุทยาน มังกรสวรรค์)	รั้วใหญ่	เมือง	ก่อตั้งขึ้นเพื่อเฉลิมฉลองเนื่องในโอกาส ประเทศไทย-จีนมีความสัมพันธ์ทางการ ทูตครบ 20 ปี เป็นประติมากรรมมังกร
4	พิพิธภัณฑสถาน แห่งชาติสุพรรณบุรี	สนามชัย	เมือง	จัดแสดงหลักฐานทางประวัติศาสตร์ สำคัญของเมืองสุพรรณบุรีในอดีต
5	พิพิธภัณฑสถาน แห่งชาติอุททอง	อุททอง	อุททอง	พิพิธภัณฑที่รวบรวมศิลปวัตถุในสมัย ต่างๆ ที่ขุดค้นพบ
6	สวนกล้วยไม้แอฟ พีนิท	จระเข้สาม	อุททอง	สวนกล้วยไม้พันธุ์ต่างๆ เพื่อการศึกษา
7	หมู่บ้านมังกรสวรรค์ ตลาดพันปี	รั้วใหญ่	เมือง	จำลองรูปแบบของหมู่บ้าน "เมือง เจียง" ตั้งอยู่ในบริเวณเดียวกับศาลเจ้า พ่อหลักเมือง และอุทยานมังกรสวรรค์
8	หมู่บ้านอนุรักษ์แะ	หนองสะเดา	สามชุก	เป็นแหล่งเรียนรู้การดำรงชีวิตของ ที่คนในชุมชนเลี้ยงไว้เพื่อใ นักท่องเที่ยว เข้าไปศึกษาเกี่ยวกับแะ
มนุษย์สร้างขึ้น: แหล่งอารยธรรม				
1	ตลาดบางลี่ เมืองสองฤดู	สองพี่น้อง	สองพี่น้อง	ตลาดเก่าแกริมคลองบางลี่

ที่มา : ปรับปรุงจากคณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ (2542)

คุณค่าของระบบนิเวศวัฒนธรรมชุมชนลุ่มแม่น้ำสุพรรณบุรี

วิถีชีวิตคนชุมชนริมแม่น้ำสุพรรณบุรีมีความผูกพันกับสายน้ำมาอย่างยาวนาน ลำแม่น้ำสุพรรณบุรีจึงมีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมท้องถิ่นในหลายด้าน สะท้อนคุณค่าของลำน้ำที่มีต่อวิถีชีวิตคนที่ได้พัฒนาและรังสรรค์ขึ้นเพื่อดำเนินชีวิต ละแสดงออกในรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย อาทิ ขนบธรรมเนียมประเพณี ภูมิปัญญา ศิลปะการแสดง นอกจากนี้วิถีชีวิตของชุมชนยังได้รับอิทธิพลจากศาสนาที่ส่งผลโดยตรงต่อแบบแผนชีวิตคนในพื้นที่ ความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนานำมาซึ่งพิธีกรรมและประเพณีที่ต้องมีแม่น้ำสุพรรณบุรีเป็นพื้นที่ปฏิบัติการเชิงวัฒนธรรม อาทิ ประเพณีตักบาตรกลางน้ำ เป็นต้น ในครั้งอดีตชุมชนเมืองสุพรรณล้วนแล้วแต่อาศัยแม่น้ำและสองฝากฝั่งในการดำรงชีวิต ใช้เป็นเส้นทางเดินทาง สัญจรไปมาหาสู่และแลกเปลี่ยนค้าขายโดยเรือและแพ ถึงหน้าน้ำหลากแม่น้ำก็ทำหน้าที่พาความอุดมสมบูรณ์ของแผ่นดินเข้าสู่ท้องทุ่งนาทำให้ชาวนาได้ผลผลิตงดงาม มีพืชผักธัญญาหารมากมายเป็นอาหารที่ได้รับจากลำน้ำสายนี้ จึงถูกกล่าวขานว่า *"เมืองสุพรรณภูมิ"* สะท้อนให้เห็นคุณค่าของระบบนิเวศวัฒนธรรมของแม่น้ำสายที่หล่อเลี้ยงผู้คนมากมาย ก่อเกิดของศิลปะทางวัฒนธรรมขึ้นเอกไม่ว่าจะเป็นเพลงเรือ เพลงอีแซว เพลงฉ่อย ลำตัด ลิเก การละเล่นต่าง ๆ ที่กำเนิดขึ้นจากวิถีการใช้ชีวิตกลายเป็นวัฒนธรรมและประเพณีให้ชนรุ่นหลัง คุณค่าของกลุ่มแม่น้ำสุพรรณบุรีจึงปรากฏในหลายด้าน

ภาพที่ 3-8 คุณค่าของระบบนิเวศวัฒนธรรมชุมชนลุ่มแม่น้ำสุพรรณบุรี

ที่มา : ผู้วิจัย, 15 มิถุนายน 2563

คุณค่าเชิงสัญลักษณ์

ชุมชนเก่าแกริมน้ำสุพรรณบุรีเกือบทั้งหมดถือได้ว่าเป็นย่านการค้าที่สำคัญและเจริญรุ่งเรืองในอดีตจากการผสมผสานทางวัฒนธรรมไทย จีน มอญ เขมร ลาวและญวน เห็นได้จากวัฒนธรรม ความเชื่อ และสถาปัตยกรรมต่าง ๆ ภายในชุมชน เช่น ศาลเจ้า โบสถ์ อาคารบ้านเรือนในตลาด หรือวัดวาอาราม เป็นต้น กลายเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นและที่สัมผัสได้กับลักษณะบ้านเรือนที่อนุรักษ์รูปแบบเดิมเอาไว้ และผู้คนในชุมชนยังมีการค้าขายที่หลากหลายถึงแม้ว่าจะไม่ได้เป็นการค้าขายทางน้ำดังเช่นในอดีตก็ตาม ดังนั้นแม่น้ำสุพรรณบุรีถือเป็น “*สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม*” ที่ได้รับความสนใจสำหรับเศรษฐกิจสร้างสรรค์และการท่องเที่ยว

คุณค่าเชิงวิชาการ

ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันชุมชนริมน้ำสุพรรณบุรีนับเป็นสถานที่ควรแก่การศึกษาและอนุรักษ์เอาไว้ เปรียบเสมือนห้องเรียนขนาดใหญ่ที่มีความรู้หลากหลายแง่มุม เป็นแหล่งข้อมูลสำคัญทั้งเรื่องราวการตั้งถิ่นฐาน วัฒนธรรมภายในชุมชน สถาปัตยกรรมภายในชุมชน และวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของย่านประวัติศาสตร์ ทำให้นอกจากที่เราจะไปเที่ยวแล้วก็ยังได้ความรู้ต่างมากมายให้เราได้ศึกษาเพิ่มเติมจากป้ายนิทรรศการภายในชุมชน

คุณค่าเชิงสุนทรีย์

ชุมชนริมน้ำสุพรรณบุรีเป็นชุมชนที่อยู่ติดกับแม่น้ำทำให้เราสามารถสัมผัสได้กับบรรยากาศและภูมิทัศน์ที่เป็นธรรมชาติ อีกทั้งภายในชุมชนมีสถาปัตยกรรมที่เก่าแก่และมีเสน่ห์ดึงดูดในการถ่ายภาพซึ่งสร้างความงามและเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนแห่งนี้ ผู้คนในชุมชนก็อ้อยอัยไม่ตรีที่ตีและยิ้มแย้มแจ่มใส มีการต้อนรับนักท่องเที่ยวที่เข้าไปเที่ยวภายในชุมชนด้วยความยินดีและเป็นกันเองมากและเพลิดเพลินไปกับความหลากหลายของอาหารและขนมต่าง ๆ

คุณค่าเชิงเศรษฐกิจ

ชุมชนริมน้ำสุพรรณบุรีนั้น ในอดีตเคยเป็นศูนย์กลางทางการค้าและย่านเศรษฐกิจที่สำคัญ และปัจจุบันกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่สำคัญ สร้างงาน สร้างอาชีพเกี่ยวกับภาคบริการและท่องเที่ยวภายในชุมชน กลายเป็นแหล่งสร้างรายได้ให้แก่ผู้คนในชุมชน

บทที่ 4

ถอดบทเรียน : การบริหารและจัดการแหล่งท่องเที่ยวชุมชนบ้านแหลม

4.1 บริบทพื้นที่อำเภอบางปลาม้า

อำเภอบางปลาม้า ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2440 มีสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพเป็นเสนาบดีกระทรวงมหาดไทย มีเจ้าพระยาศรีวิชัยนรินทร์เป็นสมุหเทศาภิบาล พระสมุทรคณานุรักษ์ เป็นข้าหลวงประจำจังหวัดสุพรรณบุรี และมีนายชิตเป็นนายอำเภอบางปลาม้าคนแรก ชื่ออำเภอ “บางปลาม้า” มาจากลักษณะความสมบูรณ์ของระบบนิเวศในอดีตที่เดิมบริเวณลุ่มน้ำสุพรรณบุรี บริเวณตั้งแต่ตอนใต้ตลาดเก่าห้องลงมาจนถึงตำบลวังตาเพชรเป็นพื้นที่เว้งของลุ่มแม่น้ำสุพรรณบุรี เกิดจากการที่มีน้ำจากห้วย หนอง คลอง บึง ไหลมารวมกันในบริเวณเว้งน้ำดังกล่าวจึงมีปลาชุกชุม โดยเฉพาะปลาม้ามีมากกว่าบริเวณอื่น ๆ และอีกนัยว่าเชื่อตามคลองที่ตั้งที่ว่าการครั้งแรก คือ คลองบางปลาม้า หรือ บางพม่า เมื่อกำหนดเขตสร้างที่ว่า การอำเภอขึ้น พ.ศ. 2440 บริเวณดังกล่าวจึงให้ชื่อว่า “บางปลาม้า” ต่อมาในปี พ.ศ. 2442 ได้เกิดเพลิงไหม้ว่าการอำเภอ (อาคารไม้หลังคามุงจาก) ประกอบกับที่ตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำถูกน้ำกัดเซาะตลอดเวลา จึงได้ย้ายมาตั้งใหม่ที่ หมู่ที่ 5 ตำบลโคกคราม เมื่อปี พ.ศ. 2504 สมัย นายตอม พรหมายน นายอำเภอคนที่ 25 ส่วนชื่อยังคงใช้ชื่อเดิมจนถึงปัจจุบัน

สภาพทั่วไป

ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของจังหวัดสุพรรณบุรี ระยะทางห่างจากตัวจังหวัดสุพรรณบุรี 10 กิโลเมตร มีระยะทางห่างจากกรุงเทพมหานคร 100 กิโลเมตร ตามทางหลวงแผ่นดินสาย 340

อาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดกับอำเภอเมืองสุพรรณบุรี
ทิศใต้	ติดกับอำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี
ทิศตะวันออก	ติดกับอำเภอบางซ้าย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
ทิศตะวันตก	ติดกับอำเภออู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

สภาพพื้นที่

อำเภอบางปลาม้ามีพื้นที่ทั้งหมด 482.83 ตารางกิโลเมตร มีแม่น้ำท่าจีน (สุพรรณบุรี) ไหลผ่านตลอดแนวเหนือจรดใต้ ทำให้มีภูมิศาสตร์เป็นที่ราบลุ่มน้ำ มีสภาพดินดีอุดมสมบูรณ์มีน้ำมีคลองจำนวนมากส่วนใหญ่เกิดจากการขุดเพื่อสำหรับเป็นเส้นทางเดินเรือมาตั้งแต่อดีต มีความเหมาะสมสำหรับการเพาะปลูกมาก แต่จะเกิดน้ำท่วมขังในช่วง สิงหาคม-ธันวาคมของทุกปี

การเมืองการปกครอง

อำเภอบางปลาม้า แบ่งการปกครองท้องถิ่นออกเป็น 14 ตำบล 127 หมู่บ้าน มีองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น 18 แห่ง มีประชากรรวม 82,310 คน แบ่งเป็นชาย 40,130 คน เป็นหญิง 42,171 คน มีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 21,870 ครัวเรือน ความหนาแน่นประชากร เฉลี่ยต่อพื้นที่ 18.7 คน/ตารางกิโลเมตร

ลักษณะภูมิอากาศ

มีลักษณะภูมิอากาศเหมือนกับพื้นที่ภาคกลางของประเทศ คือลักษณะลมมรสุม 3 ฤดู

ฤดูร้อน	ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ - เมษายน
ฤดูฝน	ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม - ตุลาคม
ฤดูหนาว	ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน - มกราคม

ลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจ

จากลักษณะพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบลุ่ม มีน้ำท่วมถึงในช่วงเดือนสิงหาคม-ธันวาคม มีแม่น้ำ ลำคลองจำนวนมากไหลผ่าน ถือเป็นลักษณะชุมชนและสังคมลุ่มน้ำที่ชัดเจน ประชากรอาชีพส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับน้ำ ทั้งการประมงน้ำจืด การปลูกข้าว การทำสวนตามตลิ่งและสวนผลไม้ในคลอง มีพืชเศรษฐกิจสำคัญได้แก่ ข้าว ที่มีพื้นที่เพาะปลูกมากถึง 171,700 ไร่ มีผลผลิตเฉลี่ยสูงมากกว่า 850 กิโลกรัม/ไร่ นอกจากนั้นก็เป็นการทำสวนผักและผลไม้อื่น ๆ นอกจากนั้นเป็นการค้าขายซึ่งลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจมักจะยึดโยงกับกลุ่มชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มชุมชนคนจีนมักจะค้าขาย ส่วนกลุ่มชุมชนที่มาจากคนไทลาว ไทพวนจะทำการเกษตรโดยเฉพาะการนาปลูกข้าว

ภาพที่ 4-1 ลักษณะการดำเนินชีวิตของชุมชนบ้านแหลม

ที่มา : ผู้วิจัย, 15 มิถุนายน 2563

วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี

ตารางที่ 4-1 วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี อำเภอบางปลาม้า

ประเพณีทำบุญวันขึ้นปีใหม่	ประเพณีทำบุญวันขึ้นปีใหม่ของอำเภอบางปลาม้า จะจัดขึ้นในวันที่ 1 มกราคม ของทุกปี โดยจะนิมนต์พระรับบิณฑบาตข้าวสาร อาหารแห้งจากประชาชนบริเวณริมเขื่อนหน้าว่าการอำเภอบางปลาม้า เป็นบุญประเพณีที่จัดสืบต่อกันมายาวนาน
ประเพณีแข่งขันเรือยาวชิงถ้วยพระราชทานฯ	ประเพณีแข่งขันเรือยาวชิงถ้วยพระราชทานฯ เป็นเทศกาลแข่งขันเรือยาวระดับประเทศ โดยจะเป็นเรือยาวที่ได้รับรางวัลจากสนามแข่งขันอื่น ๆ ทั่วประเทศ ให้เข้าร่วมการแข่งขันเรือยาวชิงถ้วยพระราชทานฯ จะแข่งขันกันในสัปดาห์ที่สามของเดือนพฤศจิกายนของทุกปี ณ ลำน้ำสุพรรณบุรี หน้าวัดสวนหงส์ หมู่ที่ 8 จัดเป็นเทศกาลประจำปีที่มีชื่อเสียงในระดับประเทศ

ประเพณีบุญบั้งไฟชาวไทพวน	ประเพณีบุญบั้งไฟชาวไทพวน เป็นประเพณีของชาวพวนในพื้นที่อำเภอบางปลาม้า มีการจัดประกวดบั้งไฟของชุมชนไทพวนต่าง ๆ ในพื้นที่อำเภอบางปลาม้า จัดขึ้นเพื่ออนุรักษ์ประเพณีของชาวไทพวนในพื้นที่ โดยจัดในวันที่ 11-13 เมษายน ของทุกปี ที่ตลาดเก้าห้อง
ประเพณีตักบาตรกลางน้ำ	ประเพณีตักบาตรกลางน้ำ จัดขึ้นเป็นประจำของทุกปี ในวันขึ้น 12 ค่ำ เดือน 12 ของทุกปี เป็นวันใส่บาตรข้าวสาร อาหารแห้งถือเป็นงานบุญใหญ่ที่ประชาชนในพื้นที่ได้ร่วมกันสืบสานวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามไว้ฐานะพุทธศาสนิกชน นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมการแข่งขันกีฬาฟุตบอลของเยาวชนจากชุมชนต่างๆ

สถานที่สำคัญทางศาสนา

ตารางที่ 4-2 สถานที่สำคัญทางศาสนา อำเภอบางปลาม้า

วัดสวนหงส์	วัดสวนหงส์ เป็นวัดเก่าแก่ที่ประชาชนเลื่อมใสศรัทธามีพระครูคุณารักษ์ (หลวงพ่อบลัม) เป็นเจ้าอาวาสเป็นพระเกจิด้านพุทธคุณที่มีชื่อเสียงมาก
วัดดอกบัว	วัดดอกบัว เป็นวัดที่ตั้งของห้องสมุดเจดีย์ที่มีความสวยงามและมีหนังสือจำนวนมากทั้งเก่าและใหม่ไว้สำหรับเป็นแหล่งสืบค้น โดยเฉพาะประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
วัดอาน	วัดอาน เป็นวัดที่มีชื่อเสียงอีกแห่งของพื้นที่ มีหลวงพ่ोजันทรรังษีพระเกจิที่ชาวบ้านเลื่อมใสศรัทธาอีกรูป
วัดบางเลน	วัดบางเลน เป็นวัดที่มีอุโบสถสวยงาม มีพระที่เป็นเลื่อมใสของประชาชนในพื้นที่ บริเวณวัดมีค่างค่างแมลงจำนวนมากที่วัดอนุรักษ์
อุทยานมัจฉา วัดป่าพฤกษ์	อุทยานมัจฉา วัดป่าพฤกษ์ เป็นวัดป่าที่มีแหล่งปลารวมชาติในแม่น้ำสุพรรณบุรีอนุรักษ์เพื่อเป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจของประชาชนในพื้นที่

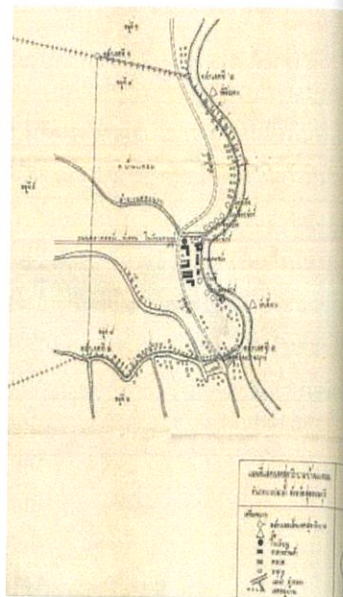
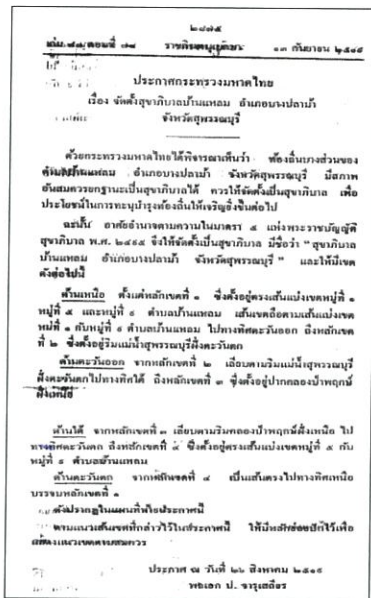
สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์

ตารางที่ 4-3 สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ อำเภอบางปลาม้า

ตลาดเก้าห้อง	ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 ตำบลบางปลาม้า อำเภอบางปลาม้า เป็นลักษณะตลาดไม้เก่าริมแม่น้ำสุพรรณ ก่อตั้งโดยนายบุญรอด เหลียงพานิชย์ มีหอดูโจรขึ้นตามลักษณะสถาปัตยกรรมจีน เคยเจริญเจริญรุ่งเรืองเต็มที่ในราวปี พ.ศ. 2575-2490 แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ตลาดบน ตลาดกลาง และตลาดล่าง ปัจจุบันมีการปรับปรุงและใช้ประโยชน์ด้านการท่องเที่ยว
ตลาดคอวัง	เป็นตลาดเอกชนมีอายุไม่ต่ำกว่า 120 ปี เพราะมีทำเลดีเหมาะที่จะสร้างตลาด เป็นจุดศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนสินค้าที่ชาวป่าจะนำมาขายหรือแลกเปลี่ยน รวมถึงมารับซื้อสินค้าที่ส่งมาทางเรือไปขายต่อ มีลักษณะเป็นห้องแถวไม้ให้เช่าเปิดเป็นร้านค้า เป็นชุมชนที่ริเริ่มประเพณีตักบาตรกลางน้ำที่กลายมาเป็นชื่อเสียงของจังหวัด

4.2 บริบทพื้นที่ชุมชนบ้านแหลม

ชุมชนบ้านแหลม ตำบลบ้านแหลม อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอบางปลาม้าไปทางทิศใต้ประมาณ 3 กิโลเมตร เป็นชุมชนที่มีประวัติศาสตร์ปรากฏในเอกสารเก่าหลายประเภทโครงนิราศ เอกสารบันทึกสำคัญทางราชการ การก่อตั้งตำบลบ้านแหลมอย่างทางการนั้น กระทรวงมหาดไทยมีประกาศจัดตั้งสุขาภิบาลบ้านแหลม ในปี พ.ศ. 2509 โดยเดิมเป็นตำบลคลองคางต่อมาเปลี่ยนเป็นตำบลตะค่า และเมื่อมีประชาชนเพิ่มขึ้น จึงเปลี่ยนชื่อเป็น “ตำบลบ้านแหลม” มาจนถึงปัจจุบัน ถือเป็นชุมชนริมแม่น้ำเก่าแก่ที่มีวิถีชีวิตที่นาสนใจมากที่รัชกาลที่ 5 ทรงแวะทอดกฐินครั้งเสด็จประพาสต้นครั้งแรก ในปี พ.ศ. 2435 และเคยปรากฏในโครงนิราศสุพรรณของสุนทรภู่ได้แต่งไว้ในช่วง ร.ศ. 50

ภาพที่ 4-2 ประกาศจัดตั้งสุขาภิบาลบ้านแหลม อำเภอบางปลา (พ.ศ. 2509)
ที่มา : ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องจัดตั้งสุขาภิบาลบ้านแหลม อำเภอบางปลา, 2509

สภาพภูมิประเทศ

พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มต่ำ มีที่ดอนคือสันคลองหรือแม่น้ำทำให้เห็นการตั้งบ้านเรือนตามแนวยาวของแม่น้ำ มีลำน้ำ ลำคลอง หนอง บึง อยู่ทั่วไป พื้นที่ส่วนใหญ่เหมาะสำหรับการเกษตร โดยเฉพาะการปลูกข้าวทำนา

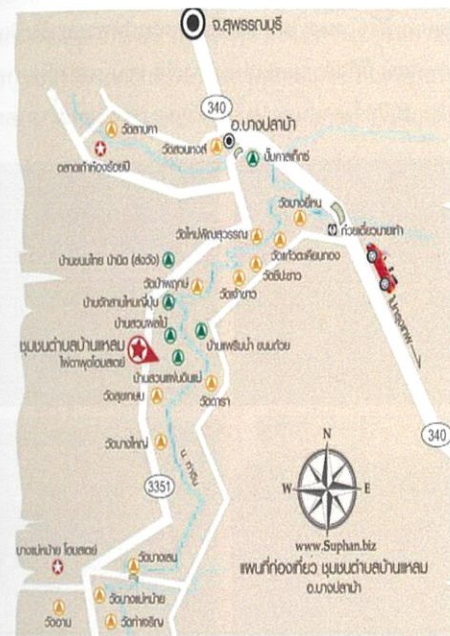
สภาพทางสังคม

ชุมชนตำบลบ้านแหลมมีวิถีชีวิตดั้งเดิมโดยอาศัยลำน้ำเป็นแหล่งทำมาหากิน เช่น จับปลาประกอบอาหาร และยังใช้สัญจรเดินทางและแลกเปลี่ยนสินค้าหรือค้าขาย ชาวบ้านจึงมีความผูกพันกับสายน้ำมาอย่างยาวนานกลายเป็นวัฒนธรรมและประเพณีที่เกี่ยวข้องกับลำน้ำ สืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ มีเทศกาลประเพณีสำคัญเกี่ยวกับน้ำ เช่น ประเพณีตักบาตรกลางน้ำ

ประเพณีชักพระเล่นน้ำ เกิดการละเล่นและศิลปะการแสดงพื้นบ้าน เช่น เพลงเรือ เพลงฉ่อย เพลงอีแซว เพลงเกี่ยวข้าว เพลงพวงมาลัย อย่างปัจจุบัน

สภาพทางเศรษฐกิจ

พื้นที่ตำบลบ้านแหลมมีเนื้อที่ประมาณ 28,807 ไร่ เป็นเนื้อที่ทำการเกษตรประมาณ 24,635 ไร่ คิดเป็นประมารร้อยละ 88 ของเนื้อทั้งหมด ส่วนใหญ่จึงนิยมเพาะปลูกข้าว 1 หรือ 2 ครั้งในช่วงน้ำลด และต้นฤดูฝน ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม อย่างไรก็ตามเดิมบริเวณดังกล่าวเป็นเส้นทางการเดินเรือสำคัญในลุ่มแม่น้ำภาคกลางตามลำน้ำท่าจีน ทำให้จึงเป็นพื้นที่ที่มีการค้าขายทางน้ำมาก่อน เกิดเป็นตลาด ริมน้ำเก่าหลายแห่งที่ปัจจุบันกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียง เช่น ตลาดเก่าห้อง ตลาดคอวัง เป็นต้น

ภาพที่ 4-3 แผนที่ท่องเที่ยวชุมชนตำบลบ้านแหลม อำเภอบางปลา
ที่มา : <http://www.suphan.biz/banlaem.html>

4.3 ทรัพยากรและแหล่งท่องเที่ยว

ชุมชนตำบลบ้านแหลมมีทรัพยากรท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตที่โดดเด่น ผสานรวมกับวิถีชุมชนกลายเป็นประเพณี และเทศกาลเกี่ยวกับลำน้ำ มีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่นำไปต่อยอดและพัฒนาสร้างรายได้ ทรัพยากรท่องเที่ยวที่สำคัญได้แก่

ประเพณีตักบาตรกลางน้ำ

ประเพณีตักบาตรกลางน้ำ มีการสืบทอดต่อกันมากกว่า 100 ปี โดยถือเอาวันแรม 12 เดือน 12 ของทุกปี เป็นงานบุญใหญ่ที่จัดขึ้นในช่วงหลังวันออกพรรษาของทุกปี มีการอันเชิญพระพุทธรูปมาประดิษฐานในมณฑลพิธีแล้วนำพระปฏิมากรรมที่ศักดิ์สิทธิ์ (เรือพระ) ล่องไปตามลำน้ำเพื่อให้ประชาชนได้กราบนมัสการและร่วมอนุโมทนาส่วนบุญ มีบรรดาพ่อเพลง แม่เพลงพื้นบ้านโบราณนำหน้าขบวนพิธีชักพระ ในวันรุ่งขึ้นก็จะนิมนต์พระมารับบิณฑบาตรพร้อมกัน บริเวณแม่น้ำหน้าวัดป่าพฤกษ์ มีกิจกรรมละเล่นเพลงเรือ เช่น เพลงเรือ เพลงฉ่อย เพลงอีแซว เพลงเกี่ยวข้าว นับเป็นประเพณีทางศาสนาทางน้ำสำคัญของชุมชนลุ่มน้ำภาคกลาง

ภาพที่ 4-4 ประเพณี ตักบาตรกลางน้ำชุมชนบ้านแหลม อำเภอบางปลาม้า

ที่มา : <https://tiewpakklang.com/post/3174>

ประเพณีชักพระเล่นเพลง

ในอดีตชาวชุมชนตำบลบ้านแหลม อำเภอบางปลาม้า มีการทำบุญตักบาตรที่วัดในเขตหมู่บ้านทุก ๆ วันธรรมสวนะ (วันพระ) เป็นประจำ จนถึงฤดูเก็บเกี่ยวข้าวประมาณเดือนพฤศจิกายน ประชาชนจะหยุดทำบุญ เพราะจะต้องย้ายออกไปอยู่ที่โรงนา เพื่อการเก็บเกี่ยวธัญญาหารเป็นเวลา 2 เดือน แต่ด้วยแรงศรัทธาแม้ไม่ได้มาทำบุญตักบาตรที่วัดในวันพระ หรือตักบาตรในตอนเช้าเหมือนเช่นเคยปฏิบัติ เพราะต้องไปนอนอยู่ที่โรงนา จึงคิดกันว่าควรจะทำบุญตักบาตรครั้งยิ่งใหญ่ โดยประชาชนสัมพันธ์สื่อสารบอกกันให้มารวมทำบุญตักบาตร ข้าวสารอาหารแห้ง เพื่อถวายพระจะได้เก็บเกี่ยวไว้ในขณะที่พวกตนไม่อยู่บ้านเป็นเวลานาน 2 เดือน การจัดกิจกรรมดังกล่าวเป็นการส่งเสริมวัฒนธรรมว่าด้วยความพร้อมเพรียงสามัคคีโดยการยึดถือปฏิบัติสืบทอดต่อกันมายาวนานถึง 80 ปี การจัดงานดังกล่าวอยู่ระหว่างวันเสาร์ - อาทิตย์ที่ 3 ของเดือนพฤศจิกายน ของทุกปี ซึ่งเป็นฤดูน้ำหลากที่ยังทรงอยู่ในการสัญจรคมนาคมทางน้ำ โดยสะดวก เริ่มต้นขบวนที่บริเวณหน้าวัดป่าพฤกษ์ สิ้นสุดที่บริเวณตลาดคองวัง ตำบลบ้านแหลม อำเภอบางปลาม้า นับเป็นประเพณีทางศาสนาทางน้ำสำคัญของชุมชนลุ่มน้ำภาคกลาง

ภาพที่ 4-5 ประเพณีชักพระเล่นเพลง ชุมชนบ้านแหลม อำเภอบางปลาม้า

ที่มา : <https://www.naewna.com/loc/v/378042>

ประเพณีงานแข่งขันเรือยาวชิงถ้วยพระราชทานฯ

ประเพณีงานแข่งขันเรือยาวชิงถ้วยพระราชทานฯ เป็นประเพณีเก่าแก่ที่มีการสืบทอดแต่โบราณกาลนานกว่า 100 ปี อำเภอบางปลาม้าเป็นเมืองน้ำ ชาวบางปลาม้า จึงมีความผูกพันกับเรือมาโดยตลอด จึงได้คิดสร้างเรือยาวขึ้น เพื่อแข่งขันเป็นเกมส์กีฬา ก่อให้เกิดความรักความสามัคคีในหมู่คณะ ทั้งเป็นที่สนุกสนานพักผ่อนหย่อนใจในยามว่าง ซึ่งการแข่งขันเรือยาวจะจัดให้มีขึ้นในเทศกาลออกพรรษามีการทำบุญทอดกฐินประมาณเดือน 12 เป็นฤดูน้ำหลาก โดยการแข่งขันเรือยาวจะจัดให้มีขึ้น เป็นประจำทุกปี บริเวณลำน้ำท่าจีน หน้าวัดสวนหงส์ ตำบลบางปลาม้า อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีการแข่งขันเรือยาวของอำเภอบางปลาม้าให้คงอยู่สืบไป และเป็นการส่งเสริมกิจการท่องเที่ยวในอำเภอบางปลาม้าของจังหวัดสุพรรณบุรีให้เป็นที่รู้จัก สำหรับการแข่งขันเรือยาวประเภท 55 ฝีพาย และประเภท 30 ฝีพาย มีหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว และประชาชนในท้องถิ่นให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

ภาพที่ 4-6 ประเพณีงานแข่งขันเรือยาวชิงถ้วยพระราชทานฯ อำเภอบางปลาม้า

ที่มา : <http://www.suphan.biz/baansurnpandinmaenews01.htm>

แหล่งโบราณ/ประวัติศาสตร์

อำเภอบางปลาม้าถือเป็นแหล่งโบราณ/ประวัติศาสตร์ประเภทจิตรกรรมฝาผนังที่สำคัญของยุครัตนโกสินทร์ตอนต้นที่มีเหลืออยู่เพียงน้อยแห่ง แต่ก็อาจแสดงวิถีชีวิตของคนในยุคสมัยนั้นได้ชัดเจน มีความสวยงาม มีคุณค่าแก่การอนุรักษ์ โดยที่สำคัญคือ จิตรกรรมฝาผนังในวัดสังฆสิตาราม ตั้งอยู่ในตำบลบ้านแหลม อำเภอบางปลาม้า เขียนไว้ 3 แห่ง คือ อุโบสถ ฝีมือช่างพื้นบ้าน เป็นเรื่องราวพุทธประวัติ เทพชุมนุม พระมาลัย ทศชาติชาดก ฎีกาพาหุง วิหาร ฝีมือช่างพื้นบ้าน เป็นเรื่องราวอดีตพุทธประวัติยมโลก พระ ฝ่ายอริญาสี่ สมุดข่อย ฝีมือช่างหลวง เป็นเรื่องพระมาลัย นอกจากนี้ยังพบว่ามจิตรกรรมฝาผนังที่ในยุครัตนโกสินทร์ตอนต้นในวัดอื่น ๆ ที่ได้ขึ้นทะเบียนเป็นมรดกวัฒนธรรมของจังหวัดในพื้นที่อำเภอบางปลาม้า ได้แก่

ตารางที่ 4-4 แหล่งโบราณคดีประเภทจิตรกรรมฝาผนังในพื้นที่อำเภอบางปลาม้า

วัด	รายละเอียด
วัดน้อย	เป็นจิตรกรรมในมณฑป เขียนด้วยสีฝุ่นผสมกาว ไม่มีร่องพื้น เมื่อปี พ.ศ. 2450 ฝีมือช่างพื้นบ้าน เรื่องพระพุทธประวัติ เทพชุมนุม และพระมาลัย
วัดสังฆสิตาราม	เขียนไว้ 3 แห่ง คือ อุโบสถ ฝีมือช่างพื้นบ้าน เป็นเรื่องราวพุทธประวัติ เทพชุมนุม พระมาลัย ทศชาติชาดก ฎีกาพาหุง วิหาร ฝีมือช่างพื้นบ้าน เป็นเรื่องราวอดีตพุทธประวัติยมโลก พระ ฝ่ายอริญาสี่ สมุดข่อย ฝีมือช่างหลวง เป็นเรื่องพระมาลัย
วัดชีปะขาว	เป็นจิตรกรรมที่คอสอง ศาลาการเปรียญ เขียนด้วยสีฝุ่นบนไม้มีร่องพื้น เมื่อปี พ.ศ.2477 ฝีมือช่างพื้นบ้านที่คอสอง ฝีมือช่างหลวงที่ชายคา ที่คอสอง เป็นภาพฎีกาพาหุง ที่ชายคาเป็นภาพพระพุทธประวัติ ที่เพดานเป็นตำราทายโชคชาตา และเทวดา
วัดแก้วตะเคียนทอง	เป็นจิตรกรรมบนคอสอง ศาลาการเปรียญ เขียนด้วยสีฝุ่นบนไม้ เรื่องพระมาลัย และจิตรกรรมที่หอสวดมนต์บนคอสอง เขียนบนไม้ ฝีมือช่างพื้นบ้านเรื่องพระพุทธประวัติ
วัดรอเจริญ	เป็นจิตรกรรมบนคอสองศาลาการเปรียญ เขียนด้วยสีฝุ่นบนไม้มีร่องพื้น ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า ฯ เรื่องพระพุทธประวัติ

ประวัติศาสตร์และเส้นทางการเสด็จประพาสต้นในจังหวัดสุพรรณบุรี

การเสด็จประพาสต้น ครั้งที่ 1 ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในปี พ.ศ. 2447 (ร.ศ.123) เพื่อทรงพักผ่อนพระราชอิริยาบถตามคำแนะนำของหมอลวง โดยใช้พลับพลาฟ่งเรือไฟ เป็นการเสด็จประพาสอย่างเรียบง่าย มีจัด “กระบวนประพาสต้น” คือ ทรงมามาตงสี่แจว มีเรือประทุน 4 แจวเป็นเรือเครื่องคร้ว ฟ่งเรือไฟเล็กไปเพียง 2 ลำ เสด็จผ่านที่บางปลาหมอ ในวันที่ 4-5 สิงหาคม 2447 มีพระบรมวงศานุวงศ์และเจ้านายชั้นผู้ใหญ่ตามเสด็จหลายพระองค์ เส้นทางและสถานที่สำคัญในการเสด็จประพาสต้นครั้งนี้ผ่านพื้นที่ 11 จังหวัด เสด็จสู่กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2447

ภาพที่ 4-9 เส้นทางเรือเสด็จประพาสต้นในจังหวัดสุพรรณบุรี
ที่มา : <http://www.suphan.biz/baansurnpandinmaenews01.htm>

4.4 ความเป็นมากลุ่มท่องเที่ยวชุมชนตำบลบ้านแหลม

กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนตำบลบ้านแหลม เป็นการรวมตัวกันของชาวชุมชนตำบลบ้านแหลม ทั้ง 5 หมู่บ้าน ในรูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนโดยชุมชน โดยจัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยววิถีชุมชน ตำบลบ้านแหลม ที่ได้รับมาตรฐานชุมชนโฮมสเตย์มาตรฐานอาเซียนของกรมการท่องเที่ยวและเป็นชุมชนพื้นที่ท่องเที่ยวพิเศษตามพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ ตาม พรบ. 2556 หนึ่งใน 26 ชุมชนจากทั่วประเทศและเป็นหนึ่งเดียวในประเทศไทยที่จดทะเบียนเป็นธุรกิจนำเที่ยว เลขที่ใบอนุญาตนำเที่ยว 13/02285 จึงได้รับรางวัลมากมาย ซึ่งในการจัดการการท่องเที่ยวชาวชุมชนยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ภายใต้การบริหารจัดการแบบเกื้อกูลกันและกันเพื่อสร้างความเข้มแข็งโดยใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืน

แหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง :

- ตลาดร้อยปีเก้าห้อง / ตลาดวัฒนธรรมบางแม่หม้าย / สะพานโค้งสองพี่น้อง / วัดไผ่โรงวัว / นาเฮียใช้ / พิพิธภัณฑ์มังกร / วัดป่าเลไลยก์

มาตรฐาน/รางวัลที่ได้รับ

1. ชุมชนเขตพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวในท้องถิ่นตาม พรบ. ธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์
2. ชุมชนได้รับการรับรองเป็นชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวโดยชุมชนมาตรฐานอาเซียน
3. เป็นชุมชนที่มีโฮมสเตย์มาตรฐานอาเซียนคือ ไม้ตาฟุดโฮมสเตย์
4. ชุมชนเป็นโฮมสเตย์มาตรฐานไทย
5. ได้รับรางวัลอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย (กินรี) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท)
6. ชุมชนต้นแบบโครงการ Thailand Village 4.0 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท)
7. ชนะเลิศอันดับหนึ่งในโครงการ Thailand Village Academy กระทรวงวัฒนธรรม
8. มีเรือรับจ้างนำเที่ยวมาตรฐานการท่องเที่ยวไทย 6 ปีซ้อน
9. ชุมชนหมู่บ้าน CIV ของกระทรวงอุตสาหกรรม
10. เป็นชุมชน OTOP นวัตกรรม วิถี ของกระทรวงมหาดไทย (พช)
11. เป็นชุมชนสุดยอด SME หนึ่งเดียวในจังหวัดสุพรรณบุรี

4.5 เส้นทาง/กิจกรรมท่องเที่ยวของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนบ้านแหลม

ล่องเรือตามรอยเสด็จประพาสต้น

ล่องเรือตามรอยเสด็จประพาสต้น ร.5 ย้อนรอยกวีเอกของโลกสุนทรภู่ ในตำนานนิราศสุพรรณมีผู้สื่อความหมายบรรยายตลอดล่องเรือที่ได้รับมอบหมายจากกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนตำบลบ้านแหลมพานักท่องเที่ยวแวะไหว้พระวัดที่ ร.5 ทรงแวะตอนเสด็จประพาสต้น ร.ศ.123 ล่องเรือชมสถานที่ที่สุนทรภู่ได้กล่าวไว้ในนิราศสุพรรณ เมื่อ ร.ศ.50 หรือเมื่อ พ.ศ. 2347 ตามรอยเสด็จประพาสต้นรัชกาลที่ 5 อย่างเช่น วัดตะค่า เยี่ยมชมวิหารที่รัชกาลที่ 5 ทรงสมทบเงินบริจาค 80 บาท ในสมัย ร.ศ. 127 ชมบาตร ปันโต เรือพระราชทาน และวัดป่าพฤกษ์ ซึ่งชาวบ้านเล่าว่ารัชกาลที่ 5 ทรงแวะทอดกฐินครั้งเสด็จประพาสต้นครั้งแรก

ภาพที่ 4-10 เส้นทางล่องเรือตามรอยเสด็จประพาสต้น

ที่มา : <https://www.edtguide.com/travel/>

เส้นทางล่องเรือไหว้พระ 9 วัด

ตลอดลำน้ำสุพรรณบุรีโดยเฉพาะในเขตอำเภอบางปลาม้า เรียงรายไปด้วยวัดเก่าแก่ที่มีความสำคัญและมีประวัติยาวนาน จึงเป็นสถานที่ที่น่าสนใจสำหรับชาวพุทธที่ต้องการทำบุญไหว้พระเพื่อเป็นสิริมงคลกับตน กิจกรรมล่องเรือไหว้พระ 9 วัด เส้นทางอำเภอบางปลาม้า ประกอบด้วย วัดน้อย สักการะหลวงพ่อเนียม วัดบ้านสูตร สักการะพระประธานไม้สัก วัดลานคำ สักการะรอยพระพุทธบาทจำลองไม้ตะเคียนทอง วัดสวนหงษ์ สักการะหลวงพ่อบลัม วัดบางยี่หน สักการะหลวงพ่อกวางและพระนอน วัดตะค่า สักการะหลวงพ่อดาบงป่าเลยโลกจำลองเยี่ยมชมวิหารที่ ร.5 สมทบเงินบริจาคไว้ วัดเจ้าขาว สักการะหลวงพ่อมัน เจ้าแม่กวนอิมที่สูงที่สุดในจังหวัดสุพรรณบุรี ชมวิหารไม้อายุมากกว่า 300 ปี วัดป่าพฤกษ์ สักการะหลวงพ่อดีสง พระในตำนานพม่า วัดที่ ร.5 ทรงทอดกฐินในครั้งเสด็จประพาสต้นครั้งแรก ชมเรือมาตังค์จำลองวัดศุขเกษม ชื่อวัดที่เป็นมงคลแก่ชีวิตหมายถึงชีวิตสุขเกษมเปรมปรีดีตลอดไปสักการะหลวงพ่อดีสงใหญ่ พระประธานในอุโบสถที่ใหญ่ที่สุดในลุ่มแม่น้ำสุพรรณบุรี

ภาพที่ 4-11 เส้นทางไหว้พระ 9 วัด

ที่มา : <http://www.suphan.biz/baansurnpandinmaenews01.htm>

เส้นทางย้อนรอยตำนานนิราศสุพรรณและประวัติศาสตร์พื้นบ้านตำนานบางปลาหมอ

ชุมชนโบราณสมัยปลายกรุงศรีอยุธยา ปลูกบ้านทรงไทยเรียงรายขนานกัน แม่น้ำสุพรรณบุรี ตลอดระยะทางประมาณ 7 กม. ซึ่งในอดีตมีความสำคัญเป็นเส้นทางที่พ้องในสมัยโบราณ จนเรียกขานกันว่าบางพม่า และต่อมากลายเป็นบางปลาหมอ ทำให้สถานที่เรื่องในตำนานให้ได้พูดต่อ ๆ กันมา ส่วนตำนานนิราศสุพรรณนั้นพบว่า เมื่อ พ.ศ. 2374 กวีของโลกสุนทรภู่ ได้นำเรื่องราววิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนชุมชนบ้านแหลม มาเขียนเป็นโคลงสุภาพ ดังปรากฏในนิราศสุพรรณ ซึ่งปัจจุบันเรายังคงเห็นวิถีชีวิตเดิมอยู่ อีกประวัติศาสตร์ที่สำคัญคือชุมชนตำบลบ้านแหลม ยังเป็นเส้นทางเสด็จประพาสต้นครั้งแรก รัชกาลที่ 5 เมื่อ พ.ศ. 2447

ภาพที่ 4-12 เส้นทางย้อนรอยตำนานนิราศสุพรรณบุรี

ที่มา : <http://www.suphan.biz/baansurnpandinmaenews01.htm>

เส้นทางเรียนรู้วิถีภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้ได้แก่ การดำน้ำพริกเผาโบราณ การทำขนมไทยโบราณ การทำธูปหอมสมุนไพรหลากหลายสีประจำวันเกิด ซึ่งแต่ละฐานจะมีชาวบ้านคอยให้ความรู้และเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ลงมือทำเองด้วย ส่วนกิจกรรมเรียนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจะเป็นการเข้าเยี่ยมชมนาเฮี้ยใช้ ที่สร้างขึ้นจากความจงรักภักดีและสำนึกในคุณงามความดีของในหลวงพระมหากษัตริย์ที่ทรงงานอย่างหนักเพื่อประชาชนคนไทย ก่อตั้งโดย คุณนิทัศน์ เจริญ ธรรมรักษาที่มีอาชีพเกี่ยวข้องกับชาวนาและข้าว ใช้ชีวิตภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีจุดประสงค์หลักเพื่อผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีให้เพียงพอต่อความต้องการของเกษตรกร พร้อมเล็งเห็นความสำคัญของการให้ความรู้และการทำอย่างถูกวิธี ซึ่งจะมีประโยชน์แก่ส่วนรวมและสมาชิกของสมาคมที่กระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาค ให้บุคคลทั่วไปที่เห็นความสำคัญของข้าวและชาวนา อีกทั้งยังเป็นสถานที่ศึกษาเรียนรู้ และแหล่งท่องเที่ยว ให้ผู้สนใจได้เข้าชม ซึ่งแต่ละโซนจะมีเจ้าหน้าที่ผู้เชี่ยวชาญคอยให้คำแนะนำและความรู้ เกี่ยวกับโซนต่าง ๆ อีกด้วย

ภาพที่ 4-13 เส้นทางเรียนรู้วิถีภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ที่มา : <http://www.suphan.biz/baansurnpandinmaenews01.htm>

โปรแกรมการท่องเที่ยวหลักของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนตำบลบ้านแหลม

เนื่องด้วยเป็นชุมชนเก่าแกริมน้ำสุพรรณบุรี ตลอดสองฝั่งเรียงรายไปด้วยวัดวาอาราม บ้านทรงไทยโบราณ ผู้คนมีรูปแบบวิถีชีวิตแบบสัมพันธ์กับสายน้ำที่กลายเป็นส่วนหนึ่งในกดำเนินชีวิตและแสดงออกในรูปแบบวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี ภูมิปัญญา ศิลปะการเล โดยเฉพาะวิถีชีวิตของชุมชนริมแม่น้ำ ที่ผูกพันกับสายน้ำและเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา มาโดยตลอด เปรียบเสมือนเดียวกับชุมชนบ้านแหลม นอกจากนี้ยังมีประวัติศาสตร์ตามเส้นทางทัพม รามัญ มีประเพณีทางน้ำที่โดดเด่น จึงมีโปรแกรมท่องเที่ยวที่น่าสนใจรองรับนักท่องเที่ยวและผู้มาเยือนได้อย่างน่าสนใจ

โปรแกรมวันเดียว

08.30 น.	เดินทางถึงชุมชน ต้อนรับทุกท่านด้วยพวงมาลัยผักสวนครัว หรือดอกกุหลาบ ผักตบชวา
09.00 น.	แนะนำประวัติความเป็นมาของชุมชน และการบริหารจัดการกลุ่มในรูปแบบก ท่องเที่ยวโดยชุมชน
09.30 น.	ร่วมกิจกรรมทำขนมสายบัว หรือขนมไทยโบราณประจำท้องถิ่น
10.30 น.	ร่วมกิจกรรมตักน้ำพริกเผาโบราณทรงเครื่อง
11.30 น.	ร่วมกิจกรรมจักสานไม้ไผ่หวาย หรือจักสานผักตบชวา เพื่อทำเป็นของที่ระลึก
12.00 น.	ล่องเรือรับประทานอาหารกลางวัน ตามรอยเสด็จประพาสต้นครั้งแ พระพุทธเจ้าหลวง ย้อนรอยนิราศสุพรรณ สุนทรภู่ ชมวิถีชุมชนริมแม่น้ำสุพรณ ชมบ้านเรือนไทยโบราณสมัยรัชกาลที่ 5 บ้านไผ่ตาพูดโฮสเต็ย บ้านเรือนแพริมน้ำ
13.00 น.	ล่องเรือแคววัดป่าพฤกษ์ วัดในตำนานทัพพม่าอังวะ บูชารอยพระพุทธบาทจำลอง สักการะหลวงพ่อบึงแสตง ตีระฆัง 88 ใบ ไหว้พระประจำวันเกิด ชมพิพิธภัณฑ์ของ สมัยโบราณปลายกรุงศรีอยุธยา เช่น สมุดข่อย เรือมาศเก๋งประทุนจำลอง
14.00 น.	แควบ้านขนมไทยโบราณ (ส่งวัง) ซ้อป ชิม แซร์ ขนมไทยโบราณสูตรชาววิ ที่มีขนมไทยให้ชิมหลากหลายชนิด
15.30 น.	ชมไร่สวนผสมที่ยึดหลักแนวเศรษฐกิจพอเพียง ไร่รมณฑาทิพย์
17.00 น.	จบกิจกรรม

โปรแกรม 3 วัน 2 คืน

วันแรก: กรุงเทพฯ – ชุมชนตำบลบ้านแหลม	
10.00 น.	ชุมชนกล่าวและร้องเพลงต้อนรับ แนะนำประวัติความเป็นมาของชุมชน
12.00 น.	ล่องเรือรับประทานอาหารกลางวัน
13.00 น.	ศึกษากิจกรรมการเรียนรู้ ณ ชุมชนตำบลบ้านแหลม - ตามรอยเสด็จประพาสต้นครั้งแรก พระพุทธเจ้าหลวง - ย้อนรอยนิราศสุพรรณ สุนทรภู่ - ชมวิถีชุมชนริมแม่น้ำ - ชมบ้านเรือนไทยโบราณสมัยรัชกาลที่ 5 - บ้านเรือนแพริมน้ำ - ล่องเรือแคววัดป่าพฤกษ์ วัดในตำนานทัพพม่าอังวะ บูชารอยพระพุทธบาทจำลอง สักการะหลวงพ่อบึงแสตง ตีระฆัง 88 ใบ ไหว้พระประจำวันเกิด - ชมพิพิธภัณฑ์ของใช้สมัยโบราณ เช่น สมุดข่อย เรือมาศเก๋งประทุนจำลอง
เย็น	รับประทานอาหารเย็น พักผ่อนตามอัธยาศัย
วันที่สอง: ชุมชนตำบลบ้านแหลม	
เช้า	รับประทานอาหารเช้า สนุกกับกิจกรรม ณ ชุมชนตำบลบ้านแหลม เรียนรู้วิถีทำไข่ตาพูด การจักสานผักตบชวา
เที่ยง	รับประทานอาหารกลางวัน
บ่าย	สนุกกับกิจกรรม ณ ชุมชนตำบลบ้านแหลม เรียนรู้การทำน้ำพริกเผาโบราณ การทำต้มโคล้งปลาแม่น้ำ ชมไร่รมณฑาทิพย์ ไร่สวนผสมที่ยึดหลักแนวเศรษฐกิจพอเพียง
เย็น	รับประทานอาหารเย็น พักผ่อนตามอัธยาศัย
วันที่สาม: ชุมชนตำบลบ้านแหลม – ศูนย์เรียนรู้วิถีชีวิตและจิตวิญญาณชาวนาไทย – กรุงเทพฯ	
เช้า	รับประทานอาหารเช้า เรียนรู้ศูนย์เรียนรู้วิถีชีวิตและจิตวิญญาณชาวนาไทย (นาเฮียใช้)
เที่ยง	รับประทานอาหารกลางวัน
บ่าย	ตลาดน้ำสะพานโค้ง – เดินทางกลับกรุงเทพฯ

บทที่ 5

บทสังเคราะห์องค์ความรู้การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวชุมชนลุ่มแม่น้ำสุพรรณบุรี

จากบทเรียนความสำเร็จการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนตำบลบ้านแห อำเภอบางปลาม้า ที่นำเสนอคุณค่ามรดกวัฒนธรรม เรื่องราวและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ตลอดจนวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น ในรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชน สร้างสรรค์จนกลายเป็นต้นแบบความสำเร็จที่น่าสนใจ สามารถถอดบทเรียนความสำเร็จได้ดังนี้

5.1 องค์ความรู้ด้านมรดกวัฒนธรรมชุมชนลุ่มน้ำสุพรรณบุรี

มรดกวัฒนธรรมเป็นสิ่งสะท้อนถึงคุณค่าวิถีชีวิตที่คนในชุมชนที่ได้พัฒนาและรังสรรค์ขึ้น เพื่อกำหนดดำเนินชีวิตแสดงออกในรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย ทั้งรูปแบบวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี ภูมิปัญญา ศิลปะการแสดง โดยเฉพาะวิถีชีวิตของชุมชนริมแม่น้ำที่ผูกพันกับสายน้ำ เลื่อมใสศรัทธาพระพุทธศาสนาของชาวชุมชนบ้านแหที่มีวิถีชีวิตริมแม่น้ำ ความผูกพันกับสายน้ำมาอย่างยาวนาน ลำน้ำสุพรรณบุรีจึงมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนในแง่มุมต่าง ๆ อาทิ ขนบธรรมเนียมประเพณี ภูมิปัญญา ศิลปะการแสดง กลายเป็นต้นแบบที่นำไปต่อยอดและพัฒนาเป็นการสร้างอาชีพและรายได้แก่คนในชุมชนได้

ตารางที่ 5-1 มรดกภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชนตำบลบ้านแห อำเภอบางปลาม้า

ภูมิปัญญาท้องถิ่น	ตัวอย่าง
ภูมิปัญญาอาหารพื้นถิ่น	น้ำพริกเผาโบราณ / ต้มโคล้งปลาม้า / แกงส้มผักตบ / แกงปลาช่อน
ภูมิปัญญาขนมไทยโบราณ	ขนมเจ้าบ้านเจ้าเรือน ขนมผักตบ / ขนมผักตบเต่า / ขนมหม้อไม่จรกลางสร / นารีจำศีล / สายน้อยลอยน้ำ
ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรม	การจักสานผักตบชวา / การทำไม้กวาดทางมะพร้าว / การทำดอกไม้จันทร์ / การทำพวงมโหตร / การถักเชือกไหมญี่ปุ่น
ภูมิปัญญาการเล่นโบราณ	การนวดแผนไทยโบราณ / การทำลูกประคบสมุนไพร / การทำเตยหอม / การทำรูปหอมสมุนไพรหลากสีประจำวันเกิด เป็นต้น
ภูมิปัญญาการเล่นโบราณ	เพลงเรือ / เพลงเกี่ยวข้าว / ผีอีจู้

5.2 องค์ความรู้การบริหารและการจัดการแหล่งท่องเที่ยวชุมชนบ้านแห

- องค์ความรู้กลไกการบริหารและการจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชน

สำหรับแนวทางการการบริหารและการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนบ้านแหถือเป็นตัวอย่างการจัดการต้นทุนชุมชนแบบมีส่วนร่วม โดยอาศัยกลไกการบริหารและการจัดการรูปแบบกลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยววิถีชุมชน ตำบลบ้านแห ตามพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2556 ถือเป็นชุมชนพื้นที่ท่องเที่ยวพิเศษ โดยกลไกการบริหารและการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน มีดังนี้

1. เน้นสร้างการมีส่วนร่วม โดยเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการดูแลและจัดการทุนทางวัฒนธรรมและการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยเป็นสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยววิถีชุมชน ตำบลบ้านแห เพื่อใช้เป็นกลไกและช่องทางความร่วมมือ การอนุรักษ์ และการบริหารจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวเพื่อนำไปสู่การสร้างรายได้ อีกทั้งยังเป็นการสร้างเครือข่ายภายในและเชื่อมโยงเครือข่ายภายนอกชุมชนเพื่อให้เกิดกลไกการบริหารและการจัดการแบบมีส่วนร่วมทั้งระดับการอนุรักษ์ การสร้างสรรค์ และการใช้ประโยชน์เชิงการท่องเที่ยวร่วมกัน
2. เน้นส่งเสริมให้ชุมชนเห็นคุณค่าทรัพยากรท่องเที่ยวและมรดกวัฒนธรรมพื้นถิ่น เพื่อกระตุ้นจิตสำนึกการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนนำคุณค่าและมูลค่าต้นทุนทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชนมาต่อยอดสู่การสร้างงาน รายได้ และอาชีพเพื่อยกระดับจิตสำนึกการอนุรักษ์ ก่อนจะนำไปสู่การพัฒนาเป็นสิ่งดึงดูดใจในการท่องเที่ยว
3. เน้นสร้างความภาคภูมิใจให้สมาชิกในชุมชนต่อรูปแบบวิถีชีวิต วัฒนธรรมและความเป็นอยู่ในวิถีพอเพียงของคนในชุมชนให้เป็นเสน่ห์ต่อสายตานอกโดยเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนได้เรียนรู้ แลกเปลี่ยนระหว่างกันและระหว่างคนในชุมชนกับคนนอกชุมชนเพื่อนำไปสู่การส่งมอบความภูมิใจไปสู่รุ้นผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดการรักษาสืบทอดสิ่งที่ดีงามเหล่านี้ไว้ให้คนรุ่นหลังต่อไป
4. เน้นส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีของคนในชุมชน เปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนได้ช่วยกันดูแลกันและกัน แบ่งปันผลประโยชน์เชิงเศรษฐกิจจากกิจกรรมท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น ช่วยเหลือดูแลกันด้วยการนำต้นทุนของคนแต่ละกลุ่ม แต่ละคนให้นำมาสร้างสรรค์ผ่านกิจกรรมท่องเที่ยวของชุมชน นำไปสู่การสร้างความเข้าใจกันระหว่างกันเพื่อให้เกิดสัมพันธ์ภาพที่ดีของชุมชน
5. เน้นการแบ่งปันผลประโยชน์ให้กับสมาชิกในชุมชนทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยเมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชนจะมีกลไกการจัดการการกระจายรายได้แก่สมาชิกชุมชน

ทั้งในรูปแบบผลประโยชน์ที่เป็นตัวเงินและผลประโยชน์ด้านจิตใจ ความภูมิใจจากการเยี่ยมของคนภายนอกเพื่อให้สมาชิกในชุมชนได้มีส่วนร่วมได้รับรู้ร่วมกัน

6. แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร คือ จัดให้สมาชิกในชุมชนได้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน โดยการประชุมชน วางแผน และประเมินผลร่วมกันเพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจและรู้ความเคลื่อนไหวในเรื่องราวต่าง ๆ ไปในทิศทางเดียวกัน เป็นประโยชน์ในการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวและการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน

- องค์ความรู้กลไกการจัดการทรัพยากรและแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และยั่งยืน

สำหรับความสำเร็จในการจัดการทรัพยากรและแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ (Community Creation Management) ซึ่งหมายถึง การจัดชุมชนให้มีความพร้อมเพื่อรองรับการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยอาศัยต้นทุนที่มีของชุมชนในการจัดการกิจกรรมท่องเที่ยวรองรับผู้มาเยือนของชุมชนเพื่อนำไปสู่ความยั่งยืนของการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน มีประเด็นน่าสนใจดังนี้

1. การจัดการเรื่องราวเชิงสร้างสรรค์ (story creation management) เป็นการนำเรื่องราวเชิงประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมาเป็นหัวข้อในการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวหรือสื่อสารให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ ผ่านสถานที่จริง ผู้คน และร่องรอยในรูปแบบการเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิต โดยมีนักท่องเที่ยวท้องถิ่นที่ได้รับการฝึกฝนในการถ่ายทอด ประกอบด้วย

1.1 ค้นหาเรียบเรียงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่น เพื่อนำมาเป็นข้อมูลสร้างความน่าสนใจให้กับแหล่งท่องเที่ยวร่วมกับเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิตให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาได้เรียนรู้สามารถประยุกต์ใช้ได้ทั้งเรื่องราวกระแสหลักหรือเรื่องราวท้องถิ่น ตลอดจนวรรณกรรมเกี่ยวข้องกับพื้นที่ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น

1.2 การนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลสำคัญทั้งในอดีตและปัจจุบัน ร่วมกับการจัดการการเรียนรู้พื้นที่จริงหรือร่วมปฏิบัติการจริงเพื่อให้เกิดการผูกพันและยึดโยงความรู้สึกประทับใจให้นักท่องเที่ยวเพื่อสร้างแรงดึงดูดใจเพิ่มความสำคัญและความน่าสนใจให้กับแหล่งท่องเที่ยว

1.3 การนำเสนอเรื่องเล่าตำนานท้องถิ่นที่เล่าขานสืบต่อกันมาตามความเชื่อของนักท่องเที่ยวมาเป็นส่วนเสริมในการท่องเที่ยว บรรยายเรื่องราวให้นักท่องเที่ยวได้รับทราบ เพื่อเพิ่มอรรถรสในระหว่างการทำกิจกรรมท่องเที่ยว

1.4 การเสนอเรื่องราวเบื้องหลังของสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ ด้วยการนำเสนอขั้นตอน รูปแบบหรือวิธีการผลิตตามวิถีท้องถิ่น ถ่ายทอดผ่านระบบภูมิปัญญาท้องถิ่นในวิถีสร้างสรรค์ให้เหมาะสม

กลุ่มนักท่องเที่ยวและผู้มาเยือน โดยการพาไปเยี่ยมชมสถานที่ ร่วมเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริงซึ่งจะทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกถึงความสำคัญและเห็นคุณค่าในตัวสินค้า สร้างความเต็มใจในการซื้อสินค้า ด้วยการตัดสินใจซื้อคุณค่ามากกว่าราคา

2. การจัดการกิจกรรมท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ (Activity Creation Management) เป็นการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวที่น่าสนใจให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสสัมผัสประสบการณ์ที่แตกต่างหลากหลาย เพื่อสร้างความดึงดูดและความน่าสนใจในการท่องเที่ยว ดังนี้

2.1 จัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับรูปแบบวิถีชีวิตหรือวิถีวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่น โดยเน้นการนำต้นทุนมรดกวัฒนธรรมที่มีมาต่อยอดเป็นกิจกรรมเพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้กับพื้นที่จริงของพื้นที่เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมเพื่อสร้างความผูกพัน

2.2 จัดกิจกรรมที่สร้างความประทับใจในระหว่างกิจกรรม/เส้นทางท่องเที่ยว โดยเน้นการนำต้นทุนมรดกวัฒนธรรมที่มีมาต่อยอดในรูปแบบกิจกรรมเชิงประสบการณ์เพื่อสร้างความผูกพันให้อยากที่จะกลับมาท่องเที่ยวซ้ำในสถานที่อีก

2.3 จัดกิจกรรมที่สร้างแรงบันดาลใจ ทำให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ต้นทุนมรดกวัฒนธรรมที่มีเพื่อนำไปสู่การสร้างแรงบันดาลใจในการพัฒนาต่อยอดสำหรับการดำเนินชีวิตให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมเพื่อสร้างความดึงดูดและความน่าสนใจในการท่องเที่ยว

2.4 จัดกิจกรรมที่สร้างประสบการณ์ที่แปลกใหม่ให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับประสบการณ์ที่ไม่มีโอกาสได้รับในชีวิตปกติของนักท่องเที่ยวที่ไม่เคยทำมาก่อน โดยเน้นการนำต้นทุนมรดกวัฒนธรรมที่มีมาร่วมออกแบบกิจกรรมเพื่อสร้างความน่าสนใจให้เกิดขึ้นในการท่องเที่ยว

2.5 จัดกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แฝงด้วยสาระประโยชน์ เพื่อให้ นักท่องเที่ยวได้รับทั้งความสนุกสนานเพลิดเพลินและเกิดกระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ได้เห็นและได้สัมผัสในสถานที่จริง

ทั้งนี้ตัวอย่างการจัดการกิจกรรมท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยววิถีชุมชน ตำบลบ้านแหลม ที่นำเสนอคุณค่ามรดกวัฒนธรรม เรื่องราวและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ตลอดจนวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นในรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนสร้างสรรค์ ตามตารางที่ 5-2

วัดมณีวรรณ	เป็นจิตรกรรมบนคอสอง หอสวดมนต์ เขียนด้วยสีฝุ่นบนแผ่นไม้ มีร่องพื้นระหว่างปี พ.ศ. 2459-2464 ฝีมือช่างพื้นบ้าน เรื่องพระพุทธประวัติ
วัดลาดหอย	เป็นจิตรกรรมที่ศาลาการเปรียญ เขียนด้วยสีฝุ่น บนไม้มีร่องพื้น เมื่อปี พ.ศ. 2469 ฝีมือช่างพื้นบ้าน เรื่องพระพุทธประวัติ และฎีกาพาหุ

วัดสังฆสิตาราม ตำบลบ้านแหลม อำเภอบางพลาม้า

เดิมเป็นวัดร้าง ชื่อ “วัดโคกข่อย” ต่อมามีการตั้งวัดครั้งที่ 2 โดยตั้งชื่อ “วัดโคกมะนาว” แต่อยู่ได้ไม่นานก็ย้ายมาตั้งอยู่ฝั่งตะวันตก (วัดโคกมะนาวอยู่ฝั่งตะวันออก) ชาวบ้านจึงเรียก “วัดโคกมะพลับ” เพราะมีต้นมะพลับต้นใหญ่ขึ้นอยู่ โดยชาวบ้านจะเอาข้าว กล้วย - กล้วย ไปผูกบนโคกโบสถ์เก่าเวลาน้ำท่วม จนกลายเป็นเรื่องเล่าของชื่อวัด กระทั่งตั้งวัดสังฆสิตาราม พ.ศ. 2428 ปีระกา ซึ่งตรงกับ จ.ศ.1247 ร.ศ.104 ค.ศ.1885 โดยสังฆเขตที่ตั้งวัดมีทั้งหมด 18 ไร่ 2 งาน 60 ตารางวาที่ธรณีสงฆ์ 30 ไร่ โบสถ์หลังแรกพระอธิการเปลี่ยนเป็นผู้นำสร้าง ขอวิสุงคามสีมา วันที่ 5 เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2462 (ขอพร้อมกับวัดศุขเกษม) หมายเหตุ ถือเอาวิสุงคามสีมา วัดศุขเกษมเป็นหลักฐาน เมื่อประกอบพิธี ผูกพัทธสีมาเรียบบร้อยพระอธิการเปลี่ยนก็ลาสิกขาเป็นคฤหัสถ์ โบสถ์หลังที่สองสร้างในสมัยหลวงพ่อครั้น อมโรเป็นเจ้าอาวาส เป็นผู้นำสร้างขอวิสุงคามสีมา วันที่ 29 มกราคม พ.ศ.2490 ทำพิธีผูกพัทธสีมา เดือนเมษายน พ.ศ.2489 ของโบสถ์หลังที่สองโดยประมาณ 68 ปี เจตีย์สร้างสิมมโคกโบสถ์คู่กับโบสถ์หลังแรก มี 4 มุม - องค์กร ปัจจุบันเหลือ 1 องค์กร

ภาพที่ 4-7 วัดสังฆสิตาราม ตำบลบ้านแหลม อำเภอบางพลาม้า
ที่มา : <http://www.suphan.biz/baansurnpandinmaenews01.htm>

ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ชุมชนบ้านแหลม เป็นชุมชนวิถีชีวิตริมน้ำ มีความผูกพันกับสายน้ำมาอย่างยาวนาน ลำน้ำสุพรรณจึงมีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมท้องถิ่นและมีคุณค่าของลำน้ำที่มีต่อวิถีชีวิตและการดำเนินชีวิตในรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย อาทิ ชนบธรรมนิยมประเพณี ภูมิปัญญา ศิลปะการแสดง กลายเป็นต้นทุนที่สามารถนำไปต่อยอดและพัฒนาได้

รูปหลากหลายประจำวันเกิด

ขนมทองพับ

น้ำพริกเผาโบราณ

หัตถกรรมฝีมือจาก

ผักตบชวา

ไข่เค็มสมุนไพรใบเตย

ภาพที่ 4-8 ภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชนบ้านแหลม อำเภอบางพลาม้า
ที่มา : <http://www.suphan.biz/baansurnpandinmaenews01.htm>

ประวัติศาสตร์และเส้นทางการเสด็จประพาสต้นในจังหวัดสุพรรณบุรี

การเสด็จประพาสต้น ครั้งที่ 1 ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในปี พ.ศ. 2447 (ร.ศ.123) เพื่อทรงพักผ่อนพระราชอิริยาบถตามคำแนะนำของหมอลวง โดยใช้พลับพลาฟ่งเรือไฟ เป็นการเสด็จประพาสอย่างเรียบง่าย มีจัด “กระบวนประพาสต้น” คือ ทรงมีเรือประพาส 4 แจวเป็นเรือเครื่องคร้ว ฟ่งเรือไฟเล็กไปเพียง 2 ลำ เสด็จผ่านที่บางปลาหมอ ในวันที่ 4-5 สิงหาคม 2447 มีพระบรมวงศานุวงศ์และเจ้านายชั้นผู้ใหญ่ตามเสด็จหลายพระองค์ เส้นทางและสถานที่สำคัญในการเสด็จประพาสต้นครั้งนี้ผ่านพื้นที่ 11 จังหวัดเสด็จสู่กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2447

ภาพที่ 4-9 เส้นทางเรือเสด็จประพาสต้นในจังหวัดสุพรรณบุรี

ที่มา : <http://www.suphan.biz/baansurnpandinmaenews01.htm>

4.4 ความเป็นมากลุ่มท่องเที่ยวชุมชนตำบลบ้านแหลม

กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนตำบลบ้านแหลม เป็นการรวมตัวกันของชาวมุขชุมชนตำบลบ้านแหลม ทั้ง 5 หมู่บ้าน ในรูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนโดยชุมชน โดยจัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยววิถีชุมชน ตำบลบ้านแหลม ที่ได้รับมาตรฐานชุมชนโฮมสเตย์มาตรฐานอาเซียนของกรมการท่องเที่ยวและเป็นชุมชนพื้นที่ท่องเที่ยวพิเศษตามพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ ตาม พรบ. 2556 หนึ่งใน 26 ชุมชนจากทั่วประเทศและเป็นหนึ่งเดียวในประเทศไทยที่จดทะเบียนเป็นธุรกิจนำเที่ยว เลขที่ใบอนุญาตนำเที่ยว 13/02285 จึงได้รับรางวัลมากมาย ซึ่งในการจัดการการท่องเที่ยวชาวมุขชนยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ภายใต้การบริหารจัดการแบบเกื้อกูลกันและกันเพื่อสร้างความเข้มแข็งโดยใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืน

แหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง :

- ตลาดร้อยปีเก้าห้อง / ตลาดวัฒนธรรมบางแม่หม้าย / สะพานโค้งสองพี่น้อง / วัดไผ่โรงวัว / นาเฮียใช้ / พิพิธภัณฑ์มังกร / วัดป่าเลไลยก์

มาตรฐาน/รางวัลที่ได้รับ

1. ชุมชนเขตพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวในท้องถิ่นตาม พรบ. ธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์
2. ชุมชนได้รับการรับรองเป็นชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวโดยชุมชนมาตรฐานอาเซียน
3. เป็นชุมชนที่มีโฮมสเตย์มาตรฐานอาเซียนคือ ไม้ตาพูดโฮมสเตย์
4. ชุมชนเป็นโฮมสเตย์มาตรฐานไทย
5. ได้รับรางวัลอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย (กินรี) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท)
6. ชุมชนต้นแบบโครงการ Thailand Village 4.0 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท)
7. ชนะเลิศอันดับหนึ่ง ในโครงการ Thailand Village Academy กระทรวงวัฒนธรรม
8. มีเรือรับจ้างนำเที่ยวมาตรฐานการท่องเที่ยวไทย 6 ปีซ้อน
9. ชุมชนหมู่บ้าน CIV ของกระทรวงอุตสาหกรรม
10. เป็นชุมชน OTOP นวัตกรรม วิถีชีวิต ของกระทรวงมหาดไทย (พช)
11. เป็นชุมชนสุดยอด SME หนึ่งเดียวในจังหวัดสุพรรณบุรี

4.5 เส้นทาง/กิจกรรมท่องเที่ยวของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนบ้านแหลม

ล่องเรือตามรอยเสด็จประพาสต้น

ล่องเรือตามรอยเสด็จประพาสต้น ร.5 ย้อนรอยกวีเอกของโลกสุนทรภู่ ในตำนานนิราศสุพรรณมีผู้สื่อความหมายบรรยายตลอดล่องเรือที่ได้รับมอบหมายจากกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนตำบลบ้านแหลมพานักท่องเที่ยวแวะไหว้พระวัดที่ ร.5 ทรงแวะตอนเสด็จประพาสต้น ร.ศ.123 ล่องเรือชมสถานที่ที่สุนทรภู่ได้กล่าวไว้ในนิราศสุพรรณ เมื่อ ร.ศ.50 หรือเมื่อ พ.ศ. 2347 ตามรอยเสด็จประพาสต้นรัชกาลที่ 5 อย่างเช่น วัดตะค่า เยี่ยมชมวิหารที่รัชกาลที่ 5 ทรงสมทบเงินบริจาค 80 บาท ในสมัย ร.ศ. 127 ชมบาตร ปันโต เรือพระราชทาน และวัดป่าพฤกษ์ ซึ่งชาวบ้านเล่ารัชกาลที่ 5 ทรงแวะทอดกฐินครั้งเสด็จประพาสต้นครั้งแรก

ภาพที่ 4-10 เส้นทางล่องเรือตามรอยเสด็จประพาสต้น

ที่มา : <https://www.edtguide.com/travel/>

เส้นทางล่องเรือไหว้พระ 9 วัด

ตลอดลำน้ำสุพรรณบุรีโดยเฉพาะในเขตอำเภอบางปลาม้า เรียงรายไปด้วยวัดเก่าแก่ที่มีความสำคัญและมีประวัติยาวนาน จึงเป็นสถานที่ที่น่าสนใจสำหรับชาวพุทธที่ต้องการทำบุญไหว้พระเพื่อเป็นสิริมงคลกับตน กิจกรรมล่องเรือไหว้พระ 9 วัด เส้นทางอำเภอบางปลาม้า ประกอบด้วย วัดน้อย สักการะหลวงพ่อเนียม วัดบ้านสูตร สักการะพระประธานไม้สัก วัดลานคำ สักการะรอยพระพุทธบาทจำลองไม้ตะเคียนทอง วัดสวนหงษ์ สักการะหลวงพ่อบลัม วัดบางยี่หน สักการะหลวงพ่อกวางและพระนอน วัดตะค่า สักการะหลวงพ่อดาบงป่าเลยโลกจำลองเยี่ยมชมวิหารที่ ร.5 สมทบเงินบริจาคไว้ วัดเจ้าขาว สักการะหลวงพ่อมัน เจ้าแม่กวนอิมที่สูงที่สุดในจังหวัดสุพรรณบุรี ชมวิหารไม้อายุมากกว่า 300 ปี วัดป่าพฤกษ์ สักการะหลวงพ่อดีสง พระในตำนานพม่า วัดที่ ร.5 ทรงทอดกฐินในครั้งเสด็จประพาสต้นครั้งแรก ชมเรือมาตังค์จำลองวัดศุขเกษม ชื่อวัดที่เป็นมงคลแก่ชีวิตหมายถึงชีวิตสุขเกษมเปรมปรีดีตลอดไปสักการะหลวงพ่อดีสงใหญ่ พระประธานในอุโบสถที่ใหญ่ที่สุดในลุ่มแม่น้ำสุพรรณบุรี

ภาพที่ 4-11 เส้นทางไหว้พระ 9 วัด

ที่มา : <http://www.suphan.biz/baansurnpandinmaenews01.htm>

เส้นทางย้อนรอยตำนานนิราศสุพรรณและประวัติศาสตร์พื้นบ้านตำนานบางปลาหมอ

ชุมชนโบราณสมัยปลายกรุงศรีอยุธยา ปลูกบ้านทรงไทยเรียงรายขนานกัน แม่น้ำสุพรรณบุรี ตลอดระยะทางประมาณ 7 กม. ซึ่งในอดีตมีความสำคัญเป็นเส้นทางที่พ้องในสมัยโบราณ จนเรียกขานกันว่าบางพม่า และต่อมากลายเป็นบางปลาหมอ ทำให้สถานที่เรื่องในตำนานให้ได้พูดต่อ ๆ กันมา ส่วนตำนานนิราศสุพรรณนั้นพบว่า เมื่อ พ.ศ. 2374 กวีของโลกสุนทรภู่ ได้นำเรื่องราววิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนชุมชนบ้านแหลม มาเขียนเป็นโคลงสุภาพ ดังปรากฏในนิราศสุพรรณ ซึ่งปัจจุบันเรายังคงเห็นวิถีชีวิตเดิมอยู่ อีกประวัติศาสตร์ที่สำคัญคือชุมชนตำบลบ้านแหลม ยังเป็นเส้นทางเสด็จประพาสต้นครั้งแรก รัชกาลที่ 5 เมื่อ พ.ศ. 2447

ภาพที่ 4-12 เส้นทางย้อนรอยตำนานนิราศสุพรรณบุรี

ที่มา : <http://www.suphan.biz/baansurnpandinmaenews01.htm>

เส้นทางเรียนรู้วิถีภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้ได้แก่ การดำน้ำพริกเผาโบราณ การทำขนมไทยโบราณ การทำธูปหอมสมุนไพรหลากหลายสีประจำวันเกิด ซึ่งแต่ละฐานจะมีชาวบ้านคอยให้ความรู้และเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ลงมือทำเองด้วย ส่วนกิจกรรมเรียนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจะเป็นการเข้าเยี่ยมชมนาเฮี้ยใช้ ที่สร้างขึ้นจากความจงรักภักดีและสำนึกในคุณงามความดีของในหลวงพระมหากษัตริย์ที่ทรงงานอย่างหนักเพื่อประชาชนคนไทย ก่อตั้งโดย คุณนิทัศน์ เจริญ ธรรมรักษาที่มีอาชีพเกี่ยวข้องกับชาวนาและข้าว ใช้ชีวิตภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีจุดประสงค์หลักเพื่อผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคุณภาพดีให้เพียงพอต่อความต้องการของเกษตรกร พร้อมเล็งเห็นความสำคัญของการให้ความรู้และการทำอย่างถูกวิธี ซึ่งจะมีประโยชน์แก่ส่วนรวมและสมาชิกของสมาคมที่กระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาค ให้บุคคลทั่วไปที่เห็นความสำคัญของข้าวและชาวนา อีกทั้งยังเป็นสถานที่ศึกษาเรียนรู้ และแหล่งท่องเที่ยว ให้ผู้สนใจได้เข้าชม ซึ่งแต่ละโซนจะมีเจ้าหน้าที่ผู้เชี่ยวชาญคอยให้คำแนะนำและความรู้ เกี่ยวกับโซนต่าง ๆ อีกด้วย

ภาพที่ 4-13 เส้นทางเรียนรู้วิถีภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ที่มา : <http://www.suphan.biz/baansurnpandinmaenews01.htm>

โปรแกรมการท่องเที่ยวหลักของกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนตำบลบ้านแหลม

เนื่องด้วยเป็นชุมชนเก่าแกริมน้ำสุพรรณบุรี ตลอดสองฝั่งเรียงรายไปด้วยวัดวาอาราม บ้านทรงไทยโบราณ ผู้คนมีรูปแบบวิถีชีวิตแบบสัมพันธ์กับสายน้ำที่กลายเป็นส่วนหนึ่งในกดำเนินชีวิตและแสดงออกในรูปแบบวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี ภูมิปัญญา ศิลปะการแล โดยเฉพาะวิถีชีวิตของชุมชนริมแม่น้ำ ที่ผูกพันกับสายน้ำและเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา มาโดยตลอด เฉากเช่นเดียวกับชุมชนบ้านแหลม นอกจากนี้ยังมีประวัติศาสตร์ตามเส้นทางทัพมอ รามัญ มีประเพณีทางน้ำที่โดดเด่น จึงมีโปรแกรมท่องเที่ยวที่น่าสนใจรองรับนักท่องเที่ยวและผู้มาเยือนได้อย่างน่าสนใจ

โปรแกรมวันเดียว

08.30 น.	เดินทางถึงชุมชน ต้อนรับทุกท่านด้วยพวงมาลัยผักสวนครัว หรือดอกกุหลาบ ผักตบชวา
09.00 น.	แนะนำประวัติความเป็นมาของชุมชน และการบริหารจัดการกลุ่มในรูปแบบก ท่องเที่ยวโดยชุมชน
09.30 น.	ร่วมกิจกรรมทำขนมสายบัว หรือขนมไทยโบราณประจำท้องถิ่น
10.30 น.	ร่วมกิจกรรมตักน้ำพริกเผาโบราณทรงเครื่อง
11.30 น.	ร่วมกิจกรรมจักสานไม้ไผ่หวาย หรือจักสานผักตบชวา เพื่อทำเป็นของที่ระลึก
12.00 น.	ล่องเรือรับประทานอาหารกลางวัน ตามรอยเสด็จประพาสต้นครั้งแร พระพุทธเจ้าหลวง ย้อนรอยนิราศสุพรรณ สุนทรภู่ ชมวิถีชุมชนริมแม่น้ำสุพรรณ ชมบ้านเรือนไทยโบราณสมัยรัชกาลที่ 5 บ้านไผ่ตาดุสิตโฮสเทลย์ บ้านเรือนแพริมน้ำ
13.00 น.	ล่องเรือแหววัดป่าพุกฤษ์ วัดในตำนานทัพพม่าอังวะ บูชารอยพระพุทธบาทจำลอง สักการะหลวงพ่อบึงแสง ตีระฆัง 88 ใบ ไหว้พระประจำวันเกิด ชมพิพิธภัณฑ์ของ สมัยโบราณปลายกรุงศรีอยุธยา เช่น สมุดข่อย เรือมาศเก๋งประทุนจำลอง
14.00 น.	แหวบ้านขนมไทยโบราณ (ส่งวัง) ซ้อป ชิม แซร์ ขนมไทยโบราณสูตรชาว ทัพมีขนมไทยให้ชิมหลากหลายชนิด
15.30 น.	ชมไร่สวนผสมที่ยึดหลักแนวเศรษฐกิจพอเพียง ไร่รมณฑาทิพย์
17.00 น.	จบกิจกรรม

โปรแกรม 3 วัน 2 คืน

วันแรก: กรุงเทพฯ – ชุมชนตำบลบ้านแหลม	
10.00 น.	ชุมชนกล่าวและร้องเพลงต้อนรับ แนะนำประวัติความเป็นมาของชุมชน
12.00 น.	ล่องเรือรับประทานอาหารกลางวัน
13.00 น.	ศึกษากิจกรรมการเรียนรู้ ณ ชุมชนตำบลบ้านแหลม - ตามรอยเสด็จประพาสต้นครั้งแรก พระพุทธเจ้าหลวง - ย้อนรอยนิราศสุพรรณ สุนทรภู่ - ชมวิถีชุมชนริมแม่น้ำ - ชมบ้านเรือนไทยโบราณสมัยรัชกาลที่ 5 - บ้านเรือนแพริมน้ำ - ล่องเรือแหววัดป่าพุกฤษ์ วัดในตำนานทัพพม่าอังวะ บูชารอยพระพุทธบาท จำลอง สักการะหลวงพ่อบึงแสง ตีระฆัง 88 ใบ ไหว้พระประจำวันเกิด - ชมพิพิธภัณฑ์ของใช้สมัยโบราณ เช่น สมุดข่อย เรือมาศเก๋งประทุนจำลอง
เย็น	รับประทานอาหารเย็น พักผ่อนตามอัธยาศัย
วันที่สอง: ชุมชนตำบลบ้านแหลม	
เช้า	รับประทานอาหารเช้า สนุกกับกิจกรรม ณ ชุมชนตำบลบ้านแหลม เรียนรู้วิถีทำไข่ตาดูด การจักสานผักตบชวา
เที่ยง	รับประทานอาหารกลางวัน
บ่าย	สนุกกับกิจกรรม ณ ชุมชนตำบลบ้านแหลม เรียนรู้การทำน้ำพริกเผาโบราณ การทำต้มโคล้งปลาแม่น้ำ ชมไร่รมณฑาทิพย์ ไร่สวนผสมที่ยึดหลักแนวเศรษฐกิจพอเพียง
เย็น	รับประทานอาหารเย็น พักผ่อนตามอัธยาศัย
วันที่สาม: ชุมชนตำบลบ้านแหลม – ศูนย์เรียนรู้วิถีชีวิตและจิตวิญญาณชาวนาไทย – กรุงเทพฯ	
เช้า	รับประทานอาหารเช้า เรียนรู้ศูนย์เรียนรู้วิถีชีวิตและจิตวิญญาณชาวนาไทย (นาเฮียใช้)
เที่ยง	รับประทานอาหารกลางวัน
บ่าย	ตลาดน้ำสะพานโค้ง – เดินทางกลับกรุงเทพฯ

บทที่ 5

บทสังเคราะห์องค์ความรู้การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวชุมชนลุ่มแม่น้ำสุพรรณบุรี

จากบทเรียนความสำเร็จการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนตำบลบ้านแห อำเภอบางปลาม้า ที่นำเสนอคุณค่ามรดกวัฒนธรรม เรื่องราวและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ตลอดจนวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น ในรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชน สร้างสรรค์จนกลายเป็นต้นแบบความสำเร็จที่น่าสนใจ สามารถถอดบทเรียนความสำเร็จได้ดังนี้

5.1 องค์ความรู้ด้านมรดกวัฒนธรรมชุมชนลุ่มน้ำสุพรรณบุรี

มรดกวัฒนธรรมเป็นสิ่งสะท้อนถึงคุณค่าวิถีชีวิตที่คนในชุมชนที่ได้พัฒนาและรังสรรค์ขึ้น เพื่อกำหนดดำเนินชีวิตแสดงออกในรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย ทั้งรูปแบบวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี ภูมิปัญญา ศิลปะการแสดง โดยเฉพาะวิถีชีวิตของชุมชนริมแม่น้ำที่ผูกพันกับสายน้ำ เลื่อมใสศรัทธาพระพุทธศาสนาของชาวชุมชนบ้านแหที่มีวิถีชีวิตริมแม่น้ำ ความผูกพันกับสายน้ำมาอย่างยาวนาน ลำน้ำสุพรรณบุรีจึงมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนในแง่มุมต่าง ๆ อาทิ ขนบธรรมเนียมประเพณี ภูมิปัญญา ศิลปะการแสดง กลายเป็นต้นแบบที่นำไปต่อยอดและพัฒนาเป็นการสร้างอาชีพและรายได้แก่คนในชุมชนได้

ตารางที่ 5-1 มรดกภูมิปัญญาท้องถิ่นชุมชนตำบลบ้านแห อำเภอบางปลาม้า

ภูมิปัญญาท้องถิ่น	ตัวอย่าง
ภูมิปัญญาอาหารพื้นถิ่น	น้ำพริกเผาโบราณ / ต้มโคล้งปลาม้า / แกงส้มผักตบ / แกงปลาช่อน
ภูมิปัญญาขนมไทยโบราณ	ขนมเจ้าบ้านเจ้าเรือน ขนมผักตบ / ขนมผักตบเต่า / ขนมหม้อไม่จรกลางสร / นารีจำศีล / สายน้อยลอยน้ำ
ภูมิปัญญาด้านหัตถกรรม	การจักสานผักตบชวา / การทำไม้กวาดทางมะพร้าว / การทำดอกไม้จันทร์ / การทำพวงมโหตร / การถักเชือกไหมญี่ปุ่น
ภูมิปัญญาการเล่นโบราณ	การนวดแผนไทยโบราณ / การทำลูกประคบสมุนไพร / การทำเตยหอม / การทำรูปหอมสมุนไพรหลากสีประจำวันเกิด เป็นต้น
ภูมิปัญญาการเล่นโบราณ	เพลงเรือ / เพลงเกี่ยวข้าว / ผีอีจู้

5.2 องค์ความรู้การบริหารและการจัดการแหล่งท่องเที่ยวชุมชนบ้านแห

- องค์ความรู้กลไกการบริหารและการจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชน

สำหรับแนวทางการการบริหารและการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนบ้านแหถือเป็นตัวอย่างการจัดการต้นทุนชุมชนแบบมีส่วนร่วม โดยอาศัยกลไกการบริหารและการจัดการรูปแบบกลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยววิถีชุมชน ตำบลบ้านแห ตามพระราชบัญญัติธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ พ.ศ. 2556 ถือเป็นชุมชนพื้นที่ท่องเที่ยวพิเศษ โดยกลไกการบริหารและการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน มีดังนี้

1. เน้นสร้างการมีส่วนร่วม โดยเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการดูแลและจัดการทุนทางวัฒนธรรมและการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยเป็นสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยววิถีชุมชน ตำบลบ้านแห เพื่อใช้เป็นกลไกและช่องทางความร่วมมือ การอนุรักษ์ และการบริหารจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวเพื่อนำไปสู่การสร้างรายได้ อีกทั้งยังเป็นการสร้างเครือข่ายภายในและเชื่อมโยงเครือข่ายภายนอกชุมชนเพื่อให้เกิดกลไกการบริหารและการจัดการแบบมีส่วนร่วมทั้งระดับการอนุรักษ์ การสร้างสรรค์ และการใช้ประโยชน์เชิงการท่องเที่ยวร่วมกัน
2. เน้นส่งเสริมให้ชุมชนเห็นคุณค่าทรัพยากรท่องเที่ยวและมรดกวัฒนธรรมพื้นถิ่น เพื่อกระตุ้นจิตสำนึกการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนนำคุณค่าและมูลค่าต้นทุนทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชนมาต่อยอดสู่การสร้างงาน รายได้ และอาชีพเพื่อยกระดับจิตสำนึกการอนุรักษ์ ก่อนจะนำไปสู่การพัฒนาเป็นสิ่งที่ดึงดูดใจในการท่องเที่ยว
3. เน้นสร้างความภาคภูมิใจให้สมาชิกในชุมชนต่อรูปแบบวิถีชีวิต วัฒนธรรมและความเป็นอยู่ในวิถีพอเพียงของคนในชุมชนให้เป็นเสน่ห์ต่อสายตานอกโดยเปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนได้เรียนรู้ แลกเปลี่ยนระหว่างกันและระหว่างคนในชุมชนกับคนนอกชุมชนเพื่อนำไปสู่การส่งมอบความภูมิใจไปสู่รุ้นุ่นผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดการรักษาสืบทอดสิ่งที่ดีงามเหล่านี้ไว้ให้คนรุ่นหลังต่อไป
4. เน้นส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีของคนในชุมชน เปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนได้ช่วยกันดูแลกันและกัน แบ่งปันผลประโยชน์เชิงเศรษฐกิจจากกิจกรรมท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น ช่วยเหลือดูแลกันด้วยการนำต้นทุนของคนแต่ละกลุ่ม แต่ละคนให้นำมาสร้างสรรค์ผ่านกิจกรรมท่องเที่ยวของชุมชน นำไปสู่การสร้างความเข้าใจกันระหว่างกันเพื่อให้เกิดสัมพันธ์ภาพที่ดีของชุมชน
5. เน้นการแบ่งปันผลประโยชน์ให้กับสมาชิกในชุมชนทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยเมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชนจะมีกลไกการจัดการการกระจายรายได้แก่สมาชิกชุมชน

ทั้งในรูปแบบผลประโยชน์ที่เป็นตัวเงินและผลประโยชน์ด้านจิตใจ ความภูมิใจจากการเยี่ยมของคนภายนอกเพื่อให้สมาชิกในชุมชนได้มีส่วนร่วมได้รับรู้ร่วมกัน

6. แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร คือ จัดให้สมาชิกในชุมชนได้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน โดยการประชุมชน วางแผน และประเมินผลร่วมกันเพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจและรู้ความเคลื่อนไหวในเรื่องราวต่าง ๆ ไปในทิศทางเดียวกัน เป็นประโยชน์ในการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวและการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน

- องค์ความรู้กลไกการจัดการทรัพยากรและแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และยั่งยืน

สำหรับความสำเร็จในการจัดการทรัพยากรและแหล่งท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ (Community Creation Management) ซึ่งหมายถึง การจัดชุมชนให้มีความพร้อมเพื่อรองรับการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยอาศัยต้นทุนที่มีของชุมชนในการจัดการกิจกรรมท่องเที่ยวรองรับผู้มาเยือนของชุมชนเพื่อนำไปสู่ความยั่งยืนของการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน มีประเด็นน่าสนใจดังนี้

1. การจัดการเรื่องราวเชิงสร้างสรรค์ (story creation management) เป็นการนำเรื่องราวเชิงประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมาเป็นหัวข้อในการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวหรือสื่อสารให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ ผ่านสถานที่จริง ผู้คน และร่องรอยในรูปแบบการเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิต โดยมีนักท่องเที่ยวท้องถิ่นที่ได้รับการฝึกฝนในการถ่ายทอด ประกอบด้วย

1.1 ค้นหาเรียบเรียงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ในท้องถิ่น เพื่อนำมาเป็นข้อมูลสร้างความน่าสนใจให้กับแหล่งท่องเที่ยวร่วมกับเรียนรู้พิพิธภัณฑ์ที่มีชีวิตให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาได้เรียนรู้สามารถประยุกต์ใช้ได้ทั้งเรื่องราวกระแสหลักหรือเรื่องราวท้องถิ่น ตลอดจนวรรณกรรมเกี่ยวข้องกับพื้นที่ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น

1.2 การนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลสำคัญทั้งในอดีตและปัจจุบัน ร่วมกับการจัดการการเรียนรู้พื้นที่จริงหรือร่วมปฏิบัติการจริงเพื่อให้เกิดการผูกพันและยึดโยงความรู้สึกประทับใจให้นักท่องเที่ยวเพื่อสร้างแรงดึงดูดใจเพิ่มความสำคัญและความน่าสนใจให้กับแหล่งท่องเที่ยว

1.3 การนำเสนอเรื่องเล่าตำนานท้องถิ่นที่เล่าขานสืบต่อกันมาตามความเชื่อของนักท่องเที่ยวมาเป็นส่วนเสริมในการท่องเที่ยว บรรยายเรื่องราวให้นักท่องเที่ยวได้รับทราบ เพื่อเพิ่มอรรถรสในระหว่างการทำกิจกรรมท่องเที่ยว

1.4 การเสนอเรื่องราวเบื้องหลังของสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ ด้วยการนำเสนอขั้นตอน รูปแบบหรือวิธีการผลิตตามวิถีท้องถิ่น ถ่ายทอดผ่านระบบภูมิปัญญาท้องถิ่นในวิถีสร้างสรรค์ให้เหมาะสม

กลุ่มนักท่องเที่ยวและผู้มาเยือน โดยการพาไปเยี่ยมชมสถานที่ ร่วมเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริงซึ่งจะทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกถึงความสำคัญและเห็นคุณค่าในตัวสินค้า สร้างความเต็มใจในการซื้อสินค้า ด้วยการตัดสินใจซื้อคุณค่ามากกว่าราคา

2. การจัดการกิจกรรมท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ (Activity Creation Management) เป็นการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวที่น่าสนใจให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสสัมผัสประสบการณ์ที่แตกต่างหลากหลาย เพื่อสร้างความดึงดูดและความน่าสนใจในการท่องเที่ยว ดังนี้

2.1 จัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับรูปแบบวิถีชีวิตหรือวิถีวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่น โดยเน้นการนำต้นทุนมรดกวัฒนธรรมที่มีมาต่อยอดเป็นกิจกรรมเพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้กับพื้นที่จริงของพื้นที่เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมเพื่อสร้างความผูกพัน

2.2 จัดกิจกรรมที่สร้างความประทับใจในระหว่างกิจกรรม/เส้นทางท่องเที่ยว โดยเน้นการนำต้นทุนมรดกวัฒนธรรมที่มีมาต่อยอดในรูปแบบกิจกรรมเชิงประสบการณ์เพื่อสร้างความผูกพันให้อยากที่จะกลับมาท่องเที่ยวซ้ำในสถานที่อีก

2.3 จัดกิจกรรมที่สร้างแรงบันดาลใจ ทำให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ต้นทุนมรดกวัฒนธรรมที่มีเพื่อนำไปสู่การสร้างแรงบันดาลใจในการพัฒนาต่อยอดสำหรับการดำเนินชีวิตให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมเพื่อสร้างความดึงดูดและความน่าสนใจในการท่องเที่ยว

2.4 จัดกิจกรรมที่สร้างประสบการณ์ที่แปลกใหม่ให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับประสบการณ์ที่ไม่มีโอกาสได้รับในชีวิตปกติของนักท่องเที่ยวที่ไม่เคยทำมาก่อน โดยเน้นการนำต้นทุนมรดกวัฒนธรรมที่มีมาร่วมออกแบบกิจกรรมเพื่อสร้างความน่าสนใจให้เกิดขึ้นในการท่องเที่ยว

2.5 จัดกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แฝงด้วยสาระประโยชน์ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับทั้งความสนุกสนานเพลิดเพลินและเกิดกระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ได้เห็นและได้สัมผัสในสถานที่จริง

ทั้งนี้ตัวอย่างการจัดการกิจกรรมท่องเที่ยวชุมชนเชิงสร้างสรรค์ ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยววิถีชุมชน ตำบลบ้านแหลม ที่นำเสนอคุณค่ามรดกวัฒนธรรม เรื่องราวและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ตลอดจนวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นในรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนสร้างสรรค์ ตามตารางที่ 5-2

ตารางที่ 5-2 กิจกรรมท่องเที่ยวของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยววิถีชุมชน ตำบลบ้านแหลม

กิจกรรมท่องเที่ยว	เรื่องราว/รายละเอียด
ล่องเรือตามรอยเสด็จประพาสต้น	ล่องเรือทานอาหารแหว่ไหว้พระวัดตามรอยเสด็จประพาสครั้งแรก ร.ศ.123 พระพุทธเจ้าหลวง รัชกาลที่ 5 / ย้อนรอยนิรุกติศาสตร์ กวีเอกของโลกสุนทรภู่ พ.ศ.2374 / สัมผัสเรียนรู้วัฒนธรรมวิถีชีวิตวิถีไทยกับสายน้ำ
เส้นทางไหว้พระ 9 วัด	ตลอดลำน้ำท่าจีนโดยเฉพาะในเขตอำเภอบางปลาหมอ จังหวัดสุพรรณบุรี เรียงรายไปด้วยวัดเก่าแก่ที่มีความสำคัญ และมีประยาวนาน นับเป็นสถานที่ที่น่าสนใจสำหรับชาวพุทธที่ต้องการทำไหว้พระตามความเชื่อ เพื่อเป็นสิริมงคลกับตน บ้านสวนแผ่นดินวิถีไทยกับสายน้ำร่วมกับกลุ่มท่องเที่ยวชุมชนตำบลบ้านแหลม การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานสุพรรณบุรี จัดโครงการธรรมทาน่าเที่ยว
ย้อนรอยตำนานนิรุกติศาสตร์/ประวัติศาสตร์พื้นบ้านตำนานบางปลาหมอ	ชมพิพิธภัณฑ์ของใช้สมัยโบราณ/มีวัฒนธรรมประวัติศาสตร์เส้นทางท่อมอญรามัญ/เรียนรู้วิถีชุมชนริมน้ำการจับสัตว์น้ำวัฒนธรรมชาติ แวะเรียนรู้สูตรขนมไทยโบราณ ศึกษาประเพณีท้องถิ่น เช่น ประเพณีตักบาตรกลางน้ำ
เรียนรู้วิถีชุมชนวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น	ประเพณีเด่นหนึ่งเดียวในภาคกลางฝั่งตะวันตก คือ ชักพระเล่นเทตักบาตรกลางน้ำ มีวัดเก่าแก่ที่มีประวัติยาวนาน ภาพวิถีชีวิตตั้งแต่เมื่อเกือบร้อยปี
เรียนรู้วิถีภูมิปัญญาท้องถิ่น และ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	ล่องเรือเรียนรู้วิถีชุมชนริมแม่น้ำ/เรียนรู้การทำขนมไทยโบราณ เรียนรู้การทำอาหารคาวพื้นถิ่น/เรียนรู้การทำธูปหอมสมุนไพร เรียนรู้การเก็บผักตบชวา และจักสานปลาตะเพียนจากผักตบชวา เรียนรู้การทำนา และเย็บหมกมวยไทย/เรียนรู้การทำไร่นาสวนผสม และกิจกรรมเก็บไข่เป็ด

3. การจัดการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ (Communication Creation Management) คือ การนำเสนอเรื่องราวของทุนทางวัฒนธรรมให้นักท่องเที่ยวได้เข้าไปสัมผัสอย่างลึกซึ้ง ด้วยการบอกเล่าจากเจ้าของพื้นที่เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดการเรียนรู้ ยอมรับ และเข้าใจความหลากหลายทางวัฒนธรรม ตลอดจนคุณค่าของอัตลักษณ์ของพื้นที่

3.1 ส่งเสริมการเข้าถึงทุนทางวัฒนธรรม ด้วยการเปิดพื้นที่ให้นักท่องเที่ยวได้เข้าไปสัมผัสกับทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในท้องถิ่นในรูปแบบการจัดกิจกรรมและเส้นทางการท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มประสบการณ์สู่ความประทับใจโดยการนำเรื่องราวเรื่องราวและเนื้อหา และความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่ซ่อนอยู่ในแต่ละพื้นที่มาแปลงเป็นเรื่องราวและเรื่องเล่าผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน

3.2 สร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสอยู่ร่วมกับชุมชนอย่างใกล้ชิดเพื่อส่งเสริมการสื่อสารคุณค่าทางวัฒนธรรมของชุมชนสู่คนภายนอกเพื่อสร้างการเรียนรู้วัฒนธรรมวิถีชีวิตที่แตกต่างหลากหลาย นำไปสู่ความเข้าใจและยอมรับในความหลากหลายทางวัฒนธรรม

3.3 การสร้างผู้สื่อความหมายในท้องถิ่น เพื่อทำหน้าที่บอกเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ให้นักท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจรวมถึงได้รับความเพลิดเพลินจากการท่องเที่ยว

3.4 สร้างความเคารพต่อมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน ด้วยการบอกเล่าเรื่องราวความสำคัญของทุนทางวัฒนธรรม ระเบียบข้อปฏิบัติ รูปแบบวิถีชีวิตของชุมชนให้นักท่องเที่ยวปฏิบัติตนได้อย่างถูกต้อง นำไปสู่การตระหนักคุณค่า ยกระดับจิตสำนึกการอนุรักษ์ ห่วงแหน และการใช้ประโยชน์โดยไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน

3.5 ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว ให้บุคคลภายนอกได้รับรู้รับทราบด้วยการโฆษณาประชาสัมพันธ์ ด้วยช่องทางการสื่อสารด้วยสื่อต่าง ๆ รวมถึงสื่อออนไลน์ซึ่งเป็นที่นิยมอย่างมากในปัจจุบัน เน้นการสร้างความประทับใจแก่ผู้มาเยือนเพื่อนำไปสู่การสื่อสารความประทับใจแบบปากต่อปากเพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวเป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น

4. การสร้างความยั่งยืนของการจัดการทรัพยากรและแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Impact Creation Management) โดยคำนึงถึงผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของชุมชน ดังนี้

4.1 พื้นฟูและรักษาทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ให้คงความสมบูรณ์มากที่สุด เพื่อส่งต่อต้น
ชุมชนให้แก่รุ่นต่อไปโดยพิจารณาการจัดการการท่องเที่ยวโดยคำนึงขีดความสามารถ
การรองรับได้และการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นกลไกสำคัญในการดำเนินการ

4.2 กระจายรายได้ แบ่งปันผลประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจสู่สมาชิกในชุมชนอย่างเท่าเทียม
และทั่วถึงเพื่อสร้างโอกาสในการประกอบอาชีพ โดยการเปิดโอกาสและช่องทางให้สมาชิก
ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดการและแบ่งปันรายได้ที่เกิดขึ้นในกระบวนการท่องเที่ยว

4.3 คำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับได้ โดยคำนึงถึงผลประโยชน์ที่นักท่องเที่ยว
ได้รับทั้งความรู้และความสะดวกในการทำกิจกรรม ในขณะเดียวกันก็คำนึงถึงพื้นที่ไม่
กระทบกระเทือนกับการดำเนินวิถีชีวิตปกติมากจนเกินไปด้วยวิธีการจัดการการท่องเที่ยวอย่าง
พอเพียง

4.4 ยึดหลักความพอเพียง ด้วยการนำทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์
ที่สุดตามความจำเป็นและความเหมาะสม สร้างรายได้และความสุขให้กับสมาชิกในชุมชน โดย
บนพื้นฐานของความพอดีและพึ่งพาตนเองได้

4.5 ฝานกิจกรรมการท่องเที่ยวเกี่ยวกับกิจกรรมการอนุรักษ์ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อ
การท่องเที่ยวเป็นส่วนกระตุ้นให้เกิดการอนุรักษ์เพื่อยกระดับจิตสำนึกการอนุรักษ์และสร้ง
ความภาคภูมิใจต่อทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน

4.6 เน้นการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนอย่างยั่งยืน มั่นคงด้วยการสร้างภูมิคุ้มกันความ
เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการท่องเที่ยวเข้ามาปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตหรือสภาพแวดล้อมมากจนเกินไป
การท่องเที่ยวเป็นส่วนเสริม ไม่พึ่งพาการท่องเที่ยวจนเกินไปเพื่อให้สมาชิกในชุมชนได้ค่อย
เรียนรู้และพัฒนาไปพร้อมกับการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน

4.7 สร้างความกลมกลืนระหว่างการท่องเที่ยวและวิถีชีวิตเพื่อให้นักท่องเที่ยวกับชุมชน
ด้วยกันอย่างกลมกลืน จัดที่พัก รวมถึงจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภายในชุมชนกับเจ้าของบ้าน
เพื่อสร้างความรู้สึกรักอบอุ่นปลอดภัยเหมือนมาเยี่ยมญาติ ให้การท่องเที่ยวได้ผสมผสานคล้อยไปกับ
วิถีชีวิตปกติของชุมชน ไม่ปล่อยปะละเลยให้มีการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวที่ไม่ใช่วิถีชุมชน หรือที่
สอดคล้องกับความเป็นอยู่ที่ไม่ใช่ของแท้ เพราะจะเป็นการทำลายคุณค่าของทุนวัฒนธรรมของ
ชุมชน ตลอดจนเป็นการทำลายภาพลักษณ์และชื่อเสียงของการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน

5.3 องค์ความรู้ : แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนลุ่มแม่น้ำสุพรรณบุรียั่งยืน

จากบทเรียนความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนท่องเที่ยววิถีชุมชน ตำบลบ้านแหลม
ในการจัดการการท่องเที่ยวบนฐานศักยภาพการท่องเที่ยวพื้นที่ลุ่มแม่น้ำสุพรรณบุรี โดยอาศัย
ต้นทุนทางวิถีวัฒนธรรมของภูมิศาสตร์ของพื้นที่ รวมถึงมีเอกลักษณ์เฉพาะและศักยภาพในการ
พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวไปสู่แหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มีความแตกต่าง โดดเด่น มีเอกลักษณ์
นำไปสู่การยกระดับจิตสำนึกการอนุรักษ์ หวงแหน ทรัพยากรมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม
ภายใต้การใช้ประโยชน์เชิงเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์สร้างสรรคโดยใช้พื้นฐานของการพัฒนาการ
ท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (basic modes of implementation of creative tourism) ก่อให้เกิด
กลไกการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนลุ่มแม่น้ำสุพรรณบุรียั่งยืน ด้วยกระบวนการสำคัญได้แก่

1. การใช้ความคิดสร้างสรรค์เป็นกิจกรรมของนักท่องเที่ยว (Using creativity as a
tourist activity) เป็นการสร้างกิจกรรมที่ก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่าง ชุมชนเจ้าของบ้าน และ
ผู้มาเยือน ผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมรูปแบบต่าง ๆ ที่เสริมสร้างการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น
โดยเฉพาะการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาทักษะที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาในชุมชนการท่องเที่ยวนั้น ๆ
เช่น การทำอาหารท้องถิ่น การทำงานศิลปะหัตถกรรม เป็นต้น

2. การใช้ความคิดสร้างสรรค์เป็นฉากหลังของการท่องเที่ยว (Using creativity as a
tourism activity) เป็นการสร้างบรรยากาศเพื่อเพิ่มเสน่ห์ให้กับสถานที่ท่องเที่ยวที่นั่น ๆ โดยใช้
ความคิดสร้างสรรค์ผ่านการจัดงานกิจกรรม เทศกาลงานเมือง หรือแม้กระทั่งการพัฒนาเมือง เมื่อ
พิจารณาจากจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยว และศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวที่สามารถพัฒนาให้เป็น
แหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ สามารถกำหนดเค้าโครง (Theme) ของชุดกิจกรรม และเส้นทาง

การท่องเที่ยวที่สามารถพัฒนาให้แหล่งท่องเที่ยวเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้ 3 อิม ดังนี้
- เส้นทางท่องเที่ยว “ประวัติศาสตร์ วรรณคดี และเรื่องเล่าลุ่มแม่น้ำสุพรรณบุรี” ตาม
เส้นทาง “ล่องเรือตามรอยเสด็จประพาสต้น” และ “เส้นทางย้อนรอยตำนานนิราศสุพรรณและ
ประวัติศาสตร์พื้นบ้านตำนานบางปลาหมอ”

- เส้นทางท่องเที่ยว “มรดกภูมิปัญญาชุมชนลุ่มแม่น้ำสุพรรณบุรี” และ “เส้นทาง
ล่องเรือไหว้พระ 9 วัด”

- เส้นทางเรียนรู้วิถีภูมิปัญญาท้องถิ่นและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง “วิถีเกษตรคนลุ่ม
แม่น้ำสุพรรณบุรีบนฐานวิถีพอเพียง”

3. การใช้ดัชนีกำกับติดตามการจัดการแหล่งท่องเที่ยวชุมชนลุ่มแม่น้ำยังยืน ซึ่งเป็นกลไกช่วยให้ชุมชนและหน่วยงานสนับสนุนสามารถกำกับติดตามการจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นำไปสู่การสร้างระบบการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวให้มีคุณภาพและที่ยั่งยืนซึ่งช่วยสร้างการตระหนักต่อความสำคัญของระบบนิเวศวัฒนธรรมของพื้นที่ได้อย่างยั่งยืน ประกอบด้วยองค์ประกอบที่ชุมชนสามารถนำไปใช้ได้ 4 ด้าน รายละเอียดดังนี้

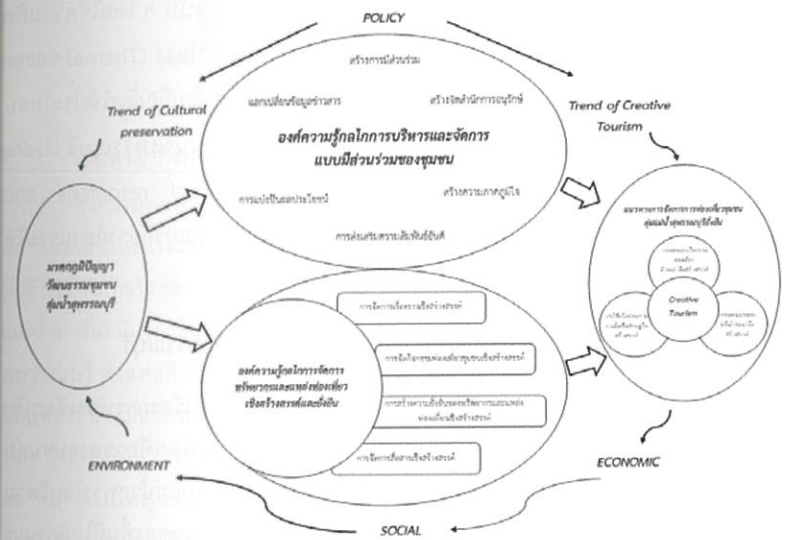
● องค์ประกอบที่ 1 ได้แก่ ดัชนีกำกับติดตามด้านการคงไว้ซึ่งศักยภาพการดึงดูดการท่องเที่ยว โดยตระหนักว่าการจัดการแหล่งท่องเที่ยวต้องคงไว้คุณค่าของพื้นที่ 2 ด้าน ได้แก่ 1) คุณค่าทางประวัติศาสตร์/ศิลปวัฒนธรรม/ศิลปวิทยาการขึ้นกับมาตรฐานแต่ละประเภท ได้แก่ ความเป็นเอกลักษณ์ ความสมบูรณ์ สวยงาม ความมีชื่อเสียง เป็นที่ยอมรับ ความผูกพันต่อท้องถิ่น 2) ศักยภาพทางกายภาพ และการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ได้แก่ การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ความปลอดภัย ความหลากหลายและต่อเนื่องของกิจกรรมการท่องเที่ยว

● องค์ประกอบที่ 2 ได้แก่ ดัชนีกำกับติดตามด้านขีดความสามารถการรองรับการท่องเที่ยว โดยตระหนักว่าการจัดการแหล่งท่องเที่ยวต้องคงไว้ซึ่งขีดความสามารถการรองรับ 2 ด้านคือ 1) ความสามารถในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน ความเหมาะสมที่ตั้ง 2) ความสามารถในการพัฒนาการท่องเที่ยวจากปัจจัยภายนอก

● องค์ประกอบที่ 3 ได้แก่ ดัชนีกำกับติดตามด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยวของชุมชน โดยให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการจัดการแหล่งท่องเที่ยว 2 ด้าน คือ 1) มีช่องทางให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยว/กิจกรรมท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยว การจัดการความปลอดภัย รักษาสภาพและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยว การใช้ประโยชน์พื้นที่ติดตามการเปลี่ยนแปลงจากการท่องเที่ยว 2) มีช่องทางให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการด้านการท่องเที่ยว การบริหารจัดการด้านบริการและสาธารณูปโภค การบริหารจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว การบริหารจัดการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึก ชุมชนมีส่วนร่วมและมีส่วนร่วมได้ การจัดการสิ่งแวดล้อม การให้ความรู้และบริการข้อมูล การจัดการด้านเศรษฐกิจและสังคม

● องค์ประกอบที่ 4 ได้แก่ ดัชนีกำกับติดตามด้านการอนุรักษ์ โดยตระหนักว่าการจัดการแหล่งท่องเที่ยวต้องให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ควบคู่การใช้ประโยชน์ 3 ด้าน คือ 1) การรวมกลุ่มสำหรับกิจกรรมการท่องเที่ยว 2) มีกลไกความร่วมมือในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน 3) มีกลไกการกระจายผลกระทบและผลประโยชน์จากกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน

4. การใช้กลไกเครือข่ายความร่วมมือการใช้ประโยชน์เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของทรัพยากรและแหล่งท่องเที่ยวชุมชนลุ่มน้ำสุพรรณบุรี (Using cooperation network of creative economic utilization of resources and community) เพื่อนำไปสู่เครือข่ายการอนุรักษ์อย่างมีส่วนร่วม โดยใช้ความคิดสร้างสรรค์ผ่านการจัดงานกิจกรรม เทศกาล ประเพณี ประวัติศาสตร์ หรือ ทรัพยากรจากแหล่งชุมชนต่างๆ ตลอดจนนำในเขตอำเภอบางปลาม้า ที่เรียงรายไปด้วยวัดเก่าแก่ที่มีความสำคัญ และมีประวัติยาวนานนำมาพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จนเกิดความสำเร็จของการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนวิถีลุ่มน้ำสุพรรณบุรี ต้นแบบที่ได้นำเอามรดกวัฒนธรรมวิถีลุ่มน้ำกคกลางที่มีคุณค่ามาพัฒนาและรังสรรค์สำหรับการท่องเที่ยว โดยอาศัยกลไกการบริหารและจัดการการท่องเที่ยวที่เน้นความยั่งยืนของมรดกวัฒนธรรมชุมชนลุ่มน้ำสุพรรณบุรี การจัดการทรัพยากรและแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และยั่งยืน และกลไกการบริหารและจัดการแบบมีส่วนร่วมของชุมชน จึงก่อให้เกิดการอนุรักษ์ทุนทางวัฒนธรรมร่วมกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน ดังภาพที่ 5-1

ภาพที่ 5-1 การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวชุมชนลุ่มน้ำสุพรรณบุรี
ที่มา : ผู้วิจัย, 15 มิถุนายน 2563

ตารางที่ 5-3 จุดท่องเที่ยวสำคัญ ณ ตลาดเก่าท่าช้าง อำเภอเดิมบางนางบวช

จุดท่องเที่ยวสำคัญ	รายละเอียด/กิจกรรม	ภาพประกอบ
ตลาดเก่าท่าช้าง/ ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ตลาดท่าช้าง	เป็นอาคารห้องแถวไม้สองชั้น มีร้านค้าที่เก่าแก่ ซึ่งคนรุ่นลูกหลานยังสืบทอดกิจการอยู่หลายร้าน และมีสถานที่สำคัญที่น่าสนใจ คือ ศาลเจ้าพ่อที่มีความศักดิ์สิทธิ์บริเวณโค้งน้ำช่วงตำแหน่งห้องมังกรที่ตั้งตระหง่านดูขั้วพลังชี้ และทำเทียบเรือโบราณ เชื่อว่าจะนำพามาซึ่งความสุขและความเจริญในธุรกิจการงานหากกราบไหว้ บูชา	
พิพิธภัณฑ์ร้านโชห่วย	เป็นพิพิธภัณฑ์ชุมชนที่นำเสนอเรื่องราววิถีชีวิตคนในชุมชนตลาดท่าช้างในครั้งอดีตที่ส่วนใหญ่จะเป็นอาคารร้านค้าขายของชำและของเบ็ดเตล็ดในอดีตที่มีความสำคัญและอยู่คู่ชุมชนตลาดท่าช้างมาอย่างยาวนาน ก่อตั้งขึ้นโดยคุณประเสริฐ โดยการรวบรวมข้าวของบางส่วนที่หลงเหลือเพื่อย้อนอดีตวันวานของตลาดท่าช้าง	
ตลาดถนนคนเดิน	เป็นตลาดสำหรับให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาวิถีชีวิตของผู้คนในตลาดเก่าริมแม่น้ำสุพรรณบุรี มีวิถีชีวิตและอาหารการกินที่อุดมสมบูรณ์ เป็นเสน่ห์อย่างหนึ่งที่นักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบบรรยากาศการท่องเที่ยวแบบเก่าๆ เป็นตลาดยามเย็น "ท่าช้างเดินเพลิน" ถนนคนเดินสไตล์ย้อนยุค	

นอกจากนี้ยังมีแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงที่น่าสนใจที่สามารถเดินทางเชื่อมโยงไปยังแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงอีกหลายแห่ง เช่น วัดหลวงพ่อธรรมโชติ (วัดเขาศั้น) สะพานไม้หลวงปู่อิม วัดเดิมบาง (คงคาราม) ที่มีภาพเขียนผนังในสมัยรัชกาลที่ 4 ที่สวยงาม และแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์เขานางนางและหนองแคม เป็นต้น

ตารางที่ 5-4 แหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงที่สำคัญ ณ ตลาดเก่าท่าช้าง อำเภอเดิมบางนางบวช

จุดท่องเที่ยวสำคัญ	รายละเอียด/กิจกรรม	ภาพประกอบ
วัดเขาศั้น (วัดเขานางบวช)	ตั้งอยู่บนเขานางบวชเป็นวัดของพระอาจารย์ธรรมโชติในสมัยศึกบางระจัน มีรอยพระพุทธรูปอยู่ในวิหาร มีประวัติน่าสนใจว่าภายในถ้ำมีข้าวของและเครื่องประดับจำนวนมาก เคยพบเครื่องประดับบรเวณปากถ้ำ เมื่อปี พ.ศ. 2539 เป็นกำไลหยก หัวพญานาค แต่ผู้พบไม่ได้ถวายให้เป็นสมบัติวัด	
วัดเดิมบาง (คงคาราม)	ตั้งอยู่ริมแม่น้ำสุพรรณบุรีฝั่งด้านทิศตะวันออก สร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2425 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จตอนประจาสันได้เสด็จมาประทับและพระราชทานนามวัดว่า "วัดคงคาราม" สิ่งที่น่าสนใจภายในวัด ได้แก่ ภาพจิตรกรรมฝาผนัง ธรรมาสัน ศิลปะไทยผสมจีน กะสลักจากไม้ขนุน	
เขานางนางและหนองแคม	เป็นเขาที่เกี่ยวกับที่มาของประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ตำนานนางพิมสุลาไลย ปัจจุบันเป็นแหล่งอนุรักษ์พันธุ์พืชพันธุ์สัตว์และแหล่งพักผ่อนหย่อนใจของคนในชุมชน	

สะพานไม้หลวงปู่ อิม อ นุ ส ร ณ ์ (สะพาน 130 ปี)	ก่อสร้างโดยหลวงปู่อิม ในปี พ.ศ. 2440 สำหรับใช้สัญจรไปมาได้ เป็นสะพานที่ หลวงปู่อิมนำสร้างขึ้นด้วยพลังศรัทธา สามัคคีเพื่อลดระยะทาง ในการเดินทาง ระหว่างหมู่บ้านกำมะเชียรและหมู่บ้าน หัวเขาลง	

จากทรัพยากรการท่องเที่ยว ตลอดจนความพร้อมในการพัฒนาการท่องเที่ยว สามารถ
จัดเป็นเส้นทางท่องเที่ยวตลาดเก่าวิถีลุ่มแม่น้ำสุพรรณบุรี ที่สอดคล้องกับศักยภาพพื้น
ตลอดจนภูมิสังคมตามระบบนิเวศวัฒนธรรมของพื้นที่ในลักษณะแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรม
ประเพณีที่เป็นมรดกแห่งสายน้ำ “ตลาดเก่าวิถีลุ่มแม่น้ำสุพรรณบุรี” ได้ถ่ายภาพ

ภาพที่ 5-3 เส้นทาง/ กิจกรรมท่องเที่ยว ณ ตลาดเก่าทำช้าง อำเภอดเดิมบางนางบวช

โปรแกรมการท่องเที่ยว 2 วัน 1 คืน ของชุมชนตลาดทำช้าง	
วันที่ 1 นครปฐม - ชุมชนตลาดทำช้าง	
06:00 น.	ออกจากอาคารศูนย์การเรียนรู้ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน (KU BOOK)
09:00 น.	แวะไหว้พระและชมจิตรกรรมฝาผนังชั้นซื่อของวัดเดิมบาง
10:50 น.	เรียนรู้วิธีการทำอาหารพื้นเมืองจากวัดคูคตตามฤดูกาลแบบเวิร์คช็อปที่ร้านคุณหลี่
11:40 น.	รับประทานอาหารกลางวันที่ร้านคุณหลี่
13:00 น.	พาชมธรรมชาติและปั่นเขามนนางเหนือ
14:30 น.	ทำกิจกรรมพายเรือคายัคหรือพายซัพพอร์ตที่สะพานหลวงปู่ อิม อ นุ ส ร ณ ์
17:00 น.	กลับที่พักเพื่อรับประทานอาหารเย็น และพักผ่อนตามอัธยาศัย
วันที่ 2 ชุมชนตลาดทำช้าง - นครปฐม	
06:00 น.	เดินชม ชิม ซื้บ พร้อมรับประทานอาหารเช้าที่ตลาดทำช้าง
08:00 น.	พาเที่ยวชมร้านค้าและสินค้าย้อนยุคที่ร้านโชว์ห่วยทำช้าง
09:30 น.	เรียนรู้วิถีชีวิตการทำกระเทียมโทนตองน้ำผึ้งจากชาวบ้านในชุมชน
11:00 น.	ลองเรือทานอาหารกลางวันและชื่นชมธรรมชาติวิถีชีวิตชุมชนริมแม่น้ำท่าจีน
12:30 น.	แวะสักการะศาลเจ้าพ่อหลักเมืองตลาดทำช้าง อันเป็นที่นับถือของคนในชุมชนและ ชมวิเวทางโค้งของแม่น้ำท่าจีน
13:00 น.	แวะสักการะหลวงปู่ธรรมโศดที่วัดเขาบางบัวหรือวันเซ้าขึ้น ก่อนเดินทางกลับ
14:30 น.	เดินทางกลับมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน

ภาพที่ 5-4 โปรแกรมท่องเที่ยวชุมชนตลาดเก่าทำช้าง อำเภอดเดิมบางนางบวช

- เส้นทาง/ กิจกรรมท่องเที่ยว ณ ตลาดเก่าศรีประจันต์ อำเภอดศรีประจันต์

ตลาดโบราณเก่าแก่อีกแห่งหนึ่งของเมืองสุพรรณ มีอายุประมาณ 100 ปี อยู่ในอำเภอดศรีประจันต์ รูปแบบ เป็นบ้านเรือนไม้เก่า 2 ชั้น ที่ยังคงรูปลักษณะในอดีต ตลาดแห่งนี้ได้รับรางวัล
ดีเด่น ประเภทแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรม ในปี 2551 ตลาดอาจจะไม่คึกคักนัก แต่ก็จะได้
บรรยากาศของตลาดเก่าที่ยังไม่เปลี่ยนแปลง บ้านท่านเจ้าคุณ อยู่ในตลาดเก่าศรีประจันต์
เจ้าคุณ ป.อ.ปยุตโต ซึ่งได้รับการยกย่องเป็นคนดีศรีประจันต์ และเป็นพระสงฆ์ไทยซึ่งได้รับ
การยกย่องเป็นกวีทางศาสนาพุทธ และเป็นเพชรน้ำเอกของโลก มีผลงานในการเขียนหนังสือกว่า
300 เล่ม ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ บ้านของท่านซึ่งเคยเป็นร้านขายผ้าเมื่อในอดีตได้รับการ
อนุรักษ์ให้คงอยู่สภาพเดิม รวมทั้งเก็บรักษาข้าวของเครื่องใช้เมื่อยุคเกือบ 100 ปีก่อนไว้

อย่างดี นอกจากนี้นักท่องเที่ยวที่มาเยือนตลาดศรีประจันต์ยังสามารถสักการะศาลเจ้าแม่กวนอิมหรือล่องเรือชมแม่น้ำท่าจีนได้ โดยจุดท่องเที่ยวสำคัญของชุมชนตลาดเก่าศรีประจันต์ มีทรัพยากรท่องเที่ยวที่น่าสนใจ ดังนี้

ตารางที่ 5-5 จุดท่องเที่ยวสำคัญของชุมชนตลาดเก่าศรีประจันต์ อำเภอศรีประจันต์

จุดท่องเที่ยวสำคัญ	รายละเอียด/กิจกรรม	ภาพประกอบ
ตลาดเก่าศรีประจันต์	ตัวอาคารเป็นห้องแถวไม้สองชั้น มีร้านค้าที่เก่าแก่ซึ่งคนรุ่นลูกรุ่นหลานยังสืบทอดกิจการอยู่หลายร้าน และมีสถานที่สำคัญที่น่าสนใจ คือ บ้านเจ้าคุณ ป.อ. ปยุตโต หรือ ซาติภูมิสถาน ป.อ. ปยุตโต	
ซาติภูมิสถาน ป.อ. ปยุตโต	ซาติภูมิสถาน ป.อ. ปยุตโต (ท่านเจ้าประคุณสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ป.อ. ปยุตโต) พระพรหมคุณาภรณ์ พระมหาเถระผู้ใหญ่ที่เป็นที่ยอมรับของชาวไทย และชาวต่างประเทศที่ได้รับการประกาศยกย่องเกียรติคุณจากสถาบันต่างๆ และได้รับรางวัล “การศึกษาเพื่อสันติภาพ” จากองค์กรยูเนสโก และในปี 2551 ได้รับรางวัล Tourism Awards ของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ปัจจุบันยังคงอนุรักษ์และยังได้เก็บรักษาข้าวของเครื่องใช้ในสมัยก่อนไว้ให้ชมด้วย	

ตารางที่ 5-6 แหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงที่สำคัญของชุมชนตลาดเก่าศรีประจันต์ อำเภอศรีประจันต์

จุดท่องเที่ยวสำคัญ	รายละเอียด/กิจกรรม	ภาพประกอบ
สมหวัง ณ บ้านวังยาง	เรียนรู้เรื่องแห้ว (สมหวัง) พิษขงชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) แหล่งเพาะปลูกมีเฉพาะในพื้นที่อำเภอเมืองและอำเภอศรีประจันต์ ชมและสัมผัสเรียนรู้ประสบการณ์การปลูกแห้วในแปลงนา กิจกรรมการเก็บแห้ว การปอกแห้ว และกิจกรรมการแปรรูปแห้วเป็นผลิตภัณฑ์อาหารคาวหวานในรูปแบบต่างๆ ตามสไตล์วิถีถิ่นของเมืองสุพรรณบุรี ชิมขนมจีนขึ้นชื่อ (น้ำยาแห้ว) ในบรรยากาศริมแม่น้ำสุพรรณบุรี	
วัดบ้านกร่าง	วัดเก่าแก่สมัยอยุธยา อายุกว่า 400 ปี เป็นวัดที่มีกรุพระขุนแผนบ้านกร่างศิลปะอยุธยาที่เลื่องลือ ทั้งนี้สามารถเดินทางโดยรถยนต์หรือการใช้แพข้ามแม่น้ำสุพรรณบุรีไปยังวัดบ้านกร่างก็ได้	

ทางวัฒนธรรมและมรดกภูมิปัญญาชุมชนเพื่อกำหนดห่วงโซ่คุณค่าด้านการท่องเที่ยว
นำไปสู่การยกระดับขีดความสามารถการแข่งขันของพื้นที่ท่องเที่ยวภายใต้กรอบการท่องเที่ยวเชิง
อนุรักษ์นำไปสู่การยกระดับจิตสำนึกการอนุรักษ์ หวงแหวน ทรัพย์สินมรดกภูมิปัญญา
ทางวัฒนธรรมยั่งยืนต่อไป

2. การใช้กลไกการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเป็นเครื่องมือพัฒนาชุมชนและแหล่ง
ท่องเที่ยวของชุมชนตามแนวลุ่มแม่น้ำสุพรรณบุรี ควรกำหนดกรอบแนวคิดความยั่งยืนของการจั
กิจกรรมการท่องเที่ยว โดยยึดถือหลักการสร้างภูมิคุ้มกันของพื้นที่ที่พิจารณาขีดความสามารถ
การรองรับของพื้นที่ท่องเที่ยวเป็นตัวตั้ง ทั้งมิติเชิงพื้นที่ มิติเชิงสังคม และมิติเชิงวัฒนธรรม
ในขณะที่ยังคงเก็บรักษาความโดดเด่น แตกต่าง และมีเอกลักษณ์ในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว
ของพื้นที่ที่เน้นย้ำปฏิสัมพันธ์ระหว่างชุมชนเจ้าของบ้าน และผู้มาเยือน ผ่านการมีส่วนร่วม
ในกิจกรรมรูปแบบต่าง ๆ ที่เสริมสร้างการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้นให้กับผู้มาเยือนเพื่อยกระดับ
จิตสำนึกการอนุรักษ์ หวงแหวน ทรัพย์สินมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมร่วมให้กลายเป็นขอ
คนในชาติต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2562). สถิตินักท่องเที่ยวภายในประเทศ Q1-Q4 ปี 2561 (ภาค
กลาง). สืบค้น 13 กรกฎาคม 2563. จาก <https://www.mots.go.th/>
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2561). สถิติด้านการท่องเที่ยว ปี 2563 (Tourism Statistics
2020). สืบค้น 28 กรกฎาคม 2563. จาก <https://www.mots.go.th>
- กระทรวงวัฒนธรรม. (2563). มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจังหวัดสุพรรณบุรี. สืบค้นจาก
<http://ich.culture.go.th/>
- กาญจนา แสงลัมสุวรรณ และ ศรีนยา แสงลัมสุวรรณ. (2555). การท่องเที่ยวเชิงมรดกทาง
วัฒนธรรมอย่างยั่งยืน. วารสารนักบริหาร, 32(4), 136-146.
- คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ. (2542). วัฒนธรรม พัฒนาการทาง
ประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์และภูมิปัญญาจังหวัดสุพรรณบุรี. สำนักงานเลขาธิการรัฐมนตรี.
ซูเกียรติพนกตุ. (2542). การท่องเที่ยวโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน จุดเริ่มต้นของการพัฒนาอย่างยั่งยืน.
กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- ณัฐกานต์ พฤกษ์สรนันท์ และ คมะ. (2560). แนวทางการสอดประสานวิถีไทยและภูมิปัญญา
ท้องถิ่นสู่ห่วงโซ่อาหารเพื่อเพิ่มคุณค่าและมูลค่าการท่องเที่ยว. วารสารวิทยาการจัดการ
สมัยใหม่, 10(2), 169-182.
- เทิดชาย ช่วยบำรุง. (2554). ภูมิปัญญาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นเชิงสร้างสรรค์. กรุงเทพฯ: วิทยาลัย
พัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า.
- นุชนาฏ เชียงชัย. (2558). การใช้อัตลักษณ์เพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดลำปาง.
วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2542). การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. เชียงใหม่:
มหาวิทยาลัย เชียงใหม่.
- “พระราชบัญญัติยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561” ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 135 ตอนที่ 82 ก, 13
ตุลาคม 2561.
- พจนาน สวนศรี. (2546). คู่มือการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน. กรุงเทพฯ: โครงการท่องเที่ยวเพื่อ
ชีวิต และธรรมชาติ.
- ภราเดช พยัฆวิเชียร. (2539). พัฒนาท่องเที่ยวไทยในทิศทางที่ยั่งยืน. จุลสารการท่องเที่ยว,
15(2), 17.

- ภัทรพงศ์ อินทรกำเนิด. (2553). ระบบนวัตกรรมรายสาขาเพื่อพัฒนาระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ และสร้างสรรค์ : กรณีศึกษาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์. กรุงเทพฯ : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- ภูริวัจน์ เดชอุ่ม. (2556). การพัฒนาศักยภาพธุรกิจการจัดการประชุมนานาชาติของไทย. วารสารพัฒนบริหารศาสตร์, 53(1), 271-296.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2543). สังคม - วัฒนธรรมในวิถีการอนุรักษ์. กรุงเทพฯ: ด้านสหวิทยาการพิมพ์.
- สุเมธ ตันติเวชกุล. (2549). หลักธรรมตามรอยยุคลบาท. กรุงเทพฯ: สุทธาการพิมพ์ .
- สุดแดน วิสุทธิลักษณ์ และคณะ. (2554). ท่องเที่ยวสร้างสรรค์: เครื่องมือสำคัญนำไปสู่ชุมชนยั่งยืน. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุดแดน วิสุทธิลักษณ์ และคณะ. (2556). การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism). กรุงเทพฯ: องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน)
- สุปรียา สืบสุนทร และนิสากร คุณวงศ์. (2561). การจัดการท่องเที่ยว เชิงสร้างสรรค์บนความยั่งยืน. วารสารมนุษยสังคมปริทัศน์, 20(2): 269-287.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ . (2555). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แห่งชาติ ฉบับที่ 11. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. กรุงเทพฯ.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่12 2560 – 2564. จาก <https://www.nesdc.go.th/>
- สามารถ ใจดี. (2557). นิเวศวัฒนธรรมเพื่อการจัดการทรัพยากรน้ำ. พืชเนศวร์สาร, 10(1).
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2552). เศรษฐกิจสร้างสรรค์ (The Creative Economy). กรุงเทพฯ: บริษัท บี.ซี. เพรส (บุญชิน จำกัด).
- โอภาว จาแกะ และคณะ. (2562). การสร้างเครือข่ายฟื้นฟูวิถีชีวิตและสืบสานมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทยภูเขาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในเขตจังหวัดกำแพงเพชร ตาก และสุโขทัย.
- Australia ICOMOS. (1999). ICOMOS International Cultural Tourism Charter: Principle and Guidelines for Managing Tourism at Places of Cultural and Heritage Significance, 1999. [n.p.].

- Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In: Richardson, J., Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education. Westport, CT: Greenwood.
- Eber, S. (1992). Beyond the Green Horizon: A Discussion Paper on Principles for Sustainable Tourism. London: WWF and Tourism Concern.
- Griswold, W. (2004). Cultures and Societies in a Changing World. Thousand Oaks, CA: Pine Forge Press.
- Pine, J. B. II and Gilmore, J. (1999). The Experience Economy. Cambridge: Harvard Business School Press.
- Richards, G. (2010a). Creative Tourism and Local Development. In Wurzburger, R. (Ed.). Creative Tourism A Global Conversation how to provide unique creative experiences for travelers worldwide: at present at the 2008 Santa Fe & UNESCO International Conference on Creative Tourism in Santa Fe. USA.
- Richards, G. and Wilson, J. (2006). Developing creativity in tourist experiences: A solution to the serial reproduction of culture. Tourism management 27.
- Romana, K. (2013). Creative tourism as a source of innovativeness and sustainability in tourism. In an Enterprise Odyssey International Conference Proceedings (page 1307-1320). Zageb: University of Zageb.
- Swarbrooke, J. and Homer, S. (1999). Consumer Behavior in Tourism Concepts and Analysis. GB: Butterworth-Heinemann
- Steward, J. H. (1955). Theory of culture change: The methodology of multilinear evolution. Urbana: University of Illinois Press.
- Throsby, C.D. (2001). Economics and Culture. Cambridge University Press.
- UNESCO. (2006). Towards sustainable strategies for creative tourism: Discussion report of the Planning meeting for 2008 international conference on creative tourism Santa Fe. New Mexico.

ประวัติหัวหน้าโครงการ

ชื่อ-สกุล: ดร.ชัยณรงค์ ศรีรักษ์

วัน-เดือน-ปี เกิด: 6 กรกฎาคม พ.ศ. 2518

ภูมิลำเนา: จังหวัดอุดรธานี

ประวัติการศึกษา

ปริญญาเอก	ปร.ด. (การจัดการอุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยว)	ปัจจุบัน
ปริญญาเอก	ปร.ด. (การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และชุมชน)	2560
ปริญญาโท	ศ.ม. (การจัดการการท่องเที่ยว)	2563
ปริญญาโท	ร.ป.ม. (รัฐประศาสนศาสตร์)	2554
ปริญญาโท	ศ.ม. (เศรษฐศาสตร์)	2553
ปริญญาตรี	ภ.บ. (เภสัชศาสตร์)	2547

ประสบการณ์สอน

1. การจัดการทรัพยากรมนุษย์ในอุตสาหกรรมบริการการท่องเที่ยว
2. เศรษฐศาสตร์สำหรับธุรกิจโรงแรมและท่องเที่ยว
3. วิธีเชิงปริมาณทางการท่องเที่ยว
4. ระเบียบวิธีวิจัยทางธุรกิจโรงแรมและท่องเที่ยว
5. การจัดการรายได้ของธุรกิจการท่องเที่ยว
6. การจัดการคุณภาพการบริการในอุตสาหกรรมบริการท่องเที่ยว
7. การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

ประสบการณ์วิจัย

1. การพัฒนาและยกระดับมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวและการตลาดบนความหลากหลายทางชีวภาพ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาสุขภาพท้องถิ่น ชุมชนลุ่มแม่น้ำปราจีนบุรี จังหวัดปราจีนบุรี และจังหวัดสระแก้ว (ผู้อำนวยการแผนวิจัย) แหล่งทุน บพข./63
2. การจัดการทรัพยากรบนความหลากหลายทางชีวภาพ-วัฒนธรรม และภูมิปัญญาสุขภาพท้องถิ่นเชื่อมโยงเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ ชุมชนลุ่มน้ำปราจีนบุรี จังหวัดปราจีนบุรี และจังหวัดสระแก้ว (หัวหน้าโครงการ) แหล่งทุน บพข./63

3. การพัฒนาและยกระดับมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวบนความหลากหลายทางชีวภาพ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาสุขภาพท้องถิ่น ชุมชนลุ่มแม่น้ำปราจีนบุรี จังหวัดปราจีนบุรี และจังหวัดสระแก้ว (หัวหน้าโครงการ) แหล่งทุน บพข./63
4. กลยุทธ์การตลาดเชิงประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนลุ่มแม่น้ำปราจีนบุรี เชื่อมโยงกลุ่มนักท่องเที่ยวระดับบนพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก จังหวัดปราจีนบุรี และจังหวัดสระแก้ว แหล่งทุน บพข./63
5. การพัฒนาทักษะการปฏิเสฐบุรีเพื่อเสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดีก่อนเข้าสู่วัยแรงงาน แบบมีส่วนร่วม กรณีศึกษา นิสิตจากโครงการจัดตั้งภาควิชาอุตสาหกรรมบริการและนวัตกรรมภาษา คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน (หัวหน้าโครงการ) แหล่งทุน สสส./62
6. การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานมรดกภูมิปัญญาชุมชนบ้านโนนหัน อำเภอเมือง จังหวัดหนองบัวลำภู (หัวหน้าโครงการ) แหล่งทุน มก./62
7. พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ของนักท่องเที่ยวกลุ่มประเทศ CLMV ในพื้นที่จังหวัดภูมิภาค กรณีศึกษา จังหวัดหนองคาย และจังหวัดอุดรธานี (หัวหน้าโครงการ) แหล่งทุน ITD./62
8. แนวโน้มความต้องการศึกษาต่อในหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษาของโครงการจัดตั้งภาควิชาอุตสาหกรรมบริการและนวัตกรรมภาษา คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน (หัวหน้าโครงการ) แหล่งทุน มก./61
9. การมีส่วนร่วมและทัศนคติต่อกิจกรรมการพัฒนาการท่องเที่ยวของประชาชนบ้านท่าคอย จังหวัดสุพรรณบุรี (หัวหน้าโครงการ) แหล่งทุน มก./61
10. แนวทางการเพิ่มมูลค่าตลอดโซ่ขุ่พานการผลิตและการตลาดผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองกลุ่มสมาชิกวิสาหกิจชุมชนตลาดผ้าผ่านชา อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี (Pre-TM/64)

ผลงานวิชาการ

1. ชัยณรงค์ ศรีรักษ์ และปัทมาพร สุขใจ. (2563) การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนโดยกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษา ชุมชนบ้านท่าคอย อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี. สักทอง: วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ปีที่ 26 ฉบับที่ 1, 11-22.
2. ชัยณรงค์ ศรีรักษ์. (2564). การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์จากกลุ่มประเทศ CLMV พื้นที่ชายแดนไทย-ลาว จังหวัดหนองคาย และจังหวัดอุดรธานี. วารสารวิชาการสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย, ปีที่ 10 ฉบับที่ 1, 142-156.

3. ชัยณรงค์ ศรีรักษ์. (2565). แนวทางการเตรียมความพร้อมรองรับกลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงการแพทย์จากกลุ่มประเทศ CLMV ในพื้นที่จังหวัดภูมิภาคของประเทศไทย. วารสารบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์และการสื่อสาร, ปีที่ 17 ฉบับที่ 3 (xx-xx).
4. Sriruk C. (2022). Cross-border Medical Tourism of Tourists in Thailand's Border Provinces: A Case Study of Laotian Tourists in Nongkhai and Udon Thani. Kasetart Journal of Social Sciences, xx(xx), xxx-xxx.
5. ชัยณรงค์ ศรีรักษ์. (2563). การสำรวจมรดกภูมิปัญญาท้องถิ่นและประเมินศักยภาพเชิงการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วมชุมชนโนนทัน จังหวัดหนองบัวลำภู. วารสารวิชาการการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ, ปีที่ 16 ฉบับที่ 2, 22-42.
6. ชัยณรงค์ ศรีรักษ์ และ สุดสันต์ สุทธิพิศาล. (2563). กระบวนการวิเคราะห์อัตลักษณ์ชุมชนเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม ชุมชนวัฒนธรรมไทย-ยวน ลาวครั้ง อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม. วารสารศิลปศาสตร์และวิทยาการจัดการ, ปีที่ 7 ฉบับที่ 1, 70-81.
7. ชัยณรงค์ ศรีรักษ์. (2563). การวิเคราะห์การมีส่วนร่วมและทัศนคติต่อกิจกรรมพัฒนาการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วม ชุมชนบ้านท่าค้อย อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี. วารสารศิลปศาสตร์และวิทยาการจัดการ, ปีที่ 7 ฉบับที่ 2, 43-65.
8. ชัยณรงค์ ศรีรักษ์. (2563). รูปแบบการพัฒนาชุมชนท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แบบมีส่วนร่วมพื้นที่หาดราไวย์ จังหวัดภูเก็ต. วารสารศิลปศาสตร์และวิทยาการจัดการ, ปีที่ 3 ฉบับที่ 2, 35-50.
9. ชัยณรงค์ ศรีรักษ์ และเลิศพร ภาระสกุล. (2563). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจเดินทางซ้ำเพื่อการท่องเที่ยวข้ามแดนผ่านจุดผ่อนปรนชั่วคราวนักท่องเที่ยว สปป. ลาว ในพื้นที่จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. การประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 3 “วิจัยและนวัตกรรมเชิงสร้างสรรค์สู่ชุมชนเมืองน่าอยู่อย่างยั่งยืน”. มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ, 2563.
10. ชัยณรงค์ ศรีรักษ์ และคณะ. (2562). การวิเคราะห์อุปสงค์ตลาดกลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงการแพทย์จากกลุ่มประเทศ CLMV, การประชุมวิชาการประจำปี 2562 “นวัตกรรมและงานสร้างสรรค์เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน”. มหาวิทยาลัยศิลปากร ครั้งที่ 14.

ประวัตินักวิจัยคนที่ 2

ประวัติการศึกษา

ปริญญาเอก	ปร.ด. (การจัดการอุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยว)	ปัจจุบัน
ปริญญาเอก	ปร.ด. (การพัฒนาศูนย์บริการ) นานาชาติ	2556
ปริญญาโท	ศ.ม. (การการท่องเที่ยวแบบบูรณาการ)	2558
ปริญญาโท	บธ.ม. (บริหารธุรกิจ)	2546
ปริญญาตรี	ศ.บ. (การโรงแรมและการท่องเที่ยว)	2540

ประสบการณ์สอน

1. การจัดการทรัพยากรมนุษย์และบุคลากรสัมพันธ์ในธุรกิจโรงแรมและท่องเที่ยว
2. เศรษฐศาสตร์จุลภาค
3. เศรษฐศาสตร์มหภาค
4. ระเบียบวิธีวิจัยทางธุรกิจโรงแรมและท่องเที่ยว
5. หลักการผลิตและการดำเนินงาน
6. สถิติธุรกิจ
7. บัญชีเพื่อธุรกิจโรงแรมและการท่องเที่ยว

ประสบการณ์วิจัย

1. ศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวและการตลาดของการท่องเที่ยวทางทะเลในอ่าวไทย (หัวหน้าโครงการย่อย) แหล่งทุน สกว. /58
2. โครงการพัฒนาคุณภาพและการพัฒนาท้องถิ่น โดยมีสถาบันอุดมศึกษาเป็นพี่เลี้ยง เครือข่ายอุดมศึกษากลางตอนล่าง ปีงบประมาณ 2561 แหล่งทุน มจท./61
3. ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ชุมชนเดิมบาง-เขาพระ อำเภอเดิมบางนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี แหล่งทุน มก. /62
4. โครงการพัฒนาคุณภาพและการพัฒนาท้องถิ่น โดยมีสถาบันอุดมศึกษาเป็นพี่เลี้ยง เครือข่ายอุดมศึกษากลางตอนล่าง ปีงบประมาณ 2562 แหล่งทุน มจท./62
5. การออกแบบการท่องเที่ยวแบบโอทอปนวัตกรรม เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน กำแพงแสนให้เข้มแข็ง แหล่งทุน มก. /62

6. โครงการจัดทำแผนพัฒนาวิชาชีพในกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ ปี 2563 แหล่งทุน กสทช./63
7. แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนกรณีศึกษาชุมชนปลักไม้ลาย อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม แหล่งทุน มก./63
8. โครงการพัฒนาคุณภาพและการพัฒนาท้องถิ่น โดยมีสถาบันอุดมศึกษาเป็นที่เลี้ยง เครื่องช่วยอุดมศึกษากากลางตอนล่าง ปีงบประมาณ 2563 แหล่งทุน มจท./63-
9. โครงการพัฒนาคุณภาพและการพัฒนาท้องถิ่น โดยมีสถาบันอุดมศึกษาเป็นที่เลี้ยง เครื่องช่วยอุดมศึกษากากลางตอนล่าง ปีงบประมาณ 2564 64

ผลงานวิชาการ

1. Khewika Sukiam, (2017). Sufficiency economy for Sustainable Human Resource Development in Tourism Business. ISBM Conference. Seoul, Korea September 2017.
2. Sukiam, K. (2018). Sufficiency Economy for Sustainable Human Resource Development in Tourism Business. Journal of Tourism and Hospitality Management, 6(1), 17-22.
3. Sukiam, K. (2018). Human Resource Development's Role in Sufficiency Economy Philosophy to be Professional. HRD Journal, Jun. 9(1).
4. Sukiam, K. & Sam-ang, V. (2018). The Beginning to Green MICE. 1st International MICE Conference and Forum. Bangkok. Aug. 29-30 2018.
5. Sukiam, K. & Jungsakun, S. (2018). Sustainable MICE. 1st International MICE Conference and Forum. Bangkok. Aug. 29-30 2018.
6. Khewika Sukiam. (2018). Business Meeting in MICE Industry. The 5th International Conference on Language and Education 2019 (The 5th ICLE 2019). December 6, 2019. Kasetsart University Kampeang Sean Campus: Nakhonpathom.
7. เขวিকা สุขเอี่ยม และอชิบ จันทรสุรีย์. (2563). ศึกษาการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตตลาดน้ำดำเนินสะดวก. วารสารศิลปศาสตร์และวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยเกษตร วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสกลนคร. ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม-มิถุนายน 2563.
8. เขวিকা สุขเอี่ยม และสุวรรณา เขียวภักดี. (2563). การวางแผนพัฒนาศูนย์หัตถกรรมทอผ้าบ้านเขาเต่า อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. วารสารศิลปศาสตร์และวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยเกษตร วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสกลนคร. ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม-มิถุนายน 2563.
9. เขวিকা สุขเอี่ยม และสุดสันต์ สุทธิพิศาล. (2563). แนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาศักยภาพอุทยานเชิงประวัติศาสตร์พระนครคีรี (เขาวัง). วารสารศิลปศาสตร์และวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยเกษตร วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสกลนคร. ฉบับที่ 2 เดือน กรกฎาคม-ธันวาคม 2563.

ประวัตินักวิจัยคนที่ 3

ชื่อ-สกุล: ดร.ปิยพงศ์ เขตปิยรัตน์

วัน-เดือน-ปี เกิด: 18 กันยายน พ.ศ. 2522

ภูมิลำเนา: จังหวัดแพร่

ประวัติการศึกษา

ปริญญาเอก	ปร.ด. (วิจัยและพัฒนาการเกษตร)	2560
ปริญญาโท	ศ.ม. (การจัดการการท่องเที่ยว)	2563
ปริญญาโท	ว.ม. (วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการจัดการทางดิน)	2556
ปริญญาโท	ว.ม. (ส่งเสริมการเกษตรและนิเทศศาสตร์เกษตร)	2550
ปริญญาตรี	ว.บ. (พัฒนาการเกษตร)	2545

ประสบการณ์สอน

1. การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
2. การจัดการภาวะวิกฤติในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว
3. วิถีเชิงปริมาณทางการท่องเที่ยว
4. ระเบียบวิธีวิจัยทางธุรกิจโรงแรมและท่องเที่ยว
5. การจัดการธุรกิจแสดงสินค้าและนิทรรศการ
6. การจัดการงานเทศกาลและงานมหกรรม
7. การจัดการท่องเที่ยวอาเซียน

ประสบการณ์วิจัย

1. การจัดการทรัพยากรบนความหลากหลายทางชีวภาพ-วัฒนธรรม และภูมิปัญญา สุขภาพท้องถิ่นเชื่อมโยงเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ ชุมชนลุ่มน้ำปราจีนบุรี จังหวัดปราจีนบุรี และจังหวัดสระแก้ว แหล่งทุน บพข./63
2. การศึกษาศักยภาพความพร้อมด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรวิถีอินทรีย์ กรณีศึกษา กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์บ้านปลักไม้ลาย ตำบลกำแพงแสน อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม แหล่งทุน มก./63
3. แนวทางการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวสร้างสรรค์เชิงนิเวศอินทรีย์ ตำบลกำแพงแสน อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม แหล่งทุน มก./62
4. ศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน กรณีศึกษา ชุมชนตำบลวังเย็น อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม แหล่งทุน มก./62

5. การพัฒนาพฤติกรรมนักท่องเที่ยวสีเขียวและการปรับตัวของชุมชนเพื่ออรรถคุณภาพ แหล่งทุน
แหล่งท่องเที่ยวที่ยาวเชิงเกษตร ภูมิศึกษา ตำบลคลองมหาสวัสดิ์ อำเภอพุทธมณฑล มก./61
จังหวัดนครปฐม
6. แนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่มในกระบวนการดำเนินธุรกิจโรงแรมขนาดเล็กเพื่อรองรับ แหล่งทุน
การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ในจังหวัดสุโขทัย และจังหวัดพระนครศรีอยุธยา มก./62

ผลงานวิชาการ

1. ปิยพงศ์ เขตปิยรัตน์. (2564). ประสบการณ์การท่องเที่ยวที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มาท่องเที่ยวฟาร์มสเตย์ในจังหวัดนครราชสีมา. วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น ปีที่ 5 ฉบับที่ 2, 11-22.
2. ปิยพงศ์ เขตปิยรัตน์, ธาณินทร์ จีศิริ, Pan mailing, QIN LI และSun Ting. (2563). สำนวจศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิง Herbal Healing ภูมิศึกษา วัดปลักไม้ลาย ตำบลทุ่งขวาง อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม. การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 17 มก.กพส.
3. นัชชา ทัสลิม, จูรินันท์ อรัญดร, สิริจินดา แสวอ และปิยพงศ์ เขตปิยรัตน์. (2563). ปัจจัยด้านศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวที่มีผลต่อแรงจูงใจผลักดันในการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ : ภูมิศึกษาบ่อน้ำพุร้อนหินดาด อำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี. การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 17 มก.กพส.
4. ปิยพงศ์ และคณะ. (2561). กระบวนการสื่อสารการตลาดที่ส่งผลต่อภาพลักษณ์ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร ในจังหวัดอุดรดิษฐ์, Journal of International Thai Tourism , ปีที่ 14, ฉบับที่ 1, 48-58.
5. ปิยพงศ์ และคณะ. (2561). ประสิทธิภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศเกษตร: ภูมิศึกษา ศูนย์อนุรักษ์ป่าชายเลนคลองโคน, Veridian E-Journal, Silpakorn University, ปีที่ 11, ฉบับที่ 3, 882-896.
6. สุรศักดิ์ บุญประสิทธิ์, ปิยพงศ์ เขตปิยรัตน์, ชัยณรงค์ ศรีรักษ์ และ อนามัย ดำเนตร. (2561). แนวทางการสร้างมูลค่าเพิ่มในกระบวนการดำเนินธุรกิจโรงแรมขนาดเล็กเพื่อรองรับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ในจังหวัดสุโขทัยและจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. Veridian E-Journal, Silpakorn University, ปีที่ 12, ฉบับที่ 6, 1610-1628.

ประวัตินักวิจัยคนที่ 4

ชื่อ-สกุล: อาจารย์ปัทมาพร สุขใจ

วัน-เดือน-ปี เกิด: 23 มกราคม พ.ศ. 2527

ภูมิลำเนา: จังหวัดชุมพร

ประวัติการศึกษา

ปริญญาเอก	ปร.ด. (การจัดการการท่องเที่ยวและบริการแบบบูรณาการ)	ปัจจุบัน
ปริญญาโท	ศศ.ม. (การจัดการท่องเที่ยวแบบบูรณาการ)	2559
ปริญญาตรี	บธ.บ. (การจัดการการท่องเที่ยว)	2551

ประสบการณ์สอน

1. การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ
2. การจัดการการท่องเที่ยว
3. ธุรกิจนำเที่ยว
4. ระบบการขนส่งในการท่องเที่ยว
5. พฤติกรรมนักท่องเที่ยว

ประสบการณ์วิจัย

1. กลยุทธ์การตลาดเชิงประสบการณ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนลุ่มแม่น้ำปราจีนบุรี แหล่งทุน
เชื่อมโยงกลุ่มนักท่องเที่ยวระดับบนพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก จังหวัด บพข. /63
ปราจีนบุรี และจังหวัดสระแก้ว (หัวหน้าโครงการวิจัย)
2. การผลิตข้าทางวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาสินค้าของฝากทางการท่องเที่ยวชุมชนชาติพันธุ์ แหล่งทุน
ลาวเวียง บ้านห้วยเตือ จังหวัดหนองบัวลำภู (หัวหน้าโครงการวิจัย) มก./62
3. การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานมรดกภูมิปัญญาชุมชนบ้านโนนทันอำเภอ แหล่งทุน
เมือง จังหวัดหนองบัวลำภู (ผู้ร่วมโครงการวิจัย) มก./62
4. พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ของนักท่องเที่ยวกลุ่มประเทศ CLMV ในพื้นที่ แหล่งทุน
จังหวัดภูมิภาค ภูมิศึกษา จังหวัดหนองคาย และจังหวัดอุดรธานี (ผู้ร่วม ITD/62
โครงการวิจัย)
5. การพัฒนาทักษะการปฏิเสธบุรีเพื่อเสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดีก่อนเข้าสู่แรงงานแบบ แหล่งทุน
มีส่วนร่วม ภูมิศึกษา นิสิตคณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ สสส./62
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน (ผู้ร่วมโครงการวิจัย)

ผลงานวิชาการ

1. Janjua, LR., Muhammad, F., Sukjai, P. et al. (2021). Impact of COVID -19 pandemic on logistics performance, economic growth and tourism industry of Thailand: an empirical forecasting using ARIMA. *Brazilian Journal of Operations & Production Management*, Vol. 18, No.2, e2021999.
2. P. Sukjai. (2022). The reproduction process of cultural heritage of Lao Viang ethnic community to develop tourism products, Ban Huai Dua community Nong Bua Lamphu Province. *Journal of Business, Economics and Communications: BEC Journal*. Vol. 17 No.1 January-March 2023.
3. ชัยณรงค์ ศรีรักษ์ และปัทมาพร สุขใจ. (2563). การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวชุมชนโดยกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษา ชุมชนบ้านท่าคอย อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี. *สีททอง: วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์* ปีที่ 26 ฉบับที่ 1, 11-22.
4. P. Sukjai & R. C. Sinclair. (2019). Sustainable Tourism in Thailand: The Wave of the Future. *The 5 th International Conference on Language and Education*, Nakhon Pathom, Thailand. (6 December 2019): 294-297.
5. Patthaphon Sukjai. (2562). "Nawat Witee" Wisdom Management Strategy for Thai Desserts in Context of Promotions and Development towards Tourism Community, Case Study; Ban Tha Khoi Community, Suphan Buri Province, Thailand. *การประชุมวิชาการระดับนานาชาติ ครั้งที่ IV ICSTEP 2019: International Conference on Society, Tourism, Education and Politics*. The Netherland. ,294-297.
6. Patthaphon Sukjai. (2561). Tourism Development under Community Identity through Participatory Learning in Huai Muang Community of Kamphaeng Sean District of Nakhon Pathom Province. *International Conference in Tourism, Business and Social Sciences (ICTBS 2018) "A Changing World and Business Adaptation"*. 550-562.
7. ปัทมาพร สุขใจ. (2562). รูปแบบการเพิ่มมูลค่าศักยภาพทางวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศวัฒนธรรมวิถีชุมชนอัตลักษณ์ลาวเวียง กรณีศึกษาชุมชนบ้านห้วยเตือ ตำบลโนนทัน จังหวัดหนองบัวลำภู. *การประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยนครพนม ครั้งที่ 1*, 670-678.

หนังสือสมุดไทยและโบราณวัตถุ

พิพิธภัณฑ์มหาราชานุสรณ์ รัชกาลที่ 4 วัดราชาธิวาสวิหาร

โดย

รองศาสตราจารย์ ดร. รัชฎา บุญเต็ม

ภาควิชาเคมี คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ศูนย์ความเป็นเลิศด้านวัสดุแนวใหม่ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ตีพิมพ์ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์และได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (ว.ช.)